תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי רידב״ז על תלמוד ירושלמי · סדר נשים

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי כתובות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי כתובות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-כתובות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 5
הלכה ג 6
הלכה ז 8
הלכה י 8
פרק ב 11
הלכה א 11
הלכה ב 12
פרק ג 13
הלכה א 13
הלכה ה 13
הלכה ו 14
הלכה ז 16
הלכה ט 18
פרק ד 19
הלכה א 19
הלכה ב 22
הלכה ג 23
הלכה ד 24
הלכה ח 26
הלכה יג 27
פרק ה 27
הלכה א 27
הלכה ב 30
הלכה ה 31
הלכה ו 34
הלכה ח 34
פרק ו 35
הלכה א 35
הלכה ב 36
הלכה ג 37
הלכה ז 40
פרק ז 43
הלכה א 43
הלכה ג 46
הלכה ו 46
הלכה ח 47
פרק ח 49
הלכה ה 49
הלכה ו 51
הלכה ז 51
הלכה י 52
הלכה יא 53
פרק ט 54
הלכה א 54
הלכה ה 58
הלכה ז 58
פרק י 60
הלכה ב 60
הלכה ג 61
הלכה ו 61
פרק יא 62
הלכה ד 62

פרק א

הלכה א

ע"ד דר"א במקום שבתי דינין יושבין בכל יום תנשא בכל יום ובמקום שאין ב"ד יושבין בכל יום לא תינשא כל עיקר. פי' כיון דכל עיקר הטעם הוא משום ישיבת ב"ד א"כ במקום שבתי דינין יושבין בכל יום תינשא בכל יום כיון דבטל הטעם בטל התקנה וכמו כן במקום שאין ב"ד יושבין כלל לא תינשא כל עיקר בתמי' ודאי תנשא דדווקא במקום שיש ב"ד ממתנת על ד' מפני הטעם שישכים לב"ד אבל במקום דליכא ב"ד דליכא טעם דהמתנה בודאי אינה מחויבת להמתין וכמו כן במקום דב"ד יושבין בכל יום בטל הטעם דהמתנה על ד' ותנשא בכל יום ומשני שלא לעקור זמנו של רביעי דאף דבטל הטעם דישכים לב"ד מ"מ לא נעקר זמנו של רביעי שקבעו חכמים ופריך ולמה לא ויעקור זמנו של רביעי כיון דבאמת בטל הטעם ומשני אף הוא א"ל כההיא דב"ק מפני שכתוב בהן ברכה [ועיי' בתוס' ז"ל ביצה דף ה' ובתוס' ז"ל יבמות דף ע"ט בענינים הללו בשבטל הטעם דהתקנה אם בטל התקנה או לא ועיי' בבה"ט באו"ח סי' תר"צ דמביא בשם הרבה פוסקים ז"ל בענינים הללו] ונמצא דפלוגתא הוא אם הטעם הוא שלא לעקור זמנו של רביעי ע"כ לא תנשא בכל יום אי משום דתני ב"ק. ופריך ותינשא בא' בשבת פי' דמקשה על התירוץ דלפיכך לא תנשא בכל יום משום שלא לעקור זמנו של רביעי אבל עכ"פ קשה דתינשא בא' בשבת בשלמא במקום דב"ד קבועין בכל יום לא תנשא בכל יום משום דכיון דנקבע הזמן דרביעי משום שאין ב"ד היו קבועין אלא ביום השני וביום החמישי וע"כ אע"פ שנתבטל הטעם דהא ב"ד קבועין בכל יום מ"מ לא בטל התקנה אבל על עיקר התקנה קשה למה לא תנשא בא' בשבת דלעולם קבועין בו ב"ד אבל לפי האוקימתא דלעולם רשאים לעקור זמנו של רביעי כיון דבטל הטעם אך דמשום ב"ק הוא לא תנשא רק ברביעי שפיר ניחא אך כל הקושיא הוא על האוקימתא דשלא לעקור זמנו של רביעי ע"ז קשה דתינשא באחד בשבת ומשני אית דבעי מימר שלא לעקור זמנו של רביעי ואית דבעי מימר משום ב"ק. שוין שאינה נישאת לא בע"ש ולא במוצאי שבת פי' דאפילו לאית דבעי מימר דב"ק לא נישאת בע"ש אע"ג דכתוב בי' ג"כ ברכה ולאית דבעי מימר שלא לעקור זמנו של רביעי עכ"ז לא נשאת במוצאי שבת דאע"ג דב"ד יושבין גם ביום השני מ"מ לא תינשא באחד בשבת כדמסיק מפני כבוד שבת שמא ישחט בן עוף לצורך מחר כדאיתא בבבלי או כדאמרי חבריא מפני הטורח ע"כ בין לאית דבעי מימר שלא לעקור זמנו של רביעי ובין לאית דבעי מימר דב"ק עכ"ז שניהן שוין דלא נשאת בע"ש ולא במוצאי שבת דאף ב"ק מודה דאינה נשאת בע"ש ואף אית דבעי מימר שלא לעקור

זמנו דרביעי מודה שלא תינשא באחד בשבת. מתניתא מסייעא לחבריי' פי' דאמרי' מפני הטורח ע"ז מסייעא ממתניתא דתקנו רבנן שיהא אדם טורח בסעודה של נישואין. וע"כ חיישינן במוצאי שבת שמא יטרח בשבת וע"כ ס"ל תרווייהו שאין נישאת בא' בשבת אף בלא שקדו דג' ימים אבל לכל הפחות במוצאי שבת לא תנשא. וראיתי פי' המפרשים ז"ל ולא הבנתי ופי' השדה יהושע ז"ל דפירש דקאי כל הסוגיא הזאת על מן הסכנה ואילך ג"כ קשה להבין ולפי' כל המפרשים ז"ל קשה מאד האי תיבת שוין מי שוה בזה והק"ע ז"ל פי' דבין משום סכנה בין משום אונס וקשה להבין ופירושינו היא לאמיתה ש"ת בע"ה ודוק:

א"ל ר"י וכי מנהג יהודה בגליל עדות תורה היא. פי' דאין זה עדות ברורה לסמוך ע"ז דאף לאחר הפישפוש יכולין לעשות ערמה ותחבולה ופריך מכיון דתימר אינו עדות תורה לא יעמוד ומשני שלא יפרצו ב"י פי' ועכשיו יהיו מתייראין מזה משום דע"י עדים יהי' קשה לה לעשות תחבולה ומרמה. ופריך אם משום שלא יפרצו אבל אינו עדות תורה אפילו מעמיד לא יהא נאמן ומ"ט כל עיקר דנאמן הבעל על טענת בתולים ומשני ר"י בשם ר"א אין אדם עשוי וכו' והיינו כבש"ס דילן א"א טורח בסעודה ומפסידה ופריך אם בשביל זה נאמן משום האי חזקה דא"א טורח בסעודה ומפסידה א"כ אפילו אינו מעמיד יהא נאמן. ע"ז משני אר"ה מפני חשד אחד מפני פרוץ אחד פי' כיון דלא נהג כמנהג זה איתרע חזקתו [כדמסיק בסמוך מפורש] ואמרינן אע"פ שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה עכ"ז חיישינן שמא טועה הוא באמת מפני איזה חשוד ואיזה פרוץ אשר ראה איתו אצלה איזה זמן אבל אם נהג כמנהג הזה לא איתרע חזקתו. ופריך במה אנן קיימין אם בשפישפש ומצא הרי מצא אם בשלא מצא הרי פישפוש לא פישפוש פי' הרי שווין בין פישפש בין לא פישפש והרי פישפש ולא פישפש הכל אחד ומאי איכפת לן במה שלא העמיד עדים לפשפש כיון דלא מצא ומשני דמיירי בשלא פישפש ומצא רק היא אומרת דם בתולים היא והוא אומר דם צפור הוא והורע כחו שלא נהג כמנהג הזה נמצא לפי שיטת הש"ס במסקנא דס"ל החזקת דאין אדם טורח כו' רק היכא שלא העמיד עדים איתרע חזקתו ואמרינן מפני חשד אחד מפני פרוץ אחד. וכן בשלא מצא כלל פשיטא דלא בעינן עדי פישפוש דפישפש ולא פישפש שוין רק בשמצא והיא טוענת דם בתולים והוא אומר דם צפור הוא. ודו"ק:

הלכה ב

אתא עובדא קומי דר"ת באשה שהיתה כתובתה פחותה ממאתים זוז ואמר תטול מה שכתוב בה א"ל לר"מ שב וחתום א"ל אשוי שיטתך וחתום לא ר"ח דאמר בשם שמואל

בשקל הקודש. הא דגרסינן קומי ר' חנינא צ"ל קומי ר' חונה וע"כ פריך לא חונה דאמר בשם שמואל בשקל הקודש ומוכרח הוא דגרסינן ר' חונה. ופריך מר' חונה אר' חונה דהא ר"ח ס"ל דהוי בשקל הקודש וע"כ הוי פוחת כתובה לבתולה ממאתים כו' וקי"ל דתנאו בטל [כמו שפסק הרמב"ם ז"ל] וע"ז משני כמו שכתב הרמב"ן ז"ל במס' כתובות דף נ"ז ע"א לתרץ קושית התוס' ז"ל דדף נ"א דהקשו על הא דפליגי ר"מ ור"י בפוחת ממאתים אי תנאו בטל או קיים והא קי"ל במס' ב"ק דף פ"ט ובכמה מקומות דיכולה למחול ע"ז מתרץ הרמב"ן ז"ל שלא אמרו תנאו בטל וקיים בין במוחלת כגון התקבלתי בין במתנה עמה ע"פ לפחות אלא בשדעתן שתהי' עומדת אח"כ עמו ומשמשתו הא בשרוצה לצאת בין בתחלה בין בסוף מחילת' קיימת כיון שלא ע"ד שתנשא לו במותר הכתובה עשו כן ובתוס' ז"ל משתמשין בזה שהוקשה להם מוחלת כתובתה לבעלה דבכולא תלמודא משמע דיכולה למחול והוא כמו שפירשתי שלא התנו להשאר תחתיו בשאר אלא מוחלת ותצא ותטול שאר כתובה עכ"ל ז"ל ופשיט דלא כפינן לו להוציאה אלא אינה משמשתו. ונמצא לפ"ז אם וויתרו זל"ז העונה ואינה משמשתו כיון שלא על דעת שתשמשתו במותר הכתובה מחילתה קיימת ע"ז משני דלעולם בשקל הקודש והא דפסק ר"ח דתטול מה שכתב לה משום ויתור מעונה דכיון דויתרה אותו מעונה ע"כ התנאי קיים ותטול מה שכתב לה:

אשה שהיתה כתובתה פחותה ממאתים תטמין כתובתה כדי שתטיל בשקל הקודש סתמא דגמ'. וע"ז אמר ר"ח במקום שאין כותבין כתובה וכו' ובס' נו"י ז"ל מחלק בין הני ב' תיבות ויתור מעונה וכתב דויתור קאי למעלה משום ויתור דנתרצית לו על כתובתה ובמקום מעונה מגי' דצ"ל מעתה אשה שהיתה כתובתה פחותה ממאתים כו' ולפענ"ד כמו שכתבתי ודוק:

הלכה ג

ניחא גדול שבא על הקטנה כו' קטן שבא על הגדולה אין הבתולין חוזרין אמר ר' אבין תיפתר שבא עלי' שלא כדרכה א"ר יוסי בר אבין ואפילו תימר כדרכה קטן ביאתו כו'. פי' דר"א ס"ל שבעולה כתובתה מנה וע"כ בקטן שבא בכדרכ' אע"ג דלא נגע בסימנין מ"מ חשוב' בעולה וכתובת' מנה וכן גדול שלא כדרכ' חשובה בעולה ובעולה כתובתה מנה ור' יוסי ס"ל דבעולה כתובתה מאתים אם יש לה בתולין דהעיקר תלוי בסימנין והילכך קטן אע"ג דביאתו ביאה כדרכה מ"מ כיון דלא נגע בסימנין כתובתה מאתים. ועי"ז יתבאר מה דגרסינן בסמוך:

בתולה הנבעלת מן הקטן וממי שאינו איש כשירה לכהונה תני ר"ח ב"ש כשירה אפילו לכה"ג ר"י ר"א מקשי מה בינה לבין הנבעלת באצבע אר"ח תיפתר שבא עלי' שלא כדרכה. דבגדול שלא כדרכה פסולה לכהונה אבל בקטן שלא כדרכה כשר דלא חשובה בעולה בקטן ע"י שלא כדרכה משא"כ בגדול חשובה בעולה שלא כדרכה ובעי ר"ח מיהדר בי' פי' דרצה לחזור מזה שאמר דבקטן ואינו איש אינו עושה בעולה שלא כדרכה אלא דאף קטן ואינו איש עושה בעולה שלא כדרכה א"ל ר' אבא לא תחזור בך ופריך הגמ' ולמה בעי ר"ח מיהדר בי' ולמה לא ס"ל באמת כמו שאמר דקטן ואינו איש אינו עושה בעולה שלא כדרכה ומנין לנו כל עיקר דשלא כדרכה הוי בעולה דס"ל לר"ח דכיון דשלא כדרכה הוי בעולה אין חילוק בין קטן לגדול מן הדין דכתיב והוא וגו' בבתולי' עד שתהא בתולה משני צדדין אם כן קשה לפי זה ודכוותי' בתולה ואיש לא ידעה בתולה מכדרכה ואיש לא ידעה שלא כדרכה. א"כ חזינן דקטן ואינו איש אינו עושה בעולה שלא כדרכה דהא איש כתיב [וכן איתא במדרש חיי שרה דדייקי מזה רבנן דמוכת עץ נקראת בתולה מדכתיב בתולה ואיש לא ידעה אלמא דבעינן ע"י איש אבל משאינו איש הוי בתולה עיי"ש] גבי שלא כדרכה ואיש לא ידעה אלמא בפירוש דלא הוי בעולה משלא כדרכה אלא ע"י איש אבל לא משאינו איש וא"כ למה הדר ר"ח מההיא ע"ז משני א"ר יצחק בר לעזר אפילו בידי' וגי' המדרש אדם לא תבע בה שנאמר וגו' פי' דדרש ואיש לא ידעה דלא הכיר בה אדם כדי שלא לתובעה לקיים כי לא ינוח שבט הרשע וגו' א"כ האי ואיש לא ידעה הוא לזה הדרש ולא שמעת מני' דבעולה שלא כדרכה בעינן ע"י איש ז"א ופריך מה עביד לה ר"ח עד שלא חזור בו פי' דמאי עבד ר"ח תירוץ אחר על הא דר"ח ב"ש עד שצריך לי' ר"א למימר שלא יחזור בו דאיזה ברירה אחרת הי' לו להשיב על הברייתא דאם הי' מוקי הברייתא בכדרכה אין כאן תירוץ אחר ולא יכול לתרץ כמו שתירץ ר' יוסי לעיל גבי בתולין דאפילו תימר בכדרכה קטן ביאתו ביאה אבל אינו נוגע בסימנין בשלמא התם כיון דאינו נוגע בסימנין הוי בתולה ובעולה דרש לה דמי בתולים כתובתה מאתים אבל לכה"ג כיון דהוי בעולה אינה ראוי' לכה"ג ע"ז משני דהוי פתר לה בהעריי' דקטן אינו עושה בעולה בהעריי' ופריך ולמה ליה ר' יוסי פתר לה בהעריי' פי' בשלמא ר"ח אם פתר לה כדרכה גבי כה"ג לא יכול לשני כר"י דמוקי בכדרכה אך דאינו נוגע בסימנין גבי כתובת מאתים אבל על ר' יוסי קשה למה לא מוקי גבי כתובת מאתים ג"כ אפילו תימא כדרכה רק דמיירי בהעריי' כמו ר"ח גבי כה"ג ע"ז משני דר' יוסי לטעמי' אזיל דר' יוסי מיבעי' לי' העריי' בבהמה מהו ויש לספק שמא מועיל העריי' וכדשמע ר' ירמי' הדא דר"ח אמר לא על הדא הוי ר"מ מקשה וע"כ מדמקשה ע"כ לא

מוקי להברייתא בשלא כדרכה אלא אפילו בכדרכה ג"כ כשירה ורק דמקשה עלה וע"כ לפי פסק הלכה פסק הרמב"ם ז"ל דכשירה לכה"ג ודוק:

הלכה ז

אמר ר"א דר"מ היא דר"מ אמר מוכ"ע כתובתה מאתים. דס"ל לר"א דבכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה ואי ס"ד דמוכ"ע אליבא דרבנן א"כ מאי נ"מ בין טענתה לטענתו אלא ע"כ דמוכ"ע לר"מ הוא דס"ל דכתובתה מאתים וע"ז אמר ר' יוסי והוינן סברין מימר מה פליגין ר"מ ואילין רבנן בשכנסה בחזקת מוכ"ע אבל אם כנסה בחזקת בתולה כו' מן מה דתנינן כו' הדא אמרה אפילו כנסה בחזקת בתולה כו' היא המחלוקת דהא ע"כ מיירי מתניתן בלא הכיר בה כדמסיק בסמוך וע"ז אמר ר' ירמי' בשם ר"ז לא אמר כן אלא היא אומרת מוכ"ע אני וכתובתה מנה [כן בדפוס קראקא] והוא אומר לא כי אלא כו' ואין לך עלי כלום. דס"ל כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה עליו כלום דא"ל דכנסה בחזקת בתולה כו' יש לה מנה דא"כ מה נ"מ בין טענותיהם דהא מוכ"ע נמי לכו"ע כתובתה מנה בשכנסה בחזקת בתולה כדמסיק ראי' לדבריו מה אנן קיימין אם בשכנסה בחזקת בתולה כו' אף ר"מ מודה ואם בשכנסה בחזק' מוכ"ע כו' ניכר הוא בפ"פ בין עץ לאדם בתמי' אע"כ מיירי מתניתן בשכנסה בחזקת בתולה כו' ואי ס"ד בשכנסה בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה א"כ אין נ"מ בין טענותיהם ע"ז אמר ר"ה בשם ר"ז לא אמר כן אלא היא אומרת מיכ"ע אני כן התניתי עמך א"כ ממתניתן אין ראי' דלעולם מיירי מתניתן בשהכיר בה ודקשיא לך ניכר בפ"פ בין עץ לאדם ז"א דמחולקין בזה גופה אם הכיר בה או לא א"כ אין ראי' ממתניתן לא לר' ירמי' ולא לר' יוסי. ונקוט כללא זה בידך דר' יוסי ס"ל דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה וע"כ מדייק ממתניתן דמתניתן ע"כ מיירי בשלא הכיר בה ומוכח מזה דאף בכנסה בחזקת בתולה ונמצאת מוכ"ע ג"כ לר"מ כתובתה מאתים. ולר' ירמי' דס"ל כנסה בחזקת בתולה ונמצאת מוכ"ע כתובתה מנה לר"מ מדייק ממתניתן דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה עליו כלום. וע"ז אמר ר"ה בשם ר"ז דממתניתן אין שום ראי' לא לזה ולא לזה דמתניתן מיירי דמחולקין בזה גופה אם הכיר בה או לאודוק:

הלכה י

רב יהודא בשם רב כהן קרונה של ציפורין הוה עובדא ר"י ר"ת בר עוקבא תריהון אמרו בשם ר"ח בשם ר' ינאי מודה ר' יהושע באנוסה כו' א"ר אילא בשם ר' ינאי תוכה בציפורין בעל רבא בשם ר' ינאי ראוהו פורש מציפורין ובועל חזקה שפסול ששם בעל פלטיא מהו ר'ירמי' בר ווא אמרברובר' יוסי אומר אינו ברוב כן צ"ל ומוכח הוא וכן גרס בנו"י ז"ל

חייליה דר' ירמי' מן הדא וכו' ופלטיא הולכין אחר הרוב ומהו דאמר רבא בשם ר' ינאי ראוהו פורש מציפורין וביעלחזקה שפסול ששם בעל ע"ד דר' ירמי' והן שראוהו פורש מן הבתים ע"ד דר' יוסי אפילו בפלטיא ע"כ. וה"פ דרב יהודא בשם רבכהן מוקי בקרנותכמו דאוקמינן בש"ס דילן במס' כתובות דף ט"ו ע"ב דאיכא תרי רובא רוב סיעה ורוב העיר ובזה מודה ר' יהושע ור"ח בשם ר' ינאי ס"ל דלעולם לא הוה בקרנות של צפורי רק בתוך העיר דקרונות פי' בשט"מ ז"ל דהוא מחרן לעיר ששם היו באין סוחרים בקרונות עיי"ש ור"ח בשם ר' ינאי ס"ל דלעולם לא היה בקרונות רק בתוך העיר ורק דמודה ר' יהושע באנוסה וע"ז מסיים ר' אילא בשם ר' ינאי תוכה של ציפורין בעל דר' ינאי לטעמי' דלאו בקרונות אלא בתוכה של ציפורין ורק דמודה ר"י באנוסה ורבא בשם ר"י ראוהו פורש מציפורין ובעל חזקה שפוסל ששם בעל דציפורין הוי קבוע פלטיא מהו פליגי ר' ירמי' ור' יוסי דר"י ס"ל ברוב דלא חשוב קבוע רק בבתים אבל לא בפלטיא ור' יוסי ס"ל דאינו ברוב דס"ל דהוי קבוע דפלטיא שהיא אחורי הבתים ששם מתקבצין סוחרי העיר כדפרש"י ז"ל במס' שבת דף ו' ע"א וע"כ ס"ל דחשוב כקבוע שם וע"ז מסיים הא דאמר רבא רשם ר' ינאי ראוהו פורש קציפורין ובעל חזקה שפסול ששם בעל ע"ד דר' ירמי' והן שרחוהו פורש מן הבתים דאז חשוב ראוהו פורש מן הקבוע וע"ד דר' יוסי אפילו מפלטיא ואח"כ מתחיל היתה ציפורק נעולה ר'יוסי אומר עד שיוכיח כו'. הסוגיאחמורה ולפענ"ד פירושה ברור ונחמד דיש לחקור בהדין דקבוע דקי"ל דהוי מחצה על מחצה ופירוש קבוע הוא דניכר האיסור במקומו ותשע חנויות קבועין על בשר שתוטה וחנות עשירי קבוע בבשר אסור ואינו יודע ממי לקח קי"ל דאין הולכין אחר הרוב וכמו כן אם במקום אתד קבוע תשעה פעמים מוכרין בשר שחוטה ופעם עשירי לבילה אם לקח באיזה פג.ים וספק לו חם הפעם הזה הוא מפעמים הרבה של כשירה או מפעם אחר של טריפה אם הולכין אחר הרוב או לא דהוי ג"כ קבוע דהא פעם העשירי קבוע הוא דניכר הפעם הזה האיסור לעצמו והוי קבוע דמה לי אם דקבוע האיסור במקום העשירי וקבוע ההיתר במקומות התשעה וספק לו על המקום או דברור לו המקום וספק.לו על הפעם דהא ה"נ רוב פעמים קבוע הוא בהיתר ומיעוט פעמים קבוע לאיסור והוי קבוע וקי"ל דבקבוע אין הולכין אתר הרוב או דלמא דווקא במקום הוא דאמרינן קבוע דבשעה שלקח הבשר מהחנות היה בשעת מעשה קבוע להאיסור אבל במקום.אחד ורק דמספקא לן בפעמים באיזה פעם הוא דבשעת מעשה לא נקבע האיסור רק דבמקום וה נקבע רוב פעמים היתר ומיעוט פעמים איסור ועיי' במג"א ז"ל סי' מד"ש וע"י החקירה ההוא יתבאר הירושלמי כעין חומר דהנה בעיר אצל המים דקבוע שם פסול אחד בתוך העיר

והבתים הוי קבוע דאיכא בית אחד קבוע להפסול אבל העיר גופה כמו אצל המעיין שבני העיר מסתפקין ממנה דהתם קבוע במקום הזה רוב פעמים כשירים ומיעוט פעמים פסולים בהא יש לדון אם דייניו לה קבוע או דלמא לא דייניו לה קבוע כיון דבשפה הזאת שירדה התינוקת לא נקבע הפסול בשעת מעשה. ובזה יתבאר הירושלמי היתה ציפורין נעולה כלומר דבלא נעוה איכא רוב סיעה כדאיתא במס' כתובות בבבלי דף ט"ו ע"א רק בהיתה נעולה בזה יש לחקור אם נקרא קבוע או לא וקאמר ר"י עד שיוכיח ופי' תיבת יוכיח הוא כמו דאמר לקמן נעשה אותו היום הוכיח לכל הימים דפירושו דהוי הוכחה לפסול כמו כן הכא פירושו עד שיוכיח דיהא הוכחה דגם פסול הי' אצל המעיין אבל בליכא הוכחה לפסול אזלינן בתר רוב ולא דייניו ליה בקבוע וכא אמר ר' יוסי ברוב כלומר דבכאן גם ר"י מודה דברוב הגם דבפלטיא ס"ל דאינו כרוב דפלטיא שאני דפלטיא קבוע כשירים ופסולין משא"כ הכא בהעיר כמו אצל המעיין חיילי' דר' יוסי מן הדא דמר ר"ז בשם ר"י נתחלף קופתו אצל הטוחן אם לא הוחזק ע"ה להיות טוחן שם באותו היום אינו חושש הגם דבמקום הזה נקבע רוב פעמים חברים ומיעוט פעמים ע"ה לא אמרינן דהוי קבוע וה"נ לר"י דהמעיין לא חשוב קבוע בזה דרוב פעמים קבועים כשירים ומיעוט פעמים פסולין וקפריך מה בינה ולסירקי לא כן תני סירקי' שהיתה מהתפקת יום אחד מן האיסור נעשה אותו היום הוכיח לכל הימים אלמא דאפילו בפעמים נמי אמרינן קבוע דכיון דפעם א' נקבע איסור אפי' דרוב פעמים נקבע היתר חוששין לפעם המיעוט וה"נ גבי טוחן וגבי פסול אצל המעיין ניחוש לפעם המיעוט כיון דנקבע רוב פעמים כשירים וחבירים ומיעוט פעמים פסולין ועם החרש הוי קביע ע"ז משני דסירקי טעם אחר הוא לאו משום קבוע אלא דסירקי הוא מוכר ישמעאל וכיון דנתחזק יום א' באיסור הרי הוא בחזקת איסור לעולם דאוקמינן לי' בחזקתו האחרונה דאמרינן נעשה מוכר איסור לעולם ואינו מסתפק עוד היתר רק איסור לבד וזהו דקאמר סירקי איפשר לי' שלא להסתפק כלומר דאיפשר שלא מסתפק עוד היתר אלא בחזקתו האחרונה דאינו רוצה למכור היתר רק מוכר איסור לבד משא"כ הכא לא הוחזק אלא ע"ה להיות טוחן שם באותו היום וחושש בתמי' וכן אני אומר לא ירד אלא הפסול למלאות באותו היום וחושש בתמי' ומדויק תיבת אלא הפסול דנקט דבר והיפוכו כיון דקאמר גבי סירקית איפשר שלא להסתפק עוד בהיתר אלא באיסור ע"כ מסיים הכא אני אומר לא ירד אלא הפסול בתמי' והא ר"א בשם ר"י תוכה שבציפורן והא כמו אמר מר או גופא והא ר' בא בשם ר"י ראוהו פורש מציפורן ובעל חזקה שפסול ששם בעל רק בנמצא הולכין אחר רוב אבל בראינו פורש ממקום הקביעות הוי קבוע וכמחצה על מחצה דמי מן קושיי

מדמו לה לשרצים תשע שרצים וכו' והוי כההיא דאמרינן בבבלי קבוע מנ"ל ומסיים ההיא דשרצים עיי"ש ומן קושיי הוא פירוש רבנן דמן קושיי וכזה איתא בהדיא במס' חלה פ"א מן קושיי פתרין לה חלה תרימו וגו'. והתם מבואר בפשיטות דרבנן מי קושיי וה"נ דכוותי':
סליק פירקא בס"ד:

פרק ב

הלכה א

רבי אבין בשם רב מודה חביבי בשטר. דאף דע"י עדים הוי מ"מ אבל ע"י שטר לא הוי מ"מ ושאל האיך עבידא ומפרש טענו מנה וכפר בו והוציא שטר שחייב בו חמשים אין לו אלא חמשים פי' אפילו כשכופר בכל והוציא שטר על מה שכפר דזה חשוב מודה מקצת מן טענתו מ"מ כיון דהוא שטר אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות וע"ז אמר ר"י בר"ב נשמעיני' מן הדא כלומר דפליג על ר' אבין [וזה כפי' הגר"א ז"ל] סלעין דינרין די אינון ונמחקו אין פחות משנים מכאן ואילך המלוה אומר ה' והלוה אומר שנים כגי' הירושלמי בפ' ג"פ כו' מפני שאין הודיי' מן הטענה כלומר דמה שהודה לו בזה לא טענו דהא השנים לא טענו כלל דכו"ע מודים בזה כדמסיק במסקנא כו"ע מודיי שחייב לה מנה והיא כתובעת מנה אחר [גבי חטים ושעורים גרסינן מין הטענה ביו"ד וכאן גרסינן מן הטענה בלא יו"ד והוא כמו מהטענה] אבל אם ההודאה מן הטענה כמו האי האיך עבידא טענו מנה וכפר בי' והוציא שטר שחייב לו חמשין חייב שבועה כמו עדים ולא מיפטר בשטר משום שיעבוד קרקעות אלא משום דלא הוי ההודאה מקצת מהטענה משום דהשנים אינו תובע ממנו אבל אם הי' תובע וכופר הכל והוציא שטר על מקצת הוי כמו עדים וחייב שבועה אע"פ שיש שיעבוד קרקעות ע"ז שאל במתניתן דידן וכא' לא כמודה מקצת מהטענה דהא אין כאן שטר ומסיק דה"נ כו"ע מודיי שחייב לה מנה והיא כתובעת בידו מנה אחר והוא אינו מודה לה הממע"ה. כלומר דה"נ דמי לשטר של סלעין דינרין ונמחקו דלא חשוב הודיי' מן הטענה משום דהשנים אינו תובע ממנו וה"נ המנה אינה תובעת ממנו [ושפיר מדויק לשון מן הטענה דלדברי המפרשים ז"ל לא הבנתי לשון מן הטענה] ושפיר מדויק לשון האיך עבידא דלכאורה צ"ב גדול לשון האיך עבידא דמאי צריך לפרש הא בפשיטות ניחא מודה חביבי בשטר וע"ז מפרש דלא תימא דווקא בשתבעו בתחלה מנה לי בידך חמשים שבשטר זה וחמשים בלא שטר והודה רק חמשים שבשטר זה שמראהו לו דז"א אלא אפילו תבעו מנה וכפר בו והוציא

שטר שחייב לו חמשים דבעדים כה"ג חייב ובשטר פטור אפילו בשכפר כל המנה מ"מ ההודאה שהוציא שטר לא חשיב כעדים ופטור מטעם שיעבוד קרקעות. וע"ז פליג ר"י בר"ב וקאמר נשמעיני' מן הדא סלעין דינרין כו' מפני שאין הודיי' מן הטענה משום שהוציא שטר בתחלה על השנים ומעולם לא הי' טענה וכפירה והודאה בשנים שבשטר הא אם הודאה מן הטענה כגון שכפר כל המנה אז חייב שבועה אפילו בשטר אע"פ שהוי שיעבוד קרקעות:

ר"ח בשם ר"י כגון אלו שיצאו ביו"כ וראשה פרוע. פי' זכר לאבילות שהיו בנות ישראל יוצאות ביוה"כ כדפי' הפ"מ ז"ל ופריך וחש לומר שמא בתולה מן הנישואין ועידיה מעידין אותה שלא נבעלה היא וכן הוא לעיל בפ"ק ה"ד איזהו בתולה מן הנישואין כל שנכנסה לחופה ועדי' מעידים אותה שלא נבעלה וע"כ כצ"ל גם הכא וט"ס הוא מה שנדפס ועדי' מעידין אותה שלא נבעלה קודם ומשני זאת אומרת בתולה מן הנישואין אינה יוצאה וראשה פרוע וחש לומר שמא מוכ"ע היא כו' וחש לומר שמא בתולה מן הנישואין היא כו' עיי' בגליון דמקשה לפ"ק לפי' הפ"מ ז"ל עיי"ש ובאמת פי' הירושלמי בפ"ק מוזכר בשט"מ ז"ל וה"פ התם ע"ד דר"א בוגרת אימתי נישאת מוכ"ע אימתי נישאת בתולה מן הנישואין אימתי נישאת אם הוא לא פליג דשם בתולה נישאת ברביעי או דווקא למאן דא"ל ט"ב וע"ז פשט נשמעיני' מן הדא אם יש עדים שיצאת בהינומה וכו' הדא אמרה לית רביעי כלום פי' דאין זה תקנה קבוע דהא במקום שב"ד יושבים בכל יום אשה נישאת בכל יום כן פי' הרא"ה ז"ל והרשב"א ז"ל מפרש דלית רביעי כלום דהא אלמנה נמי נישאת ברביעי דלא איכפת לן בין ברכה דאדם לברכה דדגים עיי"ש וע"כ ה"פ כיון דלא הוי רביעי תקנה קבוע לבתולות דהא יש בתולות שנשאות בכל יום במקום שב"ד קבוע וכן אלמנה נמי דנבעלת ברביעי ע"כ לא שייך לא פליג ע"כ בתולה מן הנישואין ומוכ"ע לא קפדינן ארביעי דלא שייך לא פליג בזה וע"כ ממילא לא קשה קושית הגליון ודוק:

הלכה ב

בשלא מת אביו מתוכה אבל אם מת אביו מתוכה אפילו אכלה שני חזקה אינו נאמן. כן מגי' הק"ע והפ"מ ז"ל ונכון הוא והיא מסוגי' במס' ב"ק דף קי"ב בר חמוה דר' ירמי' עיי"ש דמוכח אפילו החזיק כל ג' שנים בחיי האב אך בעת מיתת האב הי' איזה שעה ברשות האב ומת מתוכה אין חזקתו חזקה וכן פסק בשו"ע חו"מ סי' קמ"ט סק"ג עיי"ש ודוק:

א"ר יוחנן ותני כן שנים אומרים כו'. פי' של ותני כן אינו מובן וע"כ מגי' הק"ע ז"ל לקמן גבי ואם ניסת תצא כדי שיתקיים האי ותני כן א"נ ואם ניסת לא תצא היינו שאם ניסת

קודם שבאו עדים האחרונים והיינו כרבנן דתמן ובאמת האי ותני כן לא שייך לסוגיא דידן אלא שייך לפ"י במס' יבמות דמזכיר שם בין על רבנן דהכא ובין על רבנן דתמן ע"ז אמר ר' יוחנן ותני כן שנים אומרים מת כו' פי' דמבאר דכן תנינן פלוגתא בין רבנן דהכא לרבנן דתמן עד סוף כל הסוגיא דהכא והתחיל הכא הסוגיא מאמר ר' יוחנן ותני כן כדרך הש"ס הזה לאלפים ולרבבות והא דשייך הסוגיא הזאת מרבנן דהכא ומרבנן דתמן גבי שנים אומרים נתגרשה כו' הוא משום דפריך ר' יוסי בסוגיא הזאת מחלפא שיטתין דרבנן דתמן שאילו מעשה ראשונה שנים אומרים מת אביו מתוכה ושנים אומרים לא מת אביו מתוכה כו' ע"כ שייך הסוגיא הכא ודוק:

פרק ג

הלכה א

והתני מודין חכמים לרבי מאיר בגונב תרומת חבירו ואכלה שהוא לוקה ומשלם ומשני שכן האוכל תרומה לוקה. פי' אפילו תרומת עצמו ואימתי אינו לוקה ומשלם הנ"מ כששניהן המלקות והתשלומין אי אפשר לזה בל"ז אז אינו חייב אלא אחת משא"כ כשמשכחת לה מלקות בלא תשלומין ע"כ מוכרח הוא דהמלקות עם התשלומין הוו ב' ענינים ולא קרינן בי' משום רשעה אחת וכו' ואא"מ משום ב' רשעיות כדפי' המפרשים ז"ל. ואף דבעדים זוממים דכתיב בהו כדי רשעתו משכח"ל נמי מלקות בלא תשלומין כגון גבי ב"ג וב"ח ז"א דהתם הרי הפסידו לחבירם ויש עליהם חיוב ההפסד רק דאין אנו יכולין לקיים בהם תשלומי ההפסד ולא משכח"ל החיוב מלקות בלא הפסד לחבירם וע"ז גזר רחמנא משום רשעה אחת כו' אבל בתרומה משכח"ל המלקות בהלאו לחודי' ולא הפסיד לחבירו כלל כגון שאוכל תרומת עצמו. וכן משני על אוכל חלב של חבירו שכן האוכל חלבו לוקה ופשוט:

הלכה ה

ר"א שאל בנות אנוסה מהו שיהא להן בתנאי כתובה פשיטא לי באנוסה דל"ל כו' עד סוף הסוגיא. ופי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ונראה לפענ"ד דה"פ עפ"מ דגרסינן במס' כתובות דף ל"ט ע"ב אע"פ שאמרו אונס נותן מיד לכשיוציא אין לה עליו כלום כו' מת יצא כסף קנסה בכתובתה ר"י בר"י אומר יש לה כתובה מנה במאי קמיפלגי רבנן סברי טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה ור"י בר"י סבר הא נמי מצער לה עד דאמרה לא בעינא לך ע"כ וזהו עיקר מחלוקתן דהת"ק ס"ל דלא צריכי לרבנן לתקוני כתובה באלמנה משום חינא משום דחשיבא

שנוטלת כתובה כדפרש"י ז"ל בד"ה אע"פ שאמרו נותן מיד עיי"ש ע"כ מת יצא כסף קנסה בכתובתה ור"י בר"י לא ס"ל דיצא כסף קנסה בכתובתה וחשיבא דנוטלת כתובה ז"א אלא דפטר אותו רחמנא מכתובה ונפטר ע"י הקנס מהכתובה וע"כ שייך חינא גבי אלמנה כיון דלא נוטלת כתובה וע"כ כותב לה כתובת מנה וא"כ לפ"ז כיון דר"י בר"י לא ס"ל דכסף קנסה הוא ממש כסף כתובתה אלא דב' דברים הן א"כ לפ"ז במפותה לרבנן חשיבא שנוטלת כתובה והקנס משתמש לב' ענינים לקנס ולכתובה ולר"י בר"י הקנס אינו משתמש רק במקום קנס ופטור ע"י הקנס מהכתובה א"כ הדבר פשוט דבת מפותה לר"י בר"י אין לה בתנאי כתובה כיון דל"ל כתובה. משא"כ לרבנן צריכה לן כיון דלרבנן הקנס והכתובה ביחד איפשר דיש לה בנן נוקבין כיון דנוטלת כתובה או דלמא דווקא כשיש לה כתובה כשאר הנשים אז שייך להכתובה גם תנאי כתובה משא"כ האי כתובה דנצמחת מן הקנס איפשר דאין לה תלאי כתובה:

ועי"ז יתבאר הירושלמי בע"ה כעין אומר דר"א שאל בנות אנוסה מהו ומסיק דבריו פשיטא לי באנוסה דאין לה בנין דכרין דהא כל עיקר טעמא דהתקנה דבנין דכרין כדי שיקפוץ אדם וישיאנה לאיש והא מחויב באנוסה ע"כ לישאנה. במפותה דל"ל בנן לוקבין לר"י בר"י [כדמפרש בעצמו אח"כ כל דבריו] אין תימר תרוויי' צריכה פי' וא"ת דיש מקום לשאול האיבעיא על שניהן על אנוסה ועל מפותה אז נשאול על תריהון בנות אנוסה ובנות מפותה מהו שיהא להן בתנאי כתובה ואח"כ קאזיל ומפרש דבריו הן דצריכה לי כרבנן הן דפשיטא לי כר"י בר"י פי' דלרבנן תרוויי' צריכי ולר"י בר"י פשיטא וסגנון הענין כך דר"א קאמר תחלה מה דצריכה לי' ומה דפשיטא לי' דצריכה לי' רק בחד ופשיטא לי' בחד וא"ת דצריכי תרוויהון יש לאמר דבאמת דתרוויי' צריכי. ומפרש אח"כ מה שאמר דצריכי לי' ופשיטא לי' ההין דצריכא הוא לרבנן והן דפשיטא הוא לר"י בר"י ודו"ק:

הלכה ו

כהדא דתני בעולת בעל להביא את המקבלת בעלה בבית אבי' והיא ארוסה וכו' נערה המאורסה באו עלי' עשרה שלא כדרכה וכו' עד סוף הסוגיא אין כופין את היבם. האי כהדא דתני צריך ביאור מאי ראי' הוא מהך ברייתא להההיא ברייתא דלעיל. ונראה לפענ"ד לפרש בע"ה עפ"מ דגרסינן במס' מכות דף ט"ו ע"א אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר. ושקליא וטריא בגמ' משום דגמר ממוציא ש"ר דהתם ולו תהי' הוא לאנתוקי לעשה עד דמסיק רבא במסקנא כל ימיו בעמוד והוציא קאי פרש"י ז"ל דא"ק כל ימיו דהול"ל לא יוכל לשלחה מאי כל ימיו

ה"ק לא תהא בשילוחי' כל ימיו אלא יחזירנה וע"כ עמוד והחזיר קאמר והכי קאמר ולו תהי' לאשה אם שלחה שלא יהא שילוחי' לכל ימיו הרי העשה אחר העברת הלאו. ואיתא בתוס' ז"ל אבל בפ' עשרה יוחסין פרש"י ז"ל דכל ימיו אלמעלה קאי אולו תהי' לאשה כל ימיו עכ"ל ז"ל ובאמת בפ' עשרה יוחסין ליתא זאת אלא במס' פסחים דף ס"ז ע"א בפרש"י ז"ל וכן הגי' הגאון בעל מחצית השקל ז"ל והנה נ"מ גדולה בין אלו ב' הלשונות דלפי הלשון המבואר במס' מכות א"כ אין העשה עשה תמידיות אלא מצות עשה שישאנה פעם אחת אך ל"ת יש על הגירושין אם גירשה עובר בל"ת והעשה הוא לתקן הלאו אם גירשה וע"כ אם אינו מחזירה עובר בלאו ולוקה אם ביטל העשה או לא קיימו אבל לפי הלשון שבמס' פסחים הרי העשה עשה תמידיות והילכך כשגירשה ואינו מחזירה עובר בעשה ונ"מ גדולה לדינא להך לישנא דעובר בל"ת א"כ כשלא מחזיר לאחר גירושין לוקה. אבל להך לישנא דהעשה הוא עשה תמידיות עובר בעשה אם אינו מחזירה וכופין אותו על קיום העשה ומכין אותו עד שתצא נפשו. והנה בהך ב' לשונות נחלקו ב' הברייתות שבבבלי וירושלמי דלהברייתא המובא בבבלי גרסינן אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר ע"כ משמע מזה דאם אינו מחזיר לוקה הרי דלא עבר רק על הל"ת אבל לפי הברייתא שבתוספתא המובא בירושלמי גרסינן אחד האונס ואחד המפתה שגירש כופין אותן להחזיר אם היו כהנים סופגין את הארבעים ע"כ ולפ"ז עובר בעשה דהעשה הוי עשה תמידיות וע"כ כופין להחזיר. והרמב"ם ז"ל פסק דאונס שגירש כופין אותו להחזיר ופסק כהתוספתא וכ"כ הגר"א ז"ל סי' קע"ז באה"ע ס"ק י"ב דפסק כהתוספתא והוא כדברינו וזה כוונתו ז"ל דאי כהברייתא דש"ס דילן האיך פסק דכופין וע"כ לשון כופין משמע דעובר בעשה וע"כ אינו פוסק כש"ס דילן דא"כ הול"ל דלוקה דלא עבר רק אל"ת. וע"כ במס' מכות פרש"י ז"ל הך לישנא דהעשה אינו עשה תמידיות וכל ימיו קאי אל"ת לחוד משום דבהאי סוגיא גרסינן אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה משמע מזה דאם לא החזיר לוקה ואבל לא כופין עד שתצא נפשו כדין כל מ"ע קודם שעבר על העשה ע"כ פרש"י ז"ל דכל ימיו קאי רק אל"ת משא"כ במס' פסחים דשם מבאר רש"י ז"ל הענין של נל"ע פסק שם אליבא דדינא כהתוספתא וכהרמב"ם ז"ל ועוד נ"מ בין אם העשה הוא עשה תמידיו' דכל ימיו קאי על עשה לבין דכל ימיו קאי אל"ת לפי מה דקי"ל יש דיחוי אצל מצות כיון דנדחה בשעתה שוב אינה חוזרת עליו כיון דאדחי אדחי משא"כ במצוה תמידיות דאינה תשלומין על השעה הראשונה בזה לא שייך דיחוי אצל מצות ועיי' בתוס' הרי"ד שמבואר זה באורך מהרא"ש ז"ל סוף מס' מ"ק ומבואר הנ"מ בין דיחוי מצוה משום פטור ואינו

בידו וחזר ונראה דפטור במצוה של פעם אחת ובמצוה תמידיות חייב משום דהדיחוי הוא משום פטור ולא משום דלא חזיא משא"כ בדיחוי מצוה משום דלא חזיא אפילו בעשה תמידיות נדחה ממצוה לעולם ולא משים פטור אלא דלא חזיא למצוה לעולם. וכעת מובן הירושלמי דבתר דמסיים תני ר"ח אונס שגירש אם ישראל הוא כופין אותו ע"ז מסיים כהדא דתני ומסיק לכל הברייתא [רק שמפסיק באמצע לבאר אפילו שלא כדרכה] אמרה אי אפשר בוררת וחוזרת ובוררת הי' נשוי אחותה כו' מתה כבר נפטר מכיון דתנינן כופין אלמא דהיא עשה הנמשכת ע"כ בוררת וחוזרת ובוררת דהוי עשה הנמשכת וכדברינו משא"כ בנשוי אחותה דלא חזיא והיכא דלא חזיא נדחית לעולם. משא"כ בשחזיא רק דנפטר מהמצוה משום דלא רצתה וע"כ כשחוזרת ונתרצית חוזר ונראה בעשה הנמשכת:

הלכה ז

אר"י אתיא דר"א בשיטת ר"ע רבו כמה דר"ע אמר יש לה קנס וקנסה לעצמה כו' מעתה אפילו במפותה. פי' דהירושלמי לטעמי' אזיל דס"ל לעיל בה"א דמפותה הוי כשבור את כדי וקרע את כסותי ולא אמר ע"מ לפטור כי אם כשהתנה בפירוש ע"מ לפטור כגון שמחלה לו או שהיא פיתתה אותו וע"כ פריך מעתה אפילו במפותה יהא נמי חייב קנס כיון דלר"ע אינו פטור לגמרי ומשני נמי משום דמיירי שמחלה לו וע"ז פריך ויש אדם מוחל דבר שאינו שלו פי' המפרשים ז"ל דקאתי שפיר לשיטת הרמב"ם ז"ל דס"ל דנערה שנתגרשה הקנס לעצמה אבל בושת ופגם שייך לאבי' וע"כ פריך מבושת ופגם אבל לשיטת התוס' ז"ל והרא"ש ז"ל בדף ל"ח ע"ב ובדף מ"א ע"ב דגזה"כ הוא דלמי שנותן זה נותן זה צ"ב להבין קושית הגמ' ונראה לפענ"ד בע"ה דאף לשיטת התוס' ז"ל נמי אתא שפיר קושית הגמ' והתירוץ לשיטת הירושלמי דכתבנו לעיל דהא דחייב קנס באונס ופיתוי הוא משום ביאת עבירה כמו הבא על א"א בחנק ועל נערה המאורסה בסקילה ועל הנדה בכרת ועל שפ"ח באשם וכמו כן הבא על הנערה פנוי' בקנס כל אחד לפי מדריגתו ע"כ פריך שפיר על הא דמשני שמחלה לו ויש אדם מוחל דבר שאינו שלו ופריך מקנס דהא הקנס הוא לאו משום מעשה האונס והפיתוי בת פלוני שלא מדעתו אלא משום דין הבא על הפנוי' וא"כ האיך שייך מחילה הא כמו כן באוכל תרומה קי"ל דאם רצה הכהן למחול אינו יכול דהא לאו בשבילו משלם אלא לשם שמים ע"כ אינו יכול למחול ולא דמי לקנסא דתשלומין כמו בתם דהוא לאו משום עבירה אלא משום תשלומי הפסד משא"כ הכא דהוא משום עבירה וא"כ ה"נ פריך ויש אדם מוחל דבר שאינו שלו והכי שייך בקנס מחילה ומשני פתר לה ביתומה דהירושלמי לטעמי' אזיל

דס"ל בה"א דלר"י בר"ת האונס והמפתה את היתומה פטור מגזה"כ ונתן לאבי הנערה פרט לזו שאין לה אב ופריך שם והתני תחת אשר עינה לרבות יתומה לקנס דברי ר"י הגלילי וקשה מאונס ואף דבמפותה יכול להיות שפטור אבל באונס גזר רחמנא מפני העינוי שלה ליתן לה כשהיא יתומה. [ובזה לא שייך למיגמר אונס ומפתה מהדדי דהא בפירוש כתב רחמנא דמשלם להיתומה משום העינוי]. ומשני ר"א בבא עלי' ואח"כ נתיתמה אבל סתמא דגמ' ס"ל דריה"ג מרבה אנוסה יתומה לקנס ונמצא דהלכה כר"י ב"ח גבי מפותה לא באנוסה אליבא דריה"ג ע"כ משני תירוץ אחר לא כדקאמר ר"י דר"א בשיטת ר"ע רבו וקמ"ל דנערה שנתגרשה הרי היא כיתומה דלעצמה כשיטת הש"ס דילן אלא אדרבה קמ"ל דאפילו נערה שנתארסה ונתגרשה אם היא יתומה דווקא פטור אבל כשיש לה אב שייך לאב [וכדאיתא בתוס' ז"ל דף מ' ע"א עיי"ש דהכי ייש לדייק ממתניתן] ונמצא לפ"ז דדינא דריב"ח הוא אליבא דריה"ג דברייתא דתחת אשר עינה מרבה יתומה לקנס מפני העינוי [ולא ריה"ג דפליג עם ר"ע במתניתן דנערה שנתארסה ונתגרשה] ולא ס"ל סתמא דגמ' כתירוצא דר' אחי תיפתר שבא כו' אבל לכו"ע כריב"ח דהאונס והמפתה את היתומה פטור ז"א אלא מתחת אשר עינה מרבה הברייתא אנוסה יתומה לקנס וא"כ ע"כ דבאנוסה נתרבה יתומה מפני העינוי ומתניתן דגיורת פחותה מג' שנים מיירי באנוסה אבל במפותה פטור מקנס ונמצא דכל עיקר פטור דמתניתן מקנס הוא משום יתומה ויתומה מפותה פטור מן הדין מגזה"כ ונתן לאבי הנערה פרט לזו שאין לה אב ומשום דלא עינה אותה אך אנוסה יתומה נתרבה משום העינוי ממילא מפותה פטור מן הדין ולא משום מחילה ותני דבית רבי כן היתומה ר"א אומר האונס חייב והמפותה פטור פי' דלא תני כלל שנתארסה ונתגרשה אלא יתומה לחוד אלמא דכל עיקר פטור הוא משום יתומה ולא משום שנתארסה ונתגרשה ושאל ויש אדם מוחל דבר שאינו שלו זה אינו פירכא רק שאלה ופשיט לי' נשמעיני' מן הדא כו' פי' אם קנס בעלמא יכול למחול או לא אם משעה הראשונה שלו או משעת העמדה בדין ופשיט דקנס אין בו משעה הראשונה כו' ר' אבין אמר שימי בעי מהו האונס חייב והמפתה פטור האונס חייב בכל והמפתה פטור מבופ"ג משום דמחלה וחייב בקנס לר"ע דמתניתן דיש לה קנס וקנסה לעצמה ביתומה ואפילו מפותה אינה יכולה למחול כדפריך ויש אדם מוחל דבר שאינו שלו ופריך והא ר"ע אומר האונס חייב בבופ"ג ובקנס כצ"ל והמפתה פטור מן הכל ומשני ההיא ריה"ג והוא ריה"ג דברייתא המובא לעיל בה"א דבאונס יש לה קנס מפני העינוי אבל מפותה פטור. והיינו דקאמר מתחלה רבא בשם ר"ח בבופ"ג הדא מתנית' פי' דלשיטת התוס' ז"ל שייך גם בופ"ג לעצמה וזה יכולה למחול משא"כ

קנס אינה יכולה למחול כדפריך ויש אדם מוחל דבר שאינו שלו כן נראה לפענ"ד לפרש האי סוגיא לשיטת התוס' ז"ל ודו"ק:

הלכה ט

תמן תנינן הבא על נערה מאורסה כו' מ"ט דרבנן נער חסר כתיב בפרשה מה מקיים ר"מ נער. כן מגי' הק"ע ז"ל ומוכרח הוא מאד ודו"ק:

רבי אבהו אמר בשם רשב"ל נערה אחת שלימה כתיב בפרשה לימדה על כל הפרשה שהיא גדולה. פי' דהוא במוציא ש"ר כתיב נערה מלא הרי זה בא ללמד על כל הפרשה דבעינן נערה שלימה ורבנן ס"ל דלא בא ללמד על כל הפרשה כולה אלא מלמד על עצמו דכאן בעינן נערה שלימה דווקא ע"ז מתיב ר"מ לרבנן הרי המוציא ש"ר הרי כתיב בו נער והיא גדולה דאין הקטנה נסקלת כלומר דאפילו אי כתיב בו נער נמי ע"כ היא גדולה דאין הקטנה נסקלת [והוי כההיא דאיתא בבבלי דף מ"ד ע"ב טעמא דכתיב בי' נערה הא לא"ה אפילו קטנה במשמע והא כתיב ואם אמת הי' הדבר הזה לא נמצאו בתולים לנערה והוציאו את הנערה אל פתח בית אבי' וגו' וקטנה לאו בת עונשין היא] א"כ ע"כ דלא לעצמה כתיב נערה מלא אלא ללמד על כל הפרשה מה עבדין לה רבנן א"ר אבין תיפתר שבא עלי' דרך זכרות פי' דלעולם לא ללמד על הפרשה כולה אתא אלא לגופי' הוא דאתא שבא עלי' דרך זכרות והילכך כתב נערה מלא דהירושלמי לטעמי' אזיל דס"ל בפ"ק ה"ג דקטן אינו עושה בעולה שלא כדרכה ועיי' לעיל שם בדברינו ופשוט דכמו דנתמעט קטן מבעולה שלא כדרכה ה"נ קטנה אינה עושה בעולה שלא כדרכה וע"ז קאמר ר' אבין תיפתר שבא עלי' שלא כדרכה דרך זכרות דהוא שלא כדרכה ונתמעט קטנה מזה ע"כ כתיב נערה מלא דאי הוי כתיב חסר אף דידעינן דמיירי בגדולה אבל לא הוי ידעינן באיזה ביאה בא עלי' אם בכדרכה או שלא כדרכה והו"א דאף בבא על הגדולה הוא דווקא ביאת קטנה כלומר כדרכה דבקטנה ליכא ביאה אחרת רק ביאה כדרכה ואף דע"כ גופה צריך להיות גדולה דאל"ה לאו בת סקילה היא אבל הביאה יכול להיות דדווקא ביאה דקטנה דהיא כדרכה ע"כ כתיב נערה מלא לאורויי דאף בבא ביאה של גדולה נמי כן ודוק:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ד

הלכה א

עד כדון דברים הבאים מחמת הביאה חבל בה כו' מיסבר סבר רשב"ל שמעשה ידי' שלה עד שתיבגר ר' יוחנן אמר מבגורה ואילך. פי' דאיתא בתוס' ז"ל בדף מ"ג ע"ב דפלוגתתן הוא אם שייך לאב אפילו מה שנפחתת מנערות ואילך דר' יוחנן סבר דשייך לאב כיון דנעשה לה בעודה ברשות האב אבל הפחת שעד שעת נערות שייך לאבי' לד"ה ותירוץ ב' מסקו בתוס' ז"ל התם דפליגי אפילו בהפחת שעד שעת בוגרת דאם דווקא קידושין שייך לאב אבל לא פחת קידושין עיי"ש ועפ"ז יתבאר הירושלמי דה"פ דר"י סבר לאבי' ורשב"ל סבר לעצמה ומשמע דלרשב"ל לעולם לעצמה ולר"י לעולם לאבי' א"כ לרשב"ל דס"ל לעצמה מיסבר סבר רשב"ל דמעשה ידיה אפילו עד שעת בוגרת לעצמה ולשיטת ר' יוחנן דס"ל לאבי' אפילו מבגורה ואילך לאבי' כיון דנעשה לה בעודה ברשות האב וה"פ דשאיל הגמ' מיסבר סבר רשב"ל שמעשה ידיה שלה עד שתבגור ור"י אומר מבוגרה ואילך וזה שאלת הגמ' אם לשיטת רשב"ל לעולם שייך לעצמה ולשיטת ר"י לעולם שייך לאבי' ע"ז קאמר ר' אבין בשם ר' הילא עד שעת בוגרה פליגין אבל מבוגרה ואילך כו"ע מודיי שהן של עצמה ואפילו ר"י מודה מתניתא מסייעא כו' לדין כפי' הפ"מ ז"ל ודוק:

מה חמית מימר כן תני רשב"י ונתן לנערה ונתן לאבי הנערה הא כיצד כו'. הסוגיא הזאת חמורה מאד ופי' המפרשים ז"ל קשה להולמן וקשה להבין ונראה לפענ"ד בביאור הסוגיא הזאת בע"ה והוא גמ' ערוכה במס' כתובות דף מ"ב ע"ב בטעמא דר"ש דא"ק ונתן לאבי הנערה לא זכי רחמנא אלא משעת נתינה כו' ונתן לחוד יתן לחוד וכתב הרא"ה ז"ל בטעמא דרבנן דגמרי נמי מונתן רק בהא נחלקו דר"ש סבר דבעינן גבי' ורבנן ס"ל דבב"ד כמאן דגבוי דמי ור"ש סבר דבעינן נתינה ממש וגבי מוצש"ר דכתיב ונתנו לאבי הנערה כתבו בתוס' ז"ל ומבואר בשט"מ ז"ל דהתם לכו"ע הוא דסגי בב"ד דהתם מפורש לב"ד מזהיר רחמנא ועשו אותו כו' ונתנו ולא פליגי ר"ש ורבנן רק בונתן לאבי הנערה דלר"ש הוא גבי' ולרבנן הוא בב"ד וכ"כ הרמב"ן ז"ל ולכאורה למה בכ"מ דכתיב ונתן בתורה לא דרשינן על ב"ד כמו גבי אוכל תרומה ונתן לכהן את הקודש דלא בעינן ב"ד אלא ע"כ דהדבר מפורש פשוט דכיון דעיקר החוב הוא לנערה ורק רחמנא גזר שהאב יגבה חיובה של הנערה ונמצא רק דהנתינה לחוד הוא לאביה ולא עיקר החוב אלא דעיקר החוב שלה רק דרחמנא גזר דהחוב שלה ינתן לאב ולא דהתורה נתנה לו החוב ז"א אלא הנתינה לחוד ומה"ט כשלא הספיק לעמוד בדין שייך לעצמה דאל"כ אלא דעיקר החוב הוא לאב א"כ כי לא הספיק לעמוד בדין עד שמת מ"ט שייך לעצמה כי היכי דלא שייך לאחין כן

נמי אינו שייך לה א"ו דהעיקר החוב הוא לה רק שגזר רחמנא דהגבי' יגבה האב לפיכך אם לא הספיק האב לעמוד בדין וכו' שייך לה וע"כ הא דכתב רחמנא ונתן לאבי הנערה דהוא רק הנתינה שייך לאבי הנערה א"כ ע"כ דהוא בב"ד שהוא כנתינה לרבנן או לר"ש נתינה ממש משום דאין לו בעיקר החוב אלא זכות הנתינה דלרבנן הוי בב"ד כנתינה ולר"ש נתינה ממש אבל בכ"מ דעיקר החוב שלו לא צריך ב"ד דיהא כנתינה לרבנן דז"א דהא א"צ להנתינה רק כשאין לו אלא זכות הנתינה לבד משא"כ היכא דעיקר החוב שלו ועי"ז יתבאר הסוגיא דידן כעין חומר בע"ה דפריך מה חמית מימר כן דתלי בב"ד ואם לא הספיק לעמוד בב"ד שייך לעצמה תני רשב"י ונתן לנערה ונתן לאבי הנערה פי' דצריך ליתן לנערה ונותן לאבי הנערה ע"כ לא זכי אלא בב"ד שהוא כנתינה ולר"ש בנתינה ממש וכיון שכן כשלא הספיק לעמוד בב"ד עד שמת שייך לעצמה ופריך מנן אילין מיליא פי' מנ"ל דאם לא הספיק לעמוד בב"ד עד כו' שייך לעצמה דילמא הבנים במקום אב קיימא והם יעמדו בב"ד ומשני ר"א בשם ר' יוחנן והתנחלתם וכו' אין בנותיכם לבניכם בקנס הכתוב מדבר וכו' ואח"כ מתחיל הסוגיא קנס מאימתי הוא מתחייב ר' יונה אמר משעה הראשונה ר' יוסי אמר בסוף פי' לר' יונה אדם מוריש קנס לבניו ואע"ג דלא עמד בדין דלא אמרינן דילמא מודי ואיפטר [וכרבא ור"נ במס' ב"ק דף ע"א ע"ב עיין ברמב"ן ז"ל בר"פ נערה שפירש כן ועיי' בתוס' ז"ל ב"ק דף ע"ב] ור' יוסי ס"ל בסוף משעמד בדין משום דילמא מודי ומיפטר מתיב ר' יוסי לר' יונה ע"ד דתימר משעה הראשונה א"כ קשיא מתניתן דידן דתנינן בהדיא עמדה בדין וכו' לא הספיקה וכו' הרי מפורש דלא זכי בקנס להוריש לבניו עד העמדה בדין ומשני ר' יונה מטינת' להא דתני רשב"י ונתן לנערה ונתן לאבי הנערה פי' דצריך ליתן לנערה וגזה"כ הוא דיתן לאבי הנערה כדכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה ע"כ לא זכי אלא בנתינה לרבנן בהעמדה בדין שהוא כנתינה ולר"ש בנתינה ממש אבל בכ"מ הקנס לא תלי בהעמדה בדין והוא שיטת הרא"ה ז"ל והרמב"ן ז"ל בש"ס דילן ומתיב ר' יונה לר' יוסי ע"ד דתימר בסוף דלא זכי בקנס עד שעת העמדה בדין א"כ קשיא משבגרה האיך הוא לעצמה ומשני כדתני ר"ח כו' ומסיק הגמ' דאתיין אילין פלגוותא כהלין פלגויתא פי' הרמב"ן ז"ל דר' חגי ור' יוסי קמיפלגי בפלוגתא דר' יונה ור' יוסי דתנינן תמן גנב משל אביו כו' מתיב ר' חגי לר' יוסי ע"ד דתימר בעמידת ב"ד הדבר תלוי ניתני גנב משל אביו וטבח ומכר ולא הספיק לעמוד בדין עד שמת אביו משלם תשלומי כפל ואינו משלם ד' וה' [כן גי' הרמב"ן ז"ל] וה"פ דמשלם כפל כשאמרו חייב אתה ליתן לו ואח"כ טבח ומכר אינו משלם תשלומי ד' וה' [א"נ דגרסינן אינו משלם תשלומי כפל] כמו בש"ס דילן דפריך כן דהוי ה' חצאי

בקר וא"כ לשיטתך הו"ל לאיפלוגי כן במתני' ולמה מחלק בין שטבח ומכר ואח"כ מת אביו לבין שמת אביו ואח"כ טבח ומכר בשלמא לדידי דאמינא קנס משעה הראשונה שפיר ניחא דאדם מוריש קנס לבניו ואין צריך העמדה בדין אבל לדידך קשיא ממתני' דב"ק ואי דבמתניתן דידן הרי החילוק מפורש דעמדה בדין עד שלא מת האב הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה א"כ אדמתיבנא מהא דמתניתן דב"ק מדוע לא מחלק שם ג"כ כן עמד בדין הרי הד' וה' של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיק לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמו כמו במתניתן דידן דמס' כתובות הא יש אדרבה סייעתא לדברי ר' יוסי במס' כתובות דמפרש התנא בהדיא כן וא"כ למה יקשה על ר"י מדוע לא חילק התנא במס' ב"ק בין עמד בדין ללא עמד הרי אדרבה ראיה וסייעתא גדולה דמפורש במשנה דמס' כתובות כדברי ר' יוסי דמחלק בין עמד בדין ללא עמד בדין ומשמע דאם היה מפורש כן במתניתן דב"ק היה הדין כר' יוסי וא"כ לפ"ז כיון דבמתניתן דידן מפורש כן דמחלק בין עמדה בדין ללא עמדה א"כ מוכח כר' יוסי מהך מתניתן אבל באמת לשיטת ר' יונה דס"ל הטעם במס' כתובות דלפיכך תלי בעמידה בדין משום דכתיב ונתן ולא זיכתה התורה לאב אלא בנתינה שיזכה מן הנערה בנתינה ע"כ צריך עמידה בדין דכנתינה דמי לרבנן או לר"ש בנתינה ממש א"כ לא שייך להביא ראי' לר' יוסי ממשנה זו א"כ קשה על ר' יוסי אם כדבריו דקנס לא זכי אלא בהעמדה בדין יקשה המשנה דב"ק למה לא מחלק בין עמד בדין ללא הספיק והיינו דמסיק והן דאת אמר בארבעה וחמשה בזה אם יחלוק בין עמד בדין ללא הספיק היה כדבריך ברם הכא במה דמחלק במתניתן דידן אין ראי' לדבריך דכל עמא מודיי שהן לעצמה לא צריכה דלא למי הוא נותן לעצמה נותן לאבי' פי' אע"ג דבמתניתן תנינן הרי הן של אב הרי הן של אחין לאו דעצם החוב של האב דשייך החוב להאב ז"א אלא דהעצם החוב הוא של עצמה רק הנתינה לאב [והוא כדא"ל ר' יונה מטינתה הא דרשב"י ונתן לנערה ונתן לאבי הנערה דצריך ליתן לנערה וגזה"כ שיתן לאבי הנערה] והיינו דמסיק כל עמא מודיי שהן של עצמה לא צורכה דלא [פי' לא צריכה אלא] למי הוא נותן לעצמה נותן לאביה דהנתינה ג"כ לעצמה או דהנתינה לאביה בשעמדה בדין הנתינה לאביה פי' רק הנתינה לאביה אע"פ שהן של עצמה מ"מ זיכתה התורה הנתינה לאביה וכשלא עמד בדין גם הנתינה לעצמה א"כ ממתניתן דידן דמחלק בין עמדה בדין ללא עמידה בדין הוא משום דבמתניתן דידן דזיכתה התורה לאב רק הנתינה א"כ צריך עמודה בדין דכנתינה דמי לרבנן או לר"ש בנתינה ממש משא"כ בכשהיה מחלק בארבעה וחמשה בין עמד בדין ללא עמד אז הי' כדבריך וזהו כל דברי ר' חגי דקאי

בשיטת ר' יונה דמתניתן דידן הוא משום דלא זכי רחמנא לאב רק הנתינה דלפיכך צריך עמידה בדין דכנתינה דמי לרבנן ולר"ש בנתינה ממש משום דלא זכי רחמנא לאב רק הנתינה אבל עיקר קנס ובופ"ג הן של עצמה ולאבי' לא זכי אלא הנתינה וכדתני רשב"י ונתן לנערה ונתן לאבי הנערה וכההיא אוקימתא דר' יונה ואתיין אילין פלוגוותא כאילין פלוגוותא דר' חגי ור' יוסי קמיפלגי בפלוגתא דר' יונה ור' יוסי:

הלכה ב

תני רשב"י ונתן וכו' ר"ש אומר במגבה הדבר תלוי ורבי אומר בעמידת ב"ד הדבר תלוי ר"ש עבד לה כמעשה ב"ד ורבנן עבדין לה כמלוה. פי' דבין רבנן ובין ר"ש תרווייהו ס"ל דרשא דר"ש ונתן דאין זכי' לאב בגוף החוב רק הנתינה לחוד ורק ר"ש ס"ל נתינה ממש ורבנן ס"ל דעמידת ב"ד כנתינה הוא ולכאורה לפי מה דקי"ל דקנס דאונס אינו משמט ואם זקף במלוה משמטין ומאימתי נזקפין במלוה משעת העמדה בדין כדפרש"י ז"ל במס' גיטין דף י"ח דעמידת ב"ד חשוב כזקיפת מלוה עיי"ש וא"כ כשעמידת ב"ד חשוב כזקיפת מלוה ויצא מכלל קנס ונכנס בשם חדש מלוה בעלמא א"כ באמת קשה על ר"ש נהי דס"ל דצריך נתינה ממש מ"מ אימתי בעינן נתינה ממש היינו בקנס דבתולה דאפי' פסקו הב"ד דשייך הקנס לאב מ"מ גזר רחמנא בקנס דבתולה דלא זכה רק בנתינה משא"כ אם עמידת ב"ד חשוב כזקיפת מלוה והוי כמלוה בעלמא א"כ כיון שפסקו הב"ד הדין דראובן מחויב מלוה לאבי' ממילא הוי ככל מלוה דעלמא ולמה לא ירשו בניו הרי יצא מכלל קנס ונכנס לכלל מלוה א"כ הרי הוא ככל מלוה אבל באמת לר"ש לא חשוב עמידת ב"ד כזקיפת מלוה בעלמא אלא שם הראשון עדיין עליו רק דע"י ב"ד נעשה כמעשה ב"ד והנה עמידת ב"ד ומעשה ב"ד הוי ב' ענינים כדפירש הרא"ש ז"ל במס' שביעית פ"י דכתב שם דקנס אינו משמט וכל מעשה ב"ד אינו משמט א"כ למה בקנס גופיה כשעמדה בב"ד משמט ע"ז מפרש דכל זמן שלא כתבו הפס"ד רק שפסקו בב"ד שחייב לו הרי הוא כמלוה ולא חשוב מעשה ב"ד אבל אם כתבו בכתב פס"ד אז הוי מעשה ב"ד ואינו משמט וכן איתא ברמב"ם ז"ל פ"ט מה' שמיטה דלפיכך מעשה ב"ד אינו משמט דלא חשוב מלוה כיון דכתבו ב"ד בכתב הפס"ד עיי"ש וא"כ ר"ש ס"ל דעמידת ב"ד לא חשוב כזקיפת מלוה אלא עדיין שם הראשון עליו רק דע"י ב"ד הוי מעשה ב"ד דשייך לאב וב"ד מגבין מהשוכב להאב ע"כ קאמר דבזה נ"מ בין ר"ש ורבנן דר"ש עביד לה כמעשה ב"ד ורבנן עבדין לה כמלוה ע"כ כיון דלר"ש ליכא חילוק בין עמידת ב"ד למעשה ב"ד אלא דבר אחד הוא עמודת ב"ד הוא הוא מעשה ב"ד אבל לא עבד מלוה א"כ לפ"ז לר"ש גובה עידית דחשוב מעשה ב"ד ולרבנן גובה בינונית דחשוב

מלוה ולר"ש אין השביעית משמטתו משום דלא חשוב מלוה אלא קנס דאונס ופיתוי שאינן משמטין אלא א"כ זקף במלוה וכיון דהעמדה בדין לא חשוב כזקיפת מלוה ע"כ אין משמטין אע"ג דלאו כגבוי דמי מ"מ אינו משמט דהא אינו משמט אלא מלוה ולר"ש לא חשוב מלוה וכיון דנר"ש לא הוי ב' דברים העמדה בדין ומעשה ב"ד אלא העמדה בדין הוא הוא מעשה ב"ד ממש א"כ במעשה ב"ד בכור נוטל פי שנים אבל לרבנן אף דכגבוי דמי מ"מ הוי כמו למ"ד שטר העומד לגבות כגבוי דמי ומ"מ אין הבכור נוטל פי שנים ודוק:

הלכה ג

ר' יעקב בר אתא בשם ר' יצחק ממוצש"ר למד ר"מ והתני ר"ח זינתה ועודה בבית אביה משבגרה הוציא עליה ש"ר הוא אינו לוקה ואינו נותן מאה סלע. פי' שמע מיניה דבתר גובייגא אזלינן דהא לא אמרינן הכא שזוכה האב משום שהוציא ש"ר על ימי הנערות וזכה בהם האב ה"נ גבי כתיבה לא זכה האב בכתובה שנכתבה בימי נערותה ולא דמי לקנס דאונס ומפתה דקי"ל במתניתן לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן של עצמה והכא בכתובה אם גירשה באירוסין ולא הספיקה לעמוד בדין על הכתובה עד שבגרה דזכה האב ז"א דגבי אונס ומפתה הוא גזה"כ דונתן וגו' דלא זכה האב רק הנתינה ממש לר"ש או העמדה בדין שהוא כנתינה לרבנן משא"כ בכתובה דלא תלי בעמידה בדין אבל דמי למוצש"ר דהתם נמי לא תלי בעמידה בדין וחזינן דאזלינן בתר גובייגא דהא לא זכה האב על ש"ר דזנות של נערות וכמו כן לא זכה האב על זה הכתובה שנכתב באירוסין וע"ז פריך ר"מ קומי ר' יוסי הגע עצמך הוציא עליה ש"ר עודה נערה ובגרה דס"ל לר"מ דגם במוציא ש"ר תלי בעמידת ב"ד דקנס הוא בסוף כיון דאילו מודי מיפטר א"כ לא דמי כתובה למוצש"ר דהא בכתובה בגירשה מן האירוסין ולא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה הרי הוא לאב ואילו במוצש"ר אילו הוציא עליה ש"ר עודה נערה ולא הספיק לעמוד בדין עד שבגרה לא זכה האב דס"ל לר' מנא דקנס דמוצש"ר ג"כ בסוף ומתמה ע"ז האיך מדמו רבנן כדאיתא בסמוך א"ר ירמיה ותמי' אני האיך רבנן מדמו כתובה לקנס ע"ז השיב לו ר' יוסי דשמענו נותן לאביה פי' דאע"פ שלשיטת ר' יוסי קנס בסוף מ"מ לא קשה על ריב"א בשם ר"י דס"ל דר"מ יליף כתובה ממוצש"ר ז"א דהא שמענו מעוד אמוראים דס"ל נותן לאביה וכל עיקר טעמא דמתניתן דבלא הספיק לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן של עצמה גבי קנס דאונס ומפתה הוא משום ונתן לנערה לאבי הנערה כר' יונה ור' חגי בהלכה א' וגבי מוצש"ר לא שייך זאת כדאיתא בתוס' ז"ל דף ע"ב ט"ב דנתן לחוד ונתנו לחוד ופי' הרמב"ן ז"ל ובשטמ"ק ז"ל דהתם במוציא ש"ר אב"ד קאי

והם בעצמם מחייבין ולא צריך עמידה בדין א"כ שמענו מעוד אמוראים דנותן לאביה א"כ דמי כתובה לקנס דמוצש"ר ואין תמי' על אותן רבנן דמדמו כתובה לקנס דמוצש"ר וכן ר' ירמיה מקשה כן כדמסיק א"ר ירמי' ותמי' אני האיך רבנן מדמין כתובה לקנס ולא דמי דו כתובה משעה הראשונה וקנס בסוף ואת אמר אכין פי' דאם לא הספיק לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן של אב גבי כתובה ואילו במוצש"ר אם לא הספיק לעמוד בדין עד שבגרה לא זכה האב וכעין קושיא דר"מ ע"ז מתרין לו ר"ז ומי יאמר לך ואפילו קנס משעה הראשונה פי' דקנס דמוצש"ר הוא ג"כ משעה הראשונה ולא תלי בעמידת ב"ד ומסיק ואתיא דר"מ כר' ירמיה ודר' יוסי כר' זעירא א"נ דר' יוסי לטעמיה דס"ל דקנס דמיצש"ר הוא משעה הראשונה כדס"ל לקמן בה"ה וכמו שביארנו שם בע"ה ודוק:

הלכה ד

א"ר יוסי בי רבי בון ולא ע"י אלו וע"י אלו לוקה ונותן מאה סלע. כן מגי' הק"ע ז"ל ונכון הוא ודוק:

רבי בון בר חייה בעי כו' הביא האב עדים להזים עדי הבעל הוזמו עדי האב לוקה ונותן מאה סלע בשלשה וכו'. פי' כיון דאם הוזמו משלמין מאה סלע ונסקלין [כדאיתא במס' סנהדרין דף ט' ע"ב דהוי ממון לזה ונפשות לזה עיי"ש] אם אמרינן דחד דינא הוא דקי"ל מוציא ש"ר בכ"ג כרבנן דאמרי בפרק קמא דסנהדרין מוציא ש"ר בכ"ג משום שיש בו דיני נפש וכדמפרש עולא שם בגמ' דחוששין ללעז שמא יבאו עדים שזינתה תחתיו ויהי' דיני נפש ע"כ נפסדת כתובתה ג"כ בעשרים ושלשה ומשמע במקום שיוצא מדין אחד דיני נפש ודיני ממונות הוי בכ"ג וע"כ שאל אם זה דווקא בכ"מ אבל הכא בעידי האב אם הוזמו דצריך להיות כאשר זמם וכמו שזממו לחייב להבעל מלקות ומאה סלע בג' ולהסקיל העדים בכ"ג כמו כן צריך לקיים בהם כאשר זמם וידונו גם המה בדין הזה ממש כאשר זממו לעשות לוקין ונותנין מאה סלע בג' ונסקלין בכ"ג או לא ע"ז השיב לו אילו לא הוזמו עדי האב לא נמצא בעל לוקה ונותן מאה סלע בג' והעדים נסקלים בכ"ג וע"כ ידונו גם המה כאשר זממו ונמצא דר"ז ס"ל הא דקאמרי רבנן בכ"ג גבי מוציא ש"ר מפני שיש בו דיני נפש לא מיירי בעידי הבעל והבעל אלא בנערה מאורסה פליגין דאז סברי רבנן דבכ"ג מפני שיש בו דיני נפש שאיכא בדבר אחד צד נפשות וצד ממון ודינו בכ"ג והיינו דווקא באדם אחד דנידונית הנערה המאורסה על נפשה ועל כתובתה משא"כ כשנידונין שני בני אדם הבעל ועדיו זה נידן בדינו וזה בדינו זה בג' וזה בכ"ג כדמסיק סבר ר"ז שני דינין הוא ר' ירמי' בשם ר' אבוה דין אחד הוא דסבר ר' אבוה הא דקאמרי רבנן בכ"ג הוא בדינו של הבעל ועדיו וכדמסיק דסבר כר"י בר"ב ופריך

מהברייתא אל זקני וגו' השערה וכו' ומשני פתר לה כר"מ פי' דהברייתא אתייא כר"מ דפליג על רבנן במוציא ש"ר וס"ל בדינו של הבעל ועדיו בג' [והא דמסיק דרמ"א לוקה ומשלם הוא שיגרת הלשון דלעיל בפ"ג ה"א ומצוי כמה פעמים בירושלמי כזה] תמן תנינן האונס והמפתה כו' ר"מ אמר בנערה מאורסה פליגין דר"מ אמר מפסדת כתובה כו' וחכמים אומרים מקום שנסקלת כו' דהוא באדם אחד אבל במוציא ש"ר כו"ע מודיי מקום שהעדים נסקלין כו' הוא שיגרת הלשון מלקמן וכצ"ל שאין מקום שהעדים נסקלין שם הבעל לוקה ונותן מ"ס וכן מגי' בנו"י ז"ל א"נ דצ"ל דלוקה ומשלם מאה סלע בג' והעדים נסקלין בכ"ג ומוכח הוא דכן ע"כ צ"ל דהא ר"מ גופי' ס"ל בסמוך דבמוציא ש"ר הבעל לוקה ונותן מ"ס בג' והעדים נסקלין בכ"ג והאיך יאמר הכא דלכו"ע מקום שהעדים נסקלין שם הבעל לוקה ונותן מאה סלע אפילו לר"מ אלא ע"כ מוכרח דה"ג דבמוציא ש"ר לכו"ע הבעל לוקה ונותן מ"ס בג' והעדים נסקלין בכ"ג דאפילו רבנן נמי מידו א"ל ר"י בר"ב אין דלא תניתא פליגין אלא במוציא ש"ר פליגין כו' ורבנן אמרי מקום שהעדים נסקלין כו' אבל בנערה מאורסה כו"ע מודיי מקום שנסקלת כו' משום שהוא ממון ונפשות לאדם אחד ואתיא ר' מנא כר"ז דס"ל דמוציא ש"ר כיון דהוי ב' בני אדם הבעל לוקה ומשלם מאה סלע בג' והעדים נסקלין בכ"ג ור"י בר"ב כר"א דס"ל דאף במוציא ש"ר ס"ל לרבנן דבמקום דהעדים נסקלין כו' ודין אחד הוא והא דתנינן בברייתא אל זקני וגו' השערה וגו' אתיא כר"מ ואח"כ קאמר סתמא דגמ' לעולם אין הבעל לוקה ולא נותן מאה סלע עד שיסקלו העדים זהו דינא דסתמא דגמ' [וקבע התלמוד הסוגיא תומ"י אחר זה הפלוגתא דר"י ור' יוסי משום דשייך לזה] קנס אימתי הוא מתחייב ר' יונה אמר בסוף ר"י אומר משעה הראשונה [כההיא דפליגי בר"פ] אם הקנס הוא משעה הראשונה או דחיובו הוי בב"ד מתיב ר' יוסי לר' יונה ע"ד דתימר בסוף לוקה ונותן מאה סלע בג' ועדיו נסקלין בכ"ג דאפילו לרבנן נמי ס"ל דווקא בנערה המאורסה בכ"ג אבל במוציא ש"ר ב' דינים הן הבעל לוקה ונותן מ"ס בג' ועדים נסקלין בכ"ג אמאי הא חד דינא הוא בשלמא לדידי דס"ל דקנס דמוציא ש"ר משעה הראשונה א"כ לא חד דינא הוא דחיובא דקנס לא תלי בב"ד והסקילה מתחיל חיובו משעת העמדה בדין א"כ ע"כ הוי ב' דינין משא"כ לדידך דקנס הוא בסוף ג"כ נמצא דתרוויי' ע"י ב"ד נתחייב למה הוי ב' דינין הא באמת דין אחד הוא אלא ע"כ הא דס"ל לרבנן דב' דינין הן הוא משום דמשפט של הבעל משעה הראשונה ומשפט העדים בב"ד והאיך הוי תרוויי' דין אחד אבל כיון דתימר קנס בסוף א"כ למה הוי ב' דינים וע"ז א"ר מנא ואפילו על דר' יוסי הכי אתיא מקשי' כמאן דמר עדים זוממים צריכין התראה פי' דמקשה מהא דקאמרינן לעיל לעולם

אין הבעל לוקה ואינו נותן מאה סלע עד שיסקלו העדים דאם אפילו הוזמו העדים אך דאינם חייבים בדין גם הבעל פטור אלמא דדין אחד הוא אף דהוי ב' בני אדם מ"מ הוי דין אחד ומפרש ואזיל האיך משכח"ל דהבעל יהא פטור ואף כשהוזמו העדים בשלא הוי חיובא בהעדים דמשכח"ל בלא התראה למ"ד דצריכין התראה על מיתה ואפילו הוזמו פטורין ואז הבעל ג"כ פטור א"כ ע"כ דדין אחד הוא דאם ב' דינים הן הי' הבעל חייב אף בלא חיובא דעדים אלמא דתלי חיוב זה בחיוב זה ולשון הכי אתייא מקשיי' כמ"ד ה"פ הגע עצמך כמ"ד עד"ז צריכין התראה למיתה ולא התרה בהם הגע עצמך אם לא פטור אז גם הבעל וקיצור לשון הוא כמו שמצוי בירושלמי כמה וכמה פעמים והכוונה הוא כמו דאמר בסמוך אלו גדולה שלא התרו בה שמא כלום היא אף למ"ס וה"נ הכונה כמ"ד עדים זוממין צריכין התראה ולא התרו בהם שמא כלום הוא אף למ"ס הרי מוכח דדין אחד הוא יקשה ג"כ האיך הבעל לוקה ונותן מאה סלע בג' ועדים בהתראה נסקלין בכ"ג ע"ז אמר ר' אבמרי מאן דמר דו כן פי' אף יאמר שהוא כן דילמא אין ה"נ דלא תלי חיובא דבעל בחיובא דעדים ואם לא התרו העדים ופטורין למ"ד דצריך התראה מ"מ נותן מאה סלע נמצא דלמסקנא לר' אבמרי לא תלי חיובא דבעל רק בהזמה דהעדים אבל לא בדין חיובא דהעדים:

הלכה ח

הוא ואשתו ובניו קטנים ניזונין מהם אלמנותו מהו א"ר זעירא איתותבת ולא איתפרשת.

ולכאורה קשה מכאן דבבבלי דף מ"ט ע"ב גרסינן שם מתקיף לה ר"ז ואיתימא רשב"נ גדולה מזו אמרו אלמנתו ניזונית מנכסיו הוא ואשתו מיבעיא ומשני מהו דתימא התם הוא דליכא דטרח אבל הכא נטרח לדידי' ולדידה קמ"ל וא"כ לר"ז דמקשה ל"ל כלל לתקנת אושא הא ידעינן מהא דשלח רבין באיגרתי' וע"ז משני דסד"א כיון דאיכא בעל דטרח אבל בליכא בעל דטרח פשיטא דניזונית אף בלא ת"א ואילו בירושלמי דמיבעיא לן על אלמנתו קאמר ר"ז דלא איתפרשת והוא פלא גדולה מדוע בבבלי פריך ר"ז דל"ל לת"א וכל עיקר הא דמיבעיא לן כלל לת"א הוא משום דאיכא בעל כדמסיק שם ואילן בירושלמי דמיבעיא לן על האלמנה דליכא בעל דטרח קאמר ר"ז דאיתותבת ולא איתפרשת ועיי' בחיבורי מגדל דוד במערכה למס' כתובות דמתורץ שם בע"ה על נכון עיי"ש ודוק:

רב הונא עביד כתובה מדרש כו' אמרין חזר בו רב הונא אמרין ויאות כתובה מד"ת ומזון הבנות מדבריהן כו' אלא בכסף כתובת אמן פליגין וכו'. הסוגיא הזאת חמורה ולא

הבנתי פי' המפרשים ז"ל והסוגיא הזאת כפולה במסכת יבמות פרק ט"ו ועיי' בדברינו שם דמבואר הסוגיא הזאת על נכון בעזה"י עיין שם:

הלכה יג

כהדא חדא איתא הוי פורנה עשרין דינר כו'. עד סוף הסוגיא מובא בראשונים ז"ל לענין הלכה ועיי' בחיבורי שו"ת רידב"ז סי' ק"ג שהארכתי בזה בע"ה בטוב טעם ודוק:

פרק ה

הלכה א

במה הוא מתחייב לה לא כן כו' אינו חייב ליתן לו. וה"נ כשכותב לה שחייב לה אע"פ שאינו חייב לה. ומשני רוצה הוא ליתן כמה ולקרות חתנו של פלוני ושוה אצלו זאת ונשתעבד בעד זה ע"ז פריך עד כדון בשפסק מן האירוסין אבל בשפסק מן הנישואין א"כ לא שייך למימר דשוה לו מה שנקרא חתנו של פלוני על מה שראוי לו להיות חתנו של פלוני דהא כבר נראה להיות חתנו של פלוני ומשני רוצה ליתן כמה בתשמישה שהוא ערב פי' שיהא תשמיש שלה ערב לה פי' דגרסינן במס' סוטה בירושלמי פ"ד ה"ד ההיא דאתיא לקמי' דר' יוחנן א"ל נאנסתי א"ל ולא ערב לך בסוף א"ל ואם יטבול אדם אצבעו בדבש ויתננה לתוך פיו ביוה"כ שמא אינו רע לו ובסוף אינו ערב וקיבלה עיי"ש פי' דנקרא באונס אינו ערב ע"כ אף שהאשה משועבדת לבעל לתשמיש וכופה ומשמשה בע"כ אבל התשמיש נקרא אינו ערב לה כשהוא בע"כ ע"כ רוצה הוא ליתן כמה בתשמישה שהוא ערב פי' שיהא התשמיש שלה ערב לה כלומר כדי שתהא מחבבתו ופריך עד כדון בשבעל לא בעל פי' אם מת קודם הביאה דקי"ל חיבת חופה קונה ומפני מה נתחייב ומשני רוצה הוא ליתן כמה בקנינו שהוסיף פי' דהא דקתני אם רוצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף הוא לאו דכותב עיקר הקנין דכתובה ככל אדם ויהיבנא ליכי מוהר בחולייכי כסף זוזי מאתן ואח"כ מוסיף עוד ז"א אלא שכותב בגוף הכתובה ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי כסף זוזי מאה מנה וכ"כ הר"נ ז"ל דלפיכך קאמר הגמ' מ"ד קיצותא עבדי רבנן שלא לבייש את מי שאין לו עיי"ש וכ"כ כל הראשונים ז"ל עיי"ש דמה שאדם נותן מתנה לאשתו בעלמא אין זה ביוש למי שאין לו אבל עיקר קנין דאינו מתנה בעלמא אלא הוספה בגוף הכתובה וכתובה שלו עולה במעלות על יתר הכתובות של בנ"י והו"א דאסור לו להוסיף דקיצותא עבדי רבנן שלא לבייש את מי שאין לו קמ"ל דאעפ"כ שרי עיי"ש וע"כ קאמר דרוצה הוא ליתן כמה על קנינו שהוסיף פי' דהוי שבח ועילוי ונוהג סלסול בעצמו שניתוסף בעיקר הקנין של הכתובה ונכתב

כתובה שלו דיהיבנא ליכי כסף זוזי מאה מנה והוי סלסול אצלו עד שבשביל זה צריך התנא לאשמעינן דשרי דהו"א דאסור משום דהוי ביוש למי שאין לו וע"כ בשביל הנאה זאת שניתוסף על קנינו וה"פ על קנינו שהוסיף שאינו משעבד א"ע בקנין חדש בקנין אחר אלא הוספה על קנין הראשון ע"כ נשתעבד ופריך לפ"ז אם פסק מן האירוסין פ"א וכתב כבר כסף זוזי מאה מנה או אלף זוזי ואח"כ כשרוצה להוסיף עוד מן הנישואין א"כ בזה האיך שייך למימר בשביל הסילסול שנוסף קנינו על כל הנשים הא כבר ניתוסף הכתובה שלו על כל הנשים א"כ באיזה סילסול נשתעבד דבזה אין נ"מ עוד אם ניתוסף על אלף זוז עוד זוז מה נ"מ בזה ופריך פסק מן האירוסין ופסק מן הנישואין ולקרות חתנו של פלוני בשביל הנאה שנראה לקרות חתנו של פלוני כבר הוא בראוי כלומר כבר הוא נראה וכשלא בעל תשמיש אין בו וקנין לא הוסיף דהא מאי נ"מ אם ניתוסף עוד דינר דהא הסילסול של הוספת קנין הי' לו כבר ומכאן ולהבא לא הוסיף קנין ובמה הנאה נשתעבד ומשני רוצה ליתן כמה שלא תחזור בה כו':

תני כשם שהבעל פוסק. פי' באמירה בעלמא כך האב פוסק באמירה בעלמא אלא שהבעל מזכה בכתב פי' אפילו בכתב ולא צריך לאמירה אלא כותב שטר בחזקת שהוא חייב לה כך וכך אע"פ שאינו חייב והאב אינו מזכה אלא בדברים אבל בכתב אם יכתוב בחזקת שהוא חייב לה ובאמת אינו חייב אינו מועיל וכדמסיק ובלבד דברים שהן נקנין באמירה כו' כמה אתה נותן לבתך כך וכך וכן משמע בר"נ ז"ל דבבעל מהני אמירה לשיטת הירושלמי בדברים כמו באב אלא ע"כ דקמ"ל דבבעל מהני כתב בלא אמירה אלא שכותב בחזקת שהוא חייב לה אע"פ שאינו חייב ומשתעבד דרוצה הוא ליתן כמה שלא תחזור וא"צ בבעל פסיקתא כמה אתה רוצה ליתן וכו' וא"צ לדבר בזה אלא כותב בחזקת שהוא חייב אבל האב אם לא הי' פסיקתא לא נשתעבד והעיקר השיעבוד באב הוא בפסיקתא ודוק:

ותייא כיי דמר ר"ח המשיא אשה לבני בבית זכה בבית ובלבד מן הנישואין הראשונים כו' את אמר האב פוסק על ידי בתו אפילו בוגרת. שאלה היא וקפשיט נשמעינה מן הדא האב פוסק ע"י בתו ולא אשה ע"י בתה ולא אח ע"י אחותו שניא היא אחותו בין שהיא בוגרת כו' וכא לא שניא בין שהיא נערה בין שהיא בוגרת. פי' דבברייתא בפירוש גרסינן אבל לא אשה ע"י בתה ולא אח ע"י אחותו אפי' קטנה כגי' הרב אלפס ז"ל א"כ מפורש דאפילו היא קטנה וכ"ש גדולה א"כ כמו בסיפא לא שניא בין נערה לבוגרת כן נמי ברישא לא שניא אצל אב. ע"ז מסיק ר' אבא קרטיגנא בעא אפילו אחר אמרין אפילו בוגרת אחרת וצ"ל ת' אחר הר' או נקודה אחר הר' והוא אחרת דבוגרת אחר אין

לו שייכות דבוגרת הוי ל' נקבה וזה פשוט מאד וה"פ דגבי המשיא בנו בבית זכה בבית מן הנישואין הראשונים קי"ל דצריך שלא ישיא בן אחר קודם כדאיתא במס' ב"ב דף קמ"ד והוא שהשיאו ראשון וכן בשו"ע אה"ע סי' נ"ט בזה הל' ולא השיא בן זכר אחר קודם לו אבל אם השיא בן קודם לו לא זכה בבית ע"כ מבעיא אם גבי שטרי פסיקתא נמי דכוותיה דבעינן התנאי הזה שהשיאה ראשונה אבל אם השיא כבר בת אחת והיא אחרת לא קני שטרי פסיקתא א"ד ל"ש [וא"ל דשאני התם גבי המשיא בנו בבית קתני מפורש בנו הגדול משא"כ הכא דלא קתני בתו הגדולה ז"א דהא בירושלמי לא גרסינן המשיא בנו הגדול ואפ"ה בעינן שהשיאו ראשון] א"כ מבעיא לן האיך הדין גבי פסיקתא ע"ז מסיק אמרין אפילו בוגרת אחרת ומביא ראי' לזה נשמעינה מן הדא האב פוסק ע"י בתו ולא אשה ע"י בתה ולא אח ע"י אחותו כ"ש בוגרת אחרת פי' כמו דאמר לעיל דילפינן מסיפא לרישא כמו בסיפא דקתני אפילו קטנה וכ"ש בוגרת לא מהני הפיסוק כמו כן ברישא נמי דמהני הפיסוק בין קטנה בין גדולה במשמע כמו כן מסיק הכא כמו דבסיפא דקתני אבל לא אשה ע"י בתה ולא אח ע"י אחותו כ"ש בוגרת אחרת כמו כן ברישא נמי אפילו בוגרת אחרת דאל"כ ליפלוג ולתני בדידי' באב גופי' אימת פוסק כשלא פסק לאחרת אבל כשפסק לאחרת לא אלא ע"כ דבאב אין לחלק כלל רק באח ובאשה ע"י בתה והא דלא גרסינן לעיל נמי כן כ"ש בוגרת וכא לא שניא בין נערה בין בוגרת משום דשם גרסינן מפורש בברייתא אפילו קטנה ע"כ לא צריך הגמ' לחדש כ"ש בוגרת דהא כן מפורש בברייתא משא"כ הכא צריך הגמ' לחדש הכ"ש וע"כ לדינא אין נ"מ בשטרי פסיקתא אם השיאה ראשונה או שהשיא כבר בת והיא בוגרת אחרת אף למידת הדין כן תן בתך לפלוני ואתן לך כך וכך קח שדה פלוני ואני אתן לך כך וכך ואע"ג דקי"ל בחו"מ סי' קכ"ט בחומר למלוה להלות נלוה כי בטוח הוא ועשאו ע"פ חייב לשלם דהוי כנתערב ומכ"ש היכא דאמר תן לו ואני פורע וא"כ היכא דאמר תן שדך לפלוני בקנין ואני אשלם לך פשיטא דחייב וכשאומר תן בתך לפלוני ואני נותן לך כך וכך למה גרע מאומר תן חפץ זה לפלוני ואני אשלם לך ואותו פלוני הלך לדרכו פשיטא דחייב לשלם לו והכא כשאומר תן בתך לפלוני וקידשה אותו פלוני ואינו יכול להחזיר את בתו אליו למה פטור מלשלם לו הוא משום דאין זכות לאב ליקח בעד בתו רק כסף קידושין אבל לא שיווי המקח כמו שמבואר בדברינו בתוס' דזה הוי כמו מכירה דמוכר את בתו לאישות ולא מצינו רק שנתנה התורה זכות לאב למכור את בתו לאמה ומוכרה לשפחות אבל אין זכות לאב למכור את בתו לאישות וכן כשאומר לחבירו קח שדה פלוני ואני נותן לך כך וכך כיון שלא הוציא מזה כלום דקרקע בחזקת בעלים הוא ולא הפסידו ממון לא

נשתעבד באמירה דידי' והוי כמו שפסקה האם ע"י בתה והאח ע"י אחותו דלא נשתעבד ומכאן ראי' גמורה למה שכתבנו לעיל דאין לאב זכות ליטול דמי שיווי המקח בעד בתו רק כסף קידושין לבד ודוק:

הלכה ב

מיסבר סבר ר' יהודה אין פוחתין לבתולה ממנה כו' ויכתוב כן משעה הראשונה אלא בפוחת והולך ויכתוב שנתקבלתי ממך כך וכך אשכח תני בר קפרא שנתקבלתי ממך כך וכך. הסוגיא הזאת חמורה ולא הבנתי פי' המפרשים ז"ל וביותר קשה על שיטת הר"י מיג"ש ז"ל מובא בשטמ"ק ז"ל וז"ל ואם תשאל כיון דס"ל לר' יהודה דכתיבה מהניא מדרבנן ומתקיים התנאי שבו לבטל תקנת דרבנן אפילו כתבה לו התקבלתי ממך מאתים נמי להוי התנאי קיים הואיל ובכתיבה הוא ואמאי לא קתני רצה כותב לבתולה מאתים והיא כותבת לו התקבלתי ממך הכל ול"ל ממך מידי אחר דלאו כלום הוא יש להשיב כי אמר דכתיבה מהניא מדרבנן ומתקיים התנאי ובטלה התקנה של רבנן כולה הנ"מ כגון פירות דלא שייכי כלל בבעילה הילכך כי כתב לה דאין לי פירות שתקנו לי רבנן בנכסיך מתקיים התנאי ובטלה התקנה אבל גבי כתובה דשייכא בבעילה שהרי דמי הבתולים היא אם תכתוב לו שובר שכבר התקבלתי ממך הכל ואין לי עליך כלום והיא לא נתקבלה נמצאת בעילתו בלא כתובה כלל והו"ל בעילתו בעילת זנות הואיל והכתובה דמי הבתולים היא הילכך א"א שלא ישאר לה עליו מנה שהוא דמי הבתולים כדי שלא תהא בעילתו בעילת זנות ואם התנה שלא ישאר לה עליו כלום תנאו בטל הוא ואפילו כתבה לו דבמנה האחר הוא שיש לה לכתוב התקבלתי ותמחול לו עליו הואיל ודבר שבממון הוא עכ"ל ז"ל לכאורה קשה מאד על שיטת הר"י מיג"ש ז"ל מהאי ירושלמי מפורש דבפירוש מסיק הגמ' הכא דלא סבר ר' יהודה שאין פוחתין לבתולה ממנה אלא פוחת והולך ויכול לפחות כמה שירצה לפי פירוש המפרשים ז"ל והרי זה פלא גדולה לשיטת הר"י מג"ש ז"ל ועוד קשה לי לפי הירושלמי יקשה באמת קושית הר"י מג"ש ז"ל דלמה לא נקט ר' יהודא באמת והיא כותבת התקבלתי ממך הכל ופי' הק"ע ז"ל אינו מובן לי דעיקר הפירוש חסר מן הספר ונראה לפענ"ד דה"פ מיסבר סבר ר"י שאין פוחתין לבתולה ממנה ולאלמנה מחמשים זוז ויכתוב כן משעה הראשונה פי' כיון דס"ל דכותבת בפעם אחת התקבלתי ממך מנה ויותר אינו רשאי לפחות א"כ למה לן לעשות התחבולה הזאת שהוא כותב לה כתובה מאתים והיא כותבת לו קבלה על מנה בפעם אחת ונשאר מנה בתוך הכתובה הא יכול לעשות לכתחלה הכתובה על מנה לחוד ויתנה עמה בע"פ שהשאר מוחלת לו דהא שמעינן לר"י דבדבר של ממון

תנאו קיים כיון שהתנה עמה בתחלה שתהא הכתובה מנה א"כ ל"ל התחבולה יכתוב כן משעה ראשונה כיון שכן הושוה ביניהם בראשונה ומשני אלא בפוחת והולך כלומר לאו דהכונה דכותבת התקבלתי ממך מנה בפעם אחת ותו אינו רשאי לפחות ז"א אלא דמנה לאו דווקא שכותבת התקבלתי ממך מנה ומשיירת מנה אלא הכונה דפוחתת והולכת מעט מעט פעם פוחתת כך ופעם כך עד שתפחות כולה [כמו לשון פוחת והולך גבי חנכה] ופריך ולתני שקבלתי ממך כך וכך ומשני אשכח תני בר קפרא שנתקבלתי ממך כך וכך וע"כ כיון דפוחתת והולכת דינר דינר כל ימי' ולא מנה בב"א ויכולה לפחות עד כולה א"כ אפילו יכתוב לה מנה משעה ראשונה מאי הוי הא גם יצטרך לפחות מאותו מנה ג"כ ולא שהשוה עמה מנה בפעם אחת בשעה הראשונה אלא שהיא פוחתת והולכת מעט מעט כל ימי' וא"י בעצמו כמה תפחות ע"כ הוא כותב כל המאתים והיא פוחתת מעט מעט לעולם והא דלא קתני שיכול להתנות עמה בתחלה שלא יהא לה כתובה כלל וכותבת התקבלתי ממך הכל ז"א דאדרבה קמ"ל דיכולה לפחות מעט מעט כל ימי' אפילו לאחר ביאה דהא כמה אמוראים סברי דלא מהני וע"ז אמר ר' יוחנן לא אמר ר"י אלא בסוף אבל בתחלה אף ר"י מודה וא"כ לעולם אימא לך דמיסבר סבר ר"י שאין פוחתין לבתולה ממנה והא דלא יכתוב כן משעה הראשונה הוא משום דבשעה הראשונה אין בידה למחול אף שתכתוב לו ע"כ מוחלת אח"כ שכבר כתב לה כל הכתובה ובסוף לא קשה ג"כ טעמא דכתבה לי' אבל ע"פ לא ז"א דחיישינן לפסידא דבעל לר' ירמי' דמוקי כששוברתה מתוכה וכדאיתא בשטמ"ק ז"ל וקושית הגמ' אבל ע"פ לא הוא רק לאביי עיי"ש וא"כ להירושלמי דס"ל כר' ירמי' לא קשה בסוף שיהא ע"פ נמצא דאף למסקנת הירושלמי סבר ר"י דאין פוחתין לבתולה ממנה ולשיטת הש"ס דילן אף למ"ד דמחלוקת בתחלה ולשיטת כמה מרבוותא ז"ל ושיטת רש"י ז"ל במהדורא קמא דבתחלה ס"ל לר"י דכותבת התקבלתי מ"מ ג"כ מתורץ קושית הירושלמי דיכתוב כן משעה הראשונה דהא פריך בש"ס דילן טעמא דכתבה לו אבל ע"פ לא ומשני קסבר ר"י כתובה דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ע"כ אינו יכול לכתוב כתובה על מנה לחוד והשאר תמחול אם לא שתכתוב לו בכתב התקבלתי והוא יכתוב לה כתובה על מאתים ודוק:

הלכה ה

ר"מ אומר הקדש בשלו ור"י הסנדלר אומר חולין בשלו. פי' דבעי אם דפליגי ר"מ ור"י הסנדלר באם הוא שלו או שלה דלר"מ הוי שלו ולר"י הסנדלר הוי שלה וכדגרסינן במס' נדרים פי"א בירושלמי דר"י הסנדלר אומר שלה ור"ע אומר שלה ריב"נ אומר שלו עיי"ש גבי קונס שאני עושה לפיך דר"ע אומר יפר שמא תעדיף דס"ל העדפה שלה וריב"נ ס"ל

שלו וכן ר"י הסנדלר ס"ל שלה ע"כ שאל הכא אם תלי הפלוגתא דר"מ ור"י הסנדלר בזה אם הוי שלו או שלה דר"מ דס"ל הקדש ס"ל דהוי שלו ור"י הסנדלר דס"ל חולין ס"ל דהוי שלה או דלכו"ע הוי שלו ומ"ע פליגי בזה דר"מ ס"ל הקדש בשלו ור"י הסנדלר ס"ל חולין בשלו דפליגי אם מקדיש דבר שלא בא לעולם וע"ז מפרש רשב"ל דפליגי במותר מה' סלעים ור"י ס"ל דפליגי במותר לאחר מיתה ופליגי אם הוי שלו או שלה דלר"מ הוי שלו ולר"י הסנדלר הוי שלה ולכו"ע אם הוא שלו חל ההקדש ולא הוי דבר שלבל"ע ז"א דמע"י חשוב דשבל"ע היכא דמצוי הריווח כדאיתא בירושלמי בסמוך ורק דפליגי אם הוי שלו או שלה ורשב"ל מפרש הא דפליגי במותר איזה מותר הוא ע"ז מפרש דהוא מותר מה' סלעים ופתר לה במעלה לה מזונות ואינו נותן מעה כסף לצרכי' וע"כ מע"י שלה דמ"כ הוא תחת מע"י ומזונות תחת מותר וע"כ מותר הוי שלו לר"מ ור"י הסנדלר ס"ל כר"ע דמותר לעולם שלה כדפירש בש"ך ז"ל וכן מוכח במס' נדרים הנ"ל ור' יוחנן מוקי לאו דפליגי במותר מה' סלעים ז"א ולא תלי בפלוגתא דת"ק ור"ע גבי העדפה ומכריח הוא דע"כ ליכא לאוקמי במעלה לה מזונות כדמסיק וא"כ כיון שאינו מעלה לה מ"כ ואינו מעלה לה מזונות א"כ ע"כ המותר מה' סלעים אינו שלו ואלא ע"כ לא מיירי מהמותר דה' סלעים אלא במותר שניתותר ממזונותי' וקאי אארישא המקדיש מע"י אשתו הר"ז עושה ואוכלת דשייך לה דאינה ניזונית ואינו נותן לה מעה כסף אך מה שניתותר ממזונותי' וכ"ז שהיא בחיים לא שייך שניתותר דלמא תצטרך אלא לאח"כ שמתה וניתותר אז לר"מ שייך לו וכ"כ הר"י הכהן ז"ל בשטמ"ק ז"ל דהא באמת שייך המע"י להבעל כדמסיק ואין כל מה שיש לאשה משועבד לאיש לאכילת פירות דקנין פירות יש לו אפילו בדבר שהוא שלה ושפיר יכול להקדיש לקנין פירות שלו אך כשאינה ניזונית משועבד הקנין פירות שלו על המזונות כדאיתא בירושלמי בסמוך גבי המקדיש מע"י עבדו יוציא הוא מתחלה לפרנסה מתוכן עיי"ש אבל כשמתה וניתותר המע"י ונתבטל שיעבודה ממילא הוי הקדש דהא אין בעל השיעבוד מוציא מן ההקדש כעת ודלא כרשב"ל דמוקי במותר דה' סלעים ז"א אלא במותר שניתותר ממע"י לאחר מיתה דבחיי' כיון דצריכה למזונות אינו מן הדין שתתפרנס מן הצדקה ואין בידו להקדיש כדאיתא בסמוך בסוף הסוגיא אבל כשניתותר ממנה לאחר מיתה שפיר הוי הקדש דו אמר לה בשאינו מעלה לה מזונות אבל אם מעלה לה מזונות ד"ה קדשו כדמסיק ואין כל מה שיש לאשה משועבד לאיש לאכילת פירות דאפילו שתאמר איני ניזונית ואיני עושה מ"מ משועבד לבעל לאכילת פירות וא"כ כיון שהקדיש הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד שמשועבד הקנין פירות שלו למזונותי' ומן הצדקה אינה צריכה להתפרנס דהא הוא מעלה לה מזונות אבל כשאינה

ניזונית אינו מן הדין שיקדיש מע"י והיא תפרנס מן הצדקה רק בשניתותר לאחר מיתה לר"מ חל ההקדש דאדם מקדיש דשלבל"ע ולר"י הסנדלר אין אדם מקדיש דשלבל"ע נמצא דבין לר"י ובין לרשב"ל לכו"ע הוי גוף מע"י דבר הבא לעולם ולא נחלקו ר"מ ור' יוחנן הסנדלר רק אם הן שלו או שלה אליבא דרשב"ל ואליבא דר"י נחלקו במקדיש דשלבל"ע דלר"מ חל ההקדש לאחר מיתה ולר"י הסנדלר לאחר מיתה הוי דשלבל"ע כדאיתא ברש"י ז"ל דף נ"ט דזה הוי דשלבל"ע אליבא דר"י הסנדלר אבל גוף מעשה ידיה הוי דבר מצוי וחשוב דשבל"ע וע"ז אמר רשבר"י אמר מעשה ידים ביניהן ר"מ אומר מעשה ידים ראוי לקדש משעה הראשונה ור"י הסנדלר אומר אין מעשה ידים ראוי לקדש משעה הראשונה פי' דלכו"ע מיירי בניזונית ונותן מ"כ ונחלקו אם אדם מקדיש דשלבל"ע או לא משום דמע"י גופי' חשוב דשלבל"ע ור"מ ס"ל אדם מקדיש דשלבל"ע ור"י הסנדלר ס"ל אין אדם מקדיש דבר שלבל"ע ולא נחלקו אם הם שלו או שלה אלא באם אדם מקדיש דשלב"ע ונמצא לפ"ז דמע"י הוי דבר שלבל"ע ע"ז מביא הברייתא מה שאירש מאבא היום מה שתעלה מצודתי היום וכו' לשיטת הבבלי הוא משום כבוד אביו ומשום כדי חייו ולשיטת הירושלמי הוא משום דהוי דבר מצוי אפילו בשאינו מוכר לצורך תכריכין של אביו אלא מוכר לעצמו מ"מ כשאביו גוסס ורוב גוססין למיתה הוי דבר מצוי ולא הוי דבר שלבל"ע וכן במצודה פרוסה לפניו הוי דבר מצוי ע"כ שפיר חל המכירה כדמסיק לצורך תכריכי אביו והוא שיהא אביו חולה או גוסס כלומר או אפילו לאו לתכריכי אביו אלא לצורך עצמו והוא שיהא אביו גוסס וכו' והוא שתהא מצודה פרוסה לפניו כיון שאביו גוסס ומצודה פרוסה לפניו והוי דבר מצוי לא חשוב דבר שלבל"ע נמצא במע"י לא הוי דבר מצוי והוי דשלב"ל יע"ז קמ"ל ר"א בשם ר"י והוא שתהא מצודה פרוסה לפניו אבל מעשה ידים שאין המצודה פרוסה לפניו לא וע"ז אמר ר"א בשם ר"י אף לקודש לא קידשו בשאין מצודה פרוסה לפניו דנקרא מעשה ידיה דבר שלבל"ע אף לקודש לא קידשו למה מפני המחלוקת ר"מ ור"י הסנדלר את זה מסיק הגמ' בעצמה למה מפני המחלוקת ר"מ ור"י הסנדלר דהא מדוע נחלקו ר"מ ור"י הסנדלר הא מעשה ידיה לא הוי דשלבל"ע דהא תני בברייתא מה שתעלה מצודתי היום דבריו קיימין אלא ע"כ שניא היא הקדש דהוי מצודה שאינה מצוי' והברייתא לא מיירי אלא כשמצודה פרוסה לפניו א"ר יוסי לר' יעקב בר אחא נהיר דהויתון אמרין את ור"י בשם רשב"ל מאן תנא הקדש מצודה שאינה מצוי' מחלוקת ר"מ ור"י הסנדלר פי' דר"מ ור"י הסנדלר פליגי בהקדש מצודה שאינה מצויה ונחלקו במקדיש דשלב"ל הוי דעין דעין

לרשב"ל פי' אמוראי נינהו אליבא דרשב"ל דלעיל קאמר רשב"ל דנחלקו אם הוא שלו או שלה והכא קאמר דלכו"ע שלו ונחלקו במקדיש דשלבל"ע:

הלכה ו

ר"ה אמר אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות לו דברים של יחיד וכו' מה נפק מביניהון הכניסה לו עבדים אין תימר משום שאין ראוין להשתמש בשפחה הרי הכניסה לו עבדים הוי לית טעמא דלא משום שהיא חייבת לו ע"כ. פי' דכן דרך הירושלמי בכמה מקומות דשאל על הטעם למה כן בשביל טעם זה או טעם זה והשיב דא"כ היה נ"מ בין הטעמים לדינא דאם תימר משום טעם זה לא היה נ"מ בדינא וא"ת משום טעם זה א"כ היה נ"מ בדינא ולמה לא פירש הדין בנ"מ ונקט סתמא בלא שום נ"מ לדינא הוי ע"כ דהוא מאותו הטעם שאין נ"מ בדינא וכן איתא לשון זה בירושלמי במס' ברכות ספ"ג ובמס' סוכה פ"ד ובמס' יבמות פי"ב ה"א עיי"ש וה"נ דכוותיה דשאל מאיזה טעם אי משום שהיא חייבת לו או משום שאין ראוין להשתמש בשפחה ע"ז פשיט דא"כ מה נפק מביניהון הכניסה לו עבדים וא"כ אין תימר משום הטעם דאין ראויין להשתמש בשפחה הרי היה נ"מ בין עבדים לשפחות אליבא דדינא וא"כ למה לא פירש רב הונא הנ"מ לדינא אלא ע"כ דהוא מאותו טעם משום שהיא חייבת לו וע"כ אין נ"מ לדינא ודבר מצוי הוא בירושלמי וחסר כאן תיבת דלא וכצ"ל הוי לית טעמא דלא כדאיתא בכל מקום בירושלמי ודוק:

הלכה ח

רבי זעירא בשם שמואל כותבין כו' ואין כותבין איגרת מרד על שומרת יבם ופריך והתני ר"ח נדה וחולה כו' ושומרת יבם כותבין לה אגרת מרד על כתובתה ומשני כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה. פי' למ"ר כותבין ולמשנה אחרונה אין כותבין משום דמצות חליצה קודמת למצות יבום וכיון דמצות חליצה קודמת ע"כ לא נקראת מורדת כשאינה רוצה להתיבם ע"ז אמר ר"י בר"ב אפילו תימר כאן כמשנה אחרונה כדמסיק ב"ד שאחריהן מתירין בה ד' שבתות פי' דר"י בר"ב סבר דע"כ אפילו למ"א נמי נקראת מורדת דהא איתא בתוספתא פ"ה המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת ר' יהודה אומר שבעה טרפעקין זו משנה ראשונה רבותינו התקינו שיהא מתרין בה ד' וה' שבתות זאח"ז פעמים בשבת יתר ע"כ אפילו כתובתה מאה מנה אבדה הכל אחת ארוסה ואחת נשואה ואחת שומרת יבם אפילו נדה אפילו חולה ע"כ עיי"ש ע"ז אמר ר"י בר"ב דע"כ דאפילו למ"א נמי נקראת מורדת דהא תנינן בברייתא זו משנה ראשונה ב"ד שלאחריהן התקינו שמתירין אותה ד' וה' שבתות כו' יתר ע"כ

כו' אחת ארוסה כו' שומרת יבם כו' אלמא דדין הזה דנקראת מורדת הוא אפילו לבתר משנה ראשונה דבפירוש שנה זו משנה ראשונה ב"ד שלאחריהן אמרו וכו' ומסיק אפילו שומרת יבם אלמא דנקראת מורדת אפילו למשנה אחרונה א"כ ע"כ הא דתני ר"ח אפילו שומ"י ע"כ דאפילו למ"א נמי נקראת מורדת ודוק:

פרק ו

הלכה א

רבי חזקיה בשם רבי אימי איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש חד אמר דברי הכל וחרנא אמר במחלוקת ולא ידענא מאן אמר דא ומאן אמר דא מסתברא דרבי שמעון בן לקיש הוא דו אמר במחלוקת דו פתר לה במעלה לה מזונות ואינו נותן לה מעה כסף לצרכיה ותנינן ואם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה פי' מעשה ידים שהם כמציאה. פי' עפ"מ דפריך בבבלי מאי קמ"ל תנינא האב זכאי בבתו בקידושיה כו' במציאתה כו' נשאת יתר עליו הבעל וכו' בושתה ופגמה אצטריכא לי' כו' מציאתה כהעדפה שע"י הדחק דמי פלוגתא דר"ע ורבנן עיי"ש והנה הירושלמי מתרץ תירוץ אחר דקמ"ל הדין בהעדפה דממתניתן דהאב זכאי לא שמעינן רק דמציאה ומעשה ידיה שלו אבל לא שמעינן העדפה אם כת"ק או כר"ע דלת"ק העדפה שייך להבעל ולר"ע שייך לה דהא פליגי בזה ת"ק ור"ע וע"ז קאתי מתניתן דידן וסתם מציאת האשה ומעשה ידיה פי' מעשה ידיה שהן כמציאה דהוא העדפה [כדמוכח בר"פ בש"ס דילן] לבעלה ותלי זה אם בפלוגתא או כד"ה במחלוקת דר"י ורשב"ל דפליגי גבי המקדיש מעשה ידי אשתו בהא דפליגי ר"מ ור"י הסנדלר במותר דרשב"ל מוקי שם דפליגי אם המותר הוי שלו או שלה דלר"מ העדפה שייך לו ולר"י הסנדלר הוי שלה ע"כ אמר דלרשב"ל מסתברא דהוא אמר במחלוקת דר"מ ור"י הסנדלר כדמסיק דו פתר לה כו' והיינו כמבואר לעיל דפליגי אם המותר הוי שלו או שלה ומסיק כל דברי רשב"ל שם ותנינן אם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה זהו לישנא דרשב"ל התם ומסיק פי' מתניתן דידן מעשה ידים שהן כמציאה דהוא העדפה ובזה נחלקו התם והכא סתם לה והוי מחלוקת ואח"כ סתם אתא ריב"א בשם רשב"ל ד"ה היא דהתם לא נחלקו במותר אם שייך לו או שלה אלא נחלקו בדשלבל"ע ולכו"ע הוי שלו או שלה ורק לאחר מיתה פליגי שניתותר מגוף מעשה ידיה עיי"ש הוי דאמוראי נינהו אליבא דרשב"ל ע"ז פריך א"כ אם ד"ה היא ולא הוי מחלוקת ואח"כ סתם א"כ קשה למי נצרכה מתניתן דידן אם לאשמעינן העדפה דמעשה ידיה שהן כמציאה דנחלקו ת"ק ור"ע ז"א דהא שמעינן זאת ממתניתן דהאב זכאי

בפ' נערה דתני מציאתה וכ"ש מעשה ידיה שהן כמציאה דהוי לבעלה כדמוכח בש"ס דילן ר"פ א"כ קשה למי נצרכה מתניתן דידן בשלמא אם לאו ד"ה היא אלא במחלוקת א"כ צריך מתניתן דידן משום דממתניתן דהאב זכאי דפ' נערה לא הוי סתמא משום דהוי סתם ואח"כ מחלוקת מש"ה תני מתניתן דידן דליהוי מחלוקת ואח"כ סתם אבל אי ד"ה היא ור"מ ור"י הסנדלר לא פליגי בהכי בהעדפה אם הוי שלו או שלה א"כ קשה למי נצרכה מתניתן דידן ובבבלי משני דאיצטריכא לי' משום פלוגתא דריב"ב ורבנן גבי בישתה ופגמה והכא משני דאיצטריך לי' משום וירושתה הוא אוכל פירות בחיי' אע"ג דבמתניתן דהאב זכאי נקט נמי יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות בחיי' התם יש לומר דמיירי בנכסים שהי' לה בעת נישואין אבל בנכסים שנפלו לה בירושה אח"כ הו"א לר"מ דזכתה האשה זכה בעלה לגמרי ע"ז קמ"ל דאף ר"מ לא ס"ל אלא דהפירות לבד שלו [וזה מסתייעא לפי' הראשון שפרש"י ז"ל גבי וירושתה] ועפ"ז מובן מאד לתרץ קושית הש"ך ז"ל דמקשה על סידור הגמ' דהי' לו גסדר תמן תנינן מציאת בנו ובתו הקטנים כל הסוגיא מתחלה דהוא שייך להרישא ואח"כ לסדר הסיפא וירושתה הוא אוכל פירות למי נצרכה לר"מ וכו' אבל לפי הנ"ל ניחא שפיר כיון דמסיק ד"ה ור"מ ור"י הסנדלר לא פליגי בהעדפה דנימא דמתניתן סתם על מעשה ידיה שהן כמציאה א"כ למאן נצרכה מתניתן הא שמעינן ממתניתן דהאב זכאי כו' ע"ז משני דנצרכה דירושתה הוא אוכל פירות בחיי' לר"מ איצטריכא לי' ודו"ק:

הלכה ב

ולא דברים שנקנין באמירה הן. הא דפסק סתם בשעת קידושין כההיא דר"ג א"כ קשה הא זכתה הבת והיאך יכול לומר אין רצוני ליתן ומשני תני ב"ק פוסק לשם כתובה ע"מ לכנוס פי' הרב אלפס ז"ל דכל הפוסק סתם הוא ע"מ שישאנה וע"כ כשלא נשאה פטור ומסיק וכיני הפוסק מעות לבתו קטנה כופין אותו ליתן פי' דזהו בברייתא מובא בש"ס דילן דף ק"ח גבי מתניתן הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל דלת"ק תשב עד שתלבין ראשה ואדמון סבר יכולה היא וכו' או כנוס או פטור תנא בד"א בגדולה אבל בקטנה כופין וכו' עיי"ש א"כ חזינן דהפוסק מעות לחתנו הוא לאו כשישאנה דא"כ אמאי כופין אותו הא הבעל אינו מוכרח לישאנה והאב אינו מוכרח ליתן כיון שלא זכתה עדיין ומן הדין צריך להיות שלא יכפו זא"ז [עיין בתוס' ז"ל דף ק"ח הנ"ל שמדייקי ממתניתן כיון דתנא תשב עד שתלבין ראשה ולא קתני דכופין אותו מוכרח מכאן דשטרי פסיקתא דרב גידל לא מיירי רק בהזכירו התנאים בשעת קידושין והכא מיירי שפסק את"כ והביאו הירושלמי דהכא דמיירי שמתחייב א"ע על שעה שיכנסה וכן יש לפרש

מתניתן דהתם דפ' שני ד"ג דמיירי שפסק על הנישואין] וכיון דתנא כופין ליתן א"כ ע"כ דהוי החיוב משעת קידושין א"כ קשה האיך כיני למתניתא זאת דתנא ג"כ כלשון מתניתא דידן הפוסק מעות לחתנו וא"כ האיך תני התם דכופין ואי משום דמסיק התם בברייתא דאין חבין לאדם אלא בפניו וקטנה כשלא בפניו דמי ואין בכח האב לקשור נישואי' בממון ע"כ כופין אותו ז"א דאם בשביל זה היה צ"ל בטל חיובו דאב שקיבל ע"ע דאין בידו לחוב לבתו קטנה בשלמא גדולה שפיר התנה במעמדה כדאיתא בתוס' ז"ל התם משא"כ קטנה דכשלא בפניו דמי ואין בידו לחוב לה א"כ צ"ל החוב שלו בטל ולא חל התנאי דאב דלאו כל כמיניה ע"ז מסיק דכיון דקאמרת דהפוסק מעות לחתנו הוא על שעת נישואין א"כ לפ"ז וכיני ג"כ המתניתא הפוסק מעות לבתו קטנה כופין אותו דאם כפשוטו יקשה הא לגדולה לא וע"כ כדאמר ר' אבין כופין אותו ליתן גט וכיני מתניתא דכופין הוא ליתן גט ומוכרח הוא דאל"כ יקשה הא גדולה לא וע"כ דכופין ליתן גט הוא ומשום הטעם דמסיק בברייתא דאין חבין לאדם שלא בפניו ולאו כל כמיניה דאב להתנות על הנישואין שלה שיהיה תלי באם שיתן מעות ותהיה עגונה דהבעל לא ירצה לישאנה בלא ממון ע"כ לא חל התנאי דאב וע"כ כופין אותו ליתן גט ובמה"פ ז"ל כתב אבל בתוספתא מסיים וכו' שזכין לקטן ואין חבין לו עכ"ל ז"ל ולדברינו זהו ג"כ פירוש התוספתא הנ"ל אבל אין כופין לאב משום דהפוסק מעות לחתנו הוא בתנאי שישאנה ודוק:

הלכה ג

ר' אחא בר פפא בעי קומי ר"מ הכניסה לו בהמה א"ל בשווי' הכניסה לו הקרקע בשווי' ואינו משתכר וגובה קרקע אין לו אלא אכילת פירות בלבד. פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ונראה לפענ"ד דה"פ עפ"מ דגרסינן בבבלי דף ס"ז א"ר ינאי בשמים של אנטוכיא הרי הן ככספים ארשב"נ אר"י גמלים של ערביא אשה גובה פרנא מהן פי' רש"י ז"ל בשמים של אנטוכיא הוא עיקר סחורתן ואשה שהכניסה לבעלה שום מהן הרי הן ככספים להוסיף חליש וגבי גמלים של ערביא אשה גובה פרנא מהן פרש"י ז"ל פרנא ריווח שליש מבי אר"פ הני תותי דבי מיכסא אשה גובה פרנא מהן אר"פ הני שקי דרודיא ואשלי דקמחוניא אשה גובה פרנא מהן לא פרש"י ז"ל וגבי אמר רבא הוי קמינא ארנקי דמחוזא אשה גובה פרנא מהן פרש"י ז"ל לזה שמעתי כתובה מנכסי יתומין ולא אמרינן מטלטלי דיתמי לא משתעבדי כו' והק' בתוס' ז"ל דלמה פרש"י ז"ל בכולהו דאשה גובה פרנא היינו ריווח שליש דא"כ למה לא נקט הרי הן ככספים כדאמר ר' ינאי ופירשו בתוס' ז"ל דה"פ שהאשה גובה כתובה מהן דאסמכתינהו עליי' כמו שפרש"י ז"ל גבי ארנקי

דמחוזא ולכאורה קשה באמת דמי הכריח לרש"י ז"ל לפרש דקאי על ריווח שליש ועוד דלשון הגמ' אשה גובה פרנא מהן הרי פשוט מאד דקמ"ל דגובה מהן גופיה ומיירי מענין הגביה ממה היא גובה ולא מעיקר החיוב וא"כ הדברים כמשמען ממש דאשה גובה כתובה מהן ונראה לפענ"ד דגם רש"י ז"ל לא הוציא הדברים מפשוטן ורק דמוכרח ע"כ לומר דלא קאי על גבית כתובה דא"כ מאי שייך הוא הכא להך סוגיא דר' ינאי מיירי מבשמים של אנטוכיא שהם ככסף וקבע הגמ' הדין הכא לענין גבית כתובה ממקרקעי ואלא ע"כ דה"פ דר' ינאי קמ"ל דבשמים של אנטוכיא הואיל והוא עיקר מסחרן ע"כ דינם ככסף לענין הוספת שליש ע"ז אמר רבי שמואל בר נחמני אר"י גמלים של ערביא הואיל והוא עיקר מסחרן אשה גובה פרנא מהן ופרש"י ז"ל דנוטלת פרנא ריווח שליש והעיקר דקמ"ל הכא כיון דזה עיקר מסחרם ע"כ הוי כבשמים של אנטיכיא דעיקר מסחרן הוא ונוטלת שליש ריווח ור' ינאי קמ"ל גבי בשמים של אנטוכיא דנוטלת שליש ריווח משום דזה עיקר מסחרן ורשב"נ אר"י קמ"ל דכיון דעיקר מסחרן הוא אשה גובה פרנא מהן ופרש"י ז"ל דגובה שליש ריווח מהאי טעמא גופי' כמו בשמים של אנטוכיא אבל גבי ארנקי דמחוזא דלא שייך לאשמועינן לענין שליש ריווח דהא המה כספים עצמן ע"כ פרש"י ז"ל לזה שמעתי כתובה מנכסי יתומין אבל מעיקרא גבי גמלי ערביא מפרש דקמ"ל הדין לענין שליש ריווח והא דלא נקט הרי הן ככספים הוא משום דממילא קמ"ל אגב אורחא דגובה מהן גופי' דכיון דעיקר מסחרן הוא סמכה דעתי' עלה אבל הא דקמ"ל הדין הזה הכא הוא ע"כ משום פי' פרנא ריווח שליש אבל מודה רש"י ז"ל דגובה מהן דהא בפירוש גרסינן אשה גובה פרנא מהם וזהו עיקר כונת רש"י ז"ל לפרש הא דקמ"ל הדין הכא משום פי' פרנא ריווח שליש וקראו לריווח שליש פרנא ולא כתובה ותרתי קאמר הכניסה לו גמלי ערביא יש לה פורנא וגבייתה מהן כשיש ת"י גמלים גובה מהם כמו מקרקע אבל גבי ארנקי דמחוזא פרש"י ז"ל לזה שמעתי כתובה מנכסי יתומין דכונת רבא בארנקי דמחוזא בלשון פרנא הוא כתובה דל"ל דמיירי נמי מדין ריווח שליש ז"א דא"כ מאי קמ"ל בזה חידוש בפרנא הול"ל בע"ח גובה מהן בשלמא ברישא תרתי קמ"ל דבהכניסה לו גמלי ערביא יש לה פרנא אבל בכספים מאי חידוש הוא בפרנא ע"כ פירש דהוא כתובה בעלמא אבל בכ"מ פרנא פי' פרנא ריווח שליש והא דלא נקט הרי הן ככספים משום דאגב קמ"ל דגובה מהן כמו מקרקע דהא גבי נדוניא נמי חשוב כבע"ח עיי' אה"ע סי' ק' ומטלטלי דיתמי לא משתעבד לבע"ח וקמ"ל תרתי דין דגביה ודין מה הוא חייב לה דהסחורה הזאת מתחייב פרנא ונגבית ממנה והא דפרש"י ז"ל פרנא שליש ריווח לאו דממעט דלא מיירי מענין גביה ז"א דהא פשיטא דמיירי מדין

גביה אלא דקמ"ל רש"י ז"ל דפי' פרנא הוא ריוח ומיירי הכא מדין ריוח ולא מדין כתובה דריווח וכתובה יש להן דין אחד ומיירי הכא מדין ריוח וגבי ארנקי מדין כתובה ועי"ז יתפרש הירושלמי כיון דזכינו לזה דבדבר שהוא משתכר בו מוסיף שליש ודוקא בדברים שעיקר מסחרן בהם בזה אשה גובה מהן כמו מקרקע ונוטלת שליש כמו גמלים של ערביא שיש בהם ב' דברים שמשתכר ונוטלת שליש ריוח וגובה מהן כמו ממקרקע וע"כ דלא נוטלת שליש ריוח מסחורה רק בסחורה שעיקר מסחרן הוי באותה סחורה דאז חשובה ככספים אבל לא בסחורה שאין עיקר מסחרן בה דהא בשקי דרודיא ס"ל דנוטלת פרנא אבל בסחורה אחרת דרודיא אין נוטלת פרנא לפיכך פרש"י ז"ל בשמים דאנטוכיא דהוי עיקר מסחרן אבל בלא הוי עיקר מסחרן אף דהוי סחורה ע"מ אינה גובה מהן פרנא נמצא דלשיטת רש"י ז"ל בכל הסחורות אינה נוטלת שליש ריוח רק בסחורה שעיקר סחורתן בה ונמצא דתלי נטילת שליש בסחורה שאשה גובה מהן והוא בדבר שעיקר מסחרן בה ולא משכחת לה זה בלא זה דסחורה שאין האשה גובה מהן אינה נוטלת שליש ריוח וע"כ בעינן ב' דברים שיהא משתכר וגובה ע"כ קאמר גבי הכניסה לו בהמה והכניסה לו קרקע דבשתיהן בשוויה וקמפרש הטעם ואינו משתכר וגובה תיבת ואינו הוא כמו שאינו [וכן מצוי בירושלמי כמה פעמים ולדוגמא במס' מעשרות פ"ד ואינו רוצה בהשרשתן הוא כמו שאינו רוצה עיי"ש] מפני שאינו משתכר וגובה ואנן בעינן משתכר ואשה גובה והוי כשאר סחורות ברודיא ובקמחוניא וזהו טעמא גבי בהמה אבל בקרקע אף דהוי משתכר וגובה אבל קרקע אין לו אלא אכילת פירות בלבד דאינו נושא ונותן בהם וקמפרש טעמא דתרווייהו גבי בהמה משום דלא הוי משתכר וגובה וקרקע אין לו אלא אכילת פירות בלבד וכל דברינו הוא רק לשיטת רש"י ז"ל אבל לשיטת התוס' ז"ל לא בעינן סחורה דוקא שעיקר מסחרן בה אלא כל סחורות פרקמטיא כדמוכח מדבריהם ז"ל דף ס"ו ע"א בד"ה פוחת כו' דכתבו בהדיא דבפרקמטיא מוסיף שליש אלא דוקא בבגדי אשה שמשתמשת בהם ופוחתת אותן אינו מוסיף עיי"ש דמוכח דבפרקמטיא בכל פרקמטיא מוסיף שליש עיי"ש משום דלשיטתם ז"ל הא דבעינן דוקא שקי דרודיא ואשלי דקמחוניא הוא משום דדעתה עילוי' והוי לענין גביה כמו קרקע משום דאין להם רק סחורה הזאת וסמכה דעתה רק עליה משא"כ לענין נטילת שליש לא בעינן שקי דרודיא ואשלי דקמחוניא דוקא אלא כל הסחורה וכל הפרקמטיא והא דקמ"ל ר' ינאי בשמים של אנטוכיא הוא לאו משום דהוא עיקר סחורתן ז"א אלא משום דבשמים במק"א הוי כמו בגדים דאינן עומדים לפרקמטיא אלא שיהא לה לקופה של בשמים להשתמש משא"כ באנטוכיא הוי לפרקמטיא אבל לשיטת רש"י ז"ל מבואר כדברינו

שנוטלת שליש דוקא בסחורה שעיקר סחורתן בה ולא משכחת לה נטילת שליש כ"א בשהאשה גובה מהן ודו"ק:

הלכה ז

מכיון דר"א אמר אולפן ור"י אמר נראין הלכה כר"א. פי' דר' יוחנן אמר תלמידיו במס' ב"ב דף ק"ל ע"ב לא תעבדון עובדא במימרא דידי מד דאומר לכם הלכה למעשה ופירשב"ם ז"ל דר' יוחנן החמיר על עצמו ורבא א"ל לר"פ ולר"ה בריה דר"י כי אתי פסקא דדינא דידי לקדמייכו וחזיתו בי' פירכא לא תקרעיניה עד דאתיתו לקמאי דילמא אמינא לכו טעמא עיי"ש במס' הנ"ל וע"כ אמר ר' ירמיה כאן מכיון דר"א אמר אולפן ור"י אמר נראין הלכה כר"א פי' דהא ר' יוחנן אמר דלא תעבדון עובדא עד דאמינא הלכה למעשה וכיון דר' יוחנן אמר רק נראין ר"ל דמסתבר כך ע"כ הוא בעצמו החמיר על עצמו דלא יורו כן למעשה עד שיאמר הלכה למעשה ע"ז הקשה ר"ש ולא ר"מ הוא ר"ל דהא מברייתא דר"מ דתני שקל מוכח בפירוש כר"א ואינה נראית שמא כלום הוא בתמיה ר"ל אם אפילו הי' ר"י אומר בפירוש דלא נראה לו דעתא דר"א בזה והוי כהלכה למעשה מ"מ האיך יכולין לפסוק כר"י במקום שקשה לן מן הברייתא על דבריו ובאמת פלוגתא הוא בירושלמי במס' ערלה פ"ג ובמס' ע"ז פ"ה הי"ב במקום שקשה לן על ר' יוחנן מן המשנה אם אמרינן אם היה ר' יוחנן לפנינו דילמא היה מתרץ את דבריו או דסתרינן את דבריו מכח המשנה דר"ח ציפוראה ס"ל במס' ערלה דלא סתרין דברי ר' יוחנן מכח המשנה וכן ס"ל לר' יעקב במס' ע"ז אבל ר' אימי ור' יוסי ס"ל דדחינן דברי ר' יוחנן במקום שקשה עליו מן המשנה והוא בדין הזה בצמר הבכור שטירפו בטל ברוב דס"ל לר"י דטירוף ואריגה ב' ענינים הן ואייתי ר"ח ציפוראה קומי ר' יוסי ליטרא בשמונה ולא הורי לי' כר' יוחנן מכח המשנה דהאורג מלא הסיט מצמר הבכור ואין בידינו לחלק בין טירוף לאריגה ואמר ליה ר"ח ציפוראה אילו איתותבת תמן איתיהבית יאות ר"ל אילו היית בהישיבה של ר' יוחנן היית נותן לו היאות לר' יוחנן דהיית מודה לו דלא דמי טירוף לאריגה וכן אמר ר' יעקב לר' יוסי במס' ע"ז שם אילו תני קמן ר"ל אילו היה התנא דקרי לר' יותנן תנא לקמן ר"ל לפנינו איתיהבית לי' יאות וע"כ פריך ר"ש דאפילו היה אומר ר' יוחנן אינן נראות נמי לאו כלום הוא דהא קשה עליו הברייתא דר"מ דתני שקל ומייתי ראיה דדחינן דברי ר' יוחנן מכח המשנה דכן היה גבי צמר בכור דלא הורי ר' אימי כר' יוחנן משום דקשה מהמשנה דהאורג ולא ס"ל דילמא היה ר' יוחנן לפנינו היה מראה לנו טעם לחלק בין טירפו להאורג ע"כ מביא כאן הא דר' אימי דצמר הבכור

דס"ל דדחינן דברי ר' יוחנן מכח המשנה ומזה הסוגיא מוכח בפירוש דפירוש הירושלמי במסכת ערלה ובמס' ע"ז שפירשנו הוא לאמיתה של תורה:

ר' חגי בעי קומי ר' יוסי ואינו חב לאחרים א"ל בשאין שם אחין ואינו חב לאחי אביו כו'. פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ונראה לפענ"ד דה"פ דהנה בטעמא דר"מ מפרש בבבלי ובירושלמי דר"מ ס"ל מצוה לקיים דברי המת ורבי יוסי לא ס"ל מצוה לקיים דברי המת וא"כ קשה לר' יוסי דלא ס"ל מצוה לקיים דברי המת למה ס"ל דנאמנת לומר נאמן בעלי עלי ויתן המעות לחתנו הא גרסינן במס' גיטין דף י"ד ע"ב הולך מנה לפלוני והלך וביקשו ולא מצאו דהיכא דמת משלח בחיי מקבל דלמ"ד דלא ס"ל מצוה לקיים דברי המת דיחזרו נכסים ליורשי נותן דכיון דמת המשלח בטל השליחות שלו ולמ"ד דס"ל מצוה לקיים דברי המת נותן להמקבל משום לקיים דברי המת וגרסינן במסכת גיטין דף י"א ע"ב גבי מתניתין האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שיחרור זה לעבדי אם רצה לחזור כו' אבל לא בשיחרורי עבדים לפי שזכין לאדם שלא בפניו וקאמר בגמ' ש"מ מדרבנן התופס לבע"ח קנה ופרש"י ז"ל דהא הכא כיון שחזר המשלח בטל השליחות א"כ הוי תופס לבע"ח ופריך אפילו במקום שחב לאחרים ומסיק כאומר זכו דמי עיי"ש הרי מפורש דבמקום דנתבטל השליחות והשליח נותן להמקבל נקרא תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים דהוא חב להנותן א"כ לפ"ז הכא לר' יוסי דלא ס"ל מצוה לקיים דברי המת אם כן כשמת נתבטל השליחות א"כ שייך ליורשי הנותן וכשהשליח מוסר להמקבל במקום שנתבטל השליחות הוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים א"כ אליבא דר"י אמאי נאמן בעלה עליה ויתן לו המעות הא צריך להיות שייך ליורשי הנותן ושייך לאחי' [ובפירוש כתב בח"מ באה"ע סי' נ"ד סעיף ק"ג להלכה דקי"ל כר"מ דמצוה לקיים דברי המת דפסק השו"ע דוקא שהושלש מתחלה לכך אבל בלא הושלש מתחלה לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת ע"ז כתב הח"מ ז"ל דבלא הושלש מתחלה לכך כיון דלא הוי מצוה לקיים דברי המת לא קנתה הבת כלל עיי"ש] ע"ז פריך ר"ח קומי ר"י ואינו חב לאחרים וקשיא אליבא דר' יוסי דלפי שיטתו לא קנתה הבת כלל וע"ז משני בשאין שם אחין וע"כ לא חזרה הירושה לאחין [וזה מסתייעא לשיטת רש"י ז"ל דחולק על הרמ"ה ז"ל דכתב דאם מת האב ולא הניח יורשין אחרים אלא זו הבת בלבד הרשות בידה אפילו אליבא דר"מ שמיד זכתה בממון זו מכח ירושה ואתיא ירושה דאיתתא ומבטלת שלישית דממון זה לא ניתן ביד שליש בתורת מתנה אלא בתורת פקדון וירושה דאורייתא חלה על כל הממון בכל מקום שהוא ואע"פ שצוה האב בפירוש לא תתנו לה עד שתנשא או עד זמן פלוני יתנו לה דהו"ל מתנה עמ"ש בתורה ותנאו בטל תלמידי ר' יונה ז"ל ואין במשמע לשון

רש"י ז"ל לחלק בזה כלל עכ"ל השטמ"ק ז"ל עיי"ש והכא מוכח מפורש כשיטת רש"י ז"ל דהא מוקי מתניתין בשאין שם יורשין ואעפ"כ ס"ל לר"מ דיעשה השליש מה שהושלש בידו וטעמא דרש"י ז"ל דהכא לא נופל ל' ירושה דהא נותן לה לשם מתנה והוי רשות ביד אדם ליתן לבניו הירושה רק בתורת מתנה כדתנן המחלק נכסיו ע"פ ריבה לאחד ומיעט לאחד כו' דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום מפני שהתנה עמ"ש בתורה אלמא דבמחלק נכסיו בשם מתנה לא שייך מתנה עמ"ש בתורה ויכול לעשות מה שירצה וה"נ נותן רק לשם מתנה לחוד וע"כ זכתה רק בשם מתנה ורשות בידו להתנות רק שיקח שדה לבתו לחוד] וע"ז פריך כיון דלא זכתה רק בתורת מתנה ולא בתורת ירושה א"כ קשה סוף סוף הא נפלו נכסי קמי יורשין אחרים דאין לך אדם מישראל שאין לו יורשין דאם אין לו בנים יש לו אחין והיינו דפריך א"כ חב לאחי אביו דהא היא לא זכתה מתורת ירושה דהא בדעתו רק שתזכה בתורת מתנה ולא בתורת ירושה א"כ כשמת נפלו נכסי ממילא קמי אחי אביו אם כן חוזרת הקושיא לדוכתיה א"כ נתבטל השליחות ולא זכתה הבת כלל דהוי תופס לבע"ח במקום שחב להיורשין ומשני ר"ח בריה דר"ה רוצה הוא בתקנת בתו יותר מקרוביו פי' דאע"פ שמזכה להבת רק בתורת מתנה מ"מ אין בכח היורשין לדחותה מירושה דלענין יורשין אחרים היא עדיפא ליה שאין יכולין לדחותה מירושה ואע"פ שאינו רוצה לזכותה להבת בתורת ירושה רק בתורת מתנה אבל זה ניחא ליה שאין יורשין אחרים ידחו בירושתן את הבת ממתנתה ואף שאינו רוצה ליתן להבת רק במתנה ואינה זוכה הבת רק במתנה מ"מ גם אחי אביו אינן יורשין משום דלגבי אחי אביו חשיבא היא יורשת אך דאף ביורש מצי ליתן רק בתורת מתנה דכח ביד האב ליתן לבניו כל נכסיו לאחר מותו שיזכו רק בתורת מתנה דהא בנותן נכסיו מתנה לאחר והניח בני' קנה האחר ולא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה כמו כן בנותן נכסיו לבנו במתנה לא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה ונמצא דלגבי יורשין אחרים חשיבא יורשת ולגבי עצמה חשיבא זוכה במתנה. וכמו כן כתב הט"ז ז"ל בחו"מ דאחין שחלקו לקוחות הן היינו לגבי עצמן אבל לכ"ע לענין איש אחר חשיבו יורשין וכמו כן הכא לגבי יורשין אחרים חשיבא יורשת ולגבי עצמה חשיבא מקבלת מתנה ודו"ק:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ז

הלכה א

ויש אדם נודר שלא לפרוע את חובו אר"י ב"ח מכיון שהוא עתיד לגרשה וליתן לה כתובתה ולמעט ממזונותיה כמי שאין בו חוב. כבר מפורש בחיבורי מגדל דוד הפירוש דהוא כמו סברת השואל בהרשב"א ז"ל מובא בש"ך ז"ל סי' ע"ב לענין שנים שהלוו לעכו"ם ואין בנכסי העכו"ם כדי לזה ולזה טען שמעון קרן והרבית שהרווחת אתה נוטל ומן המותר אגבה קרן חובי לפי שלא חל חוב הריבית מזמן השטר אלא בכל יום הוא נתרבה והוא יכול לפורעו בכל עת ולסלקו משיעבודו תשובה אין בדברי שמעון כלום לפי שמשעת זמן חיוב הקרן חייב עצמו בכל הריבית שעלה מעותיו ובהדיא שנינו פרק הנושא גבי בת אשתו והיא ניזונית מנכסים משועבדין מפני שהיא כבע"ח אע"פ שהמזונות דבר יום נתרבה והטענה ג"כ שאמרת כיון דיכול לפורעו בכל עת ולסלקו משיעבודו נמצא שלא חל אלא בו ביום מההיא נמי שמעינן דליתא כלל דהא הפקחים היו כותבין כ"ז שאת עמי ואילו גירש את אשתו נמחל שיעבודו עכ"ל ז"ל עיי"ש וזהו מפורש בירושלמי ממש סברת השואל לפיכך חל הנדר משום דאין עליו השתא חוב המזונות דמחר דהא יכול לסלק הגט והכתובה ולפטור ממזונותיה נמצא דבכל יום הוא נתרבה וכמו שיכול לסלק הקרן ולא יהי' הריבית כן יכול לסלק הגט והכתובה ולא יהיה חיוב מזונות ע"כ חל עכשיו הנדר כיון דעדיין לא נתחייב על מזונות דיום מחר כמו באוקימתא בבבלי דמשני דנדרה כשהיא ארוסה ונישאת עיי"ש [ומה דקשה מהמשנה דפקחין שהביא הרשב"א ז"ל הנ"ל כבר הארכתי בחיבורי מגדל דוד הנ"ל בע"ה] וע"ז פריך ותהא יושבת וממתנת ואם גירש הרי יפה וא"ל יעלה לה מזונות פי' כמו שמבואר בטוש"ע חו"מ סי' ס"א בעושה שטר לחבירו כל מה שיתברר שילוה אח"כ ממנו ישלם לו נשתעבד משעה הראשונה עיין בסמ"ע ז"ל שם ובתומים ז"ל שם דהוי כשטר אמנה ע"ש ע"כ פריך כיון דלא גירש ונתברר שחייב לה א"כ לא חל הנדר מעיקרא הן דלענין משועבדים ולענין בע"ח מוקדם פשיטא דהלקוחות קודמין דהא עדיין לא נשתעבד לה [כדכתב הרשב"א ז"ל] אף כשלא גירשה נתברר הדבר למפרע שנשתעבד לה מ"מ הם היו מותרין לקנות כי מאין להם לדעת שלמחר לא יגרש וישתעבד למפרע בשלמא התם בסי' ס"א הנ"ל מברר הרא"ש ז"ל הטעם דלפיכך גובה מלקוחות משום דלהלקוחות לא היה להם לקנות משום דהיה להם להתיירא שמא כבר לוה בחשאי וכבר נשתעבד כי זה לא ידעו לעולם מתי ילוה עיי"ש משא"כ הכא אין להם לדעת מה יהיה יום מחר ע"כ לענין גבית לקוחות לא מהני מה שנתברר אח"כ על למפרע דהא הם לא ידעו מה יהיה

למחר אבל לענין חלות הנדר שפיר קשיא דהא כיון דלא גירשה נתברר שמשועבד לה ע"פ הדין מעיקרא וא"כ אין הנדר חל וע"כ משני כמ"ד אין מזונות האשה מד"ת ודו"ק: כמ"ד אין מזונות האשה מד"ת כהדא דתני אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית כו' ויעשו אותה כפועל שאינו יפה ש"פ כו'. פי' משום דאין מזונות האשה חוב על בעלה מה"ת ומעשה ידיה משום איבה ז"א אלא דמעשה ידיה עיקר ומזונות הוא מדרבנן בתורת פירעון על המעשה ידיה וע"כ אין פוסקין לה מזונות משביעית משום דחשיב כפריעת חוב אבל אם היה מזונות מה"ת ומזונות עיקר ומעשה ידיה משום איבה א"כ לא היה המזונות בתורת פירעון אלא בתורת חוב והחוב בשעת שנת השביעית הוא הככר לחם של שביעית גופי' שיש לבעלה הככר הזה גופיה הוא חייב לה ולפ"ז לא היה חשיב פריעת חוב כיון דהחוב הוא ככר של שביעית גופי' כדאיתא במס' מע"ש פ"ק ה"ח ע"ש אבל אי מזונות הוא מדרבנן ומעשה ידיה עיקר הוי מזונות שתיקנו חכמים בתורת פירעון על המעשה ידיה ע"כ אין פורעין חוב מדמי שביעית. ופריך הגמרא על ההיא ברייתא ויעשו אותה כפועל שאינו יפה ש"פ פי' דנהי דמעשה ידיה עיקר מ"מ למה אין פוסקין מזונות משביעית ואמאי לא נימא דהא דקבעו חכמים מזונות לאשה כנגד המעשה ידיה הוא לאו דקבעו בתורת פירעון על המעשה ידיה ז"א אלא דקבעו חוב כנגד חוב דהיא חייבת לו מעשה ידיה וקבעו חוב על הבעל מזונות והוי חוב כנגד חוב וכמו בפועל שמשעבד עצמו למלאכתו קבעה לו התורה מזונות והוא לא בתורת פירעון על מעשה ידיו דהא אוכל פועל אפילו יתר על שכרו דהא פועל אפילו שאינו יפה שו"פ נמי אוכל אלמא דהמזונות שלו לאו בתורת פירעון אלא בתורת חוב וא"כ ה"נ במזונות אשה דמדרבנן דילמא קבעו חכמים המזונות חוב ולא בתורת פירעון ע"ז מסיק הדא אמרה שלא עשו אותה כפועל שאינו יפה שו"פ אלא עשו אותה בתורת פירעון.

ועיין בדברינו במס' דמאי פ"ג ובמס' מעשרות פ"ג שם מבואר היטב כל הסוגיא:

ר' יוסי אומר בכהנת פליגין יותר מכאן יוציא ויתן כתובה בסוף שנים וכו' עד סוף הסוגיא. פי' המפרשים ז"ל קשה להבין והק"ע ז"ל מגיה בסוף דברי ר"מ גבי שנים יוציא בתחלת שנים מגיה סוף שנים והפ"מ ז"ל מגיה הרבה ומהפך הגירסות ונראה לפענ"ד דמתפרש בפשיטות בלא שום שינוי גירסא וה"פ עפ"מ דגרסינן בתוספתא עד שלשים יום יעמיד פרנס ובכהנת ג' חדשים דברי ר"מ ר"י אומר בישראל חודש אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ע"כ והנה בכהנת לר"מ פשיטא דהוא סוף ג' חדשים דהא תני עד שלשים יום יעמיד פרנס ובכהנת ג' חדשים משמע דג' חדשים יעמיד פרנס וגרסינן במכלתין דף ע"א ר"י היינו ת"ק אמר אביי כהנת אתא לאשמעינן רבא אמר חודש מלא

וחודש חסר איכא בינייהו ע"ש בתוס' ז"ל ובמס' סנהדרין דף י"א ע"א בתוס' ז"ל ע"ש והנה לאביי דמפרש כהנת אתא לאשמעינן משום דס"ל דע"כ לא פליגי בתרתי רק בחדא ע"כ לאביי פליגי בכהנת ולרבא פליגי בישראל בחודש מלא וחסר אבל בכהנת לא פליגי וה"נ פליגי בזה ר' יוסי ור' מנא וסבירא להו תרווייהו דלא פליגי רק בחדא או ברישא או בסיפא או בישראלית או בכהנת וע"כ דבכהנת לכו"ע דלר"מ דהוא הת"ק הוא בסוף ג' כדאיתא בהדיא בתוספתא עד ל' יום יעמיד פרנס ובכהנת ג' חדשים הרי מפורש דבכהנת מעמיד פרנס ג' חדשים ע"כ דר' יהודא דפליג בכהנת הוא דס"ל דלא בעינן ג' חדשים וזמנו דר' יהודא זמן קצר הוא מן הת"ק וע"כ דס"ל בכהנת דשלשה יוציא ויתן כתובה הוא בתחלת שלש וא"כ הו"א דפליגי בתרתי בין בישראל בין בכהנת ע"כ מפרש ר"י דהת"ק דס"ל יותר מכאן יוציא ויתן כתובה הוא בסוף ב' חדשים ופרנס מעמיד ל' יום ובסוף ב' חדשים יוציא ויתן כתובה וה"נ ר' יהודה ס"ל בישראל חודש אחד יקיים ובסוף שנים יוציא ויתן כתובה א"כ ליכא פלוגתא בין ת"ק ר"י בישראל דליכא למימר הא נ"מ בין ת"ק ור"י בישראל ג"כ דהא ת"ק קאמר ל' יום ור"י קאמר חודש א"כ נ"מ בין חודש מלא וחודש חסר דהא לכו"ע חודש דרבנן הוא כ"ט יום עיין בתוס' ז"ל דף ע"א ד"ה ר"י ובתוס' ז"ל במס' סנהדרין ע"ש בדף י"א א"כ היה נ"מ בין ת"ק ור"י בישראל ג"כ ע"כ מפרש דהת"ק ס"ל ל' יום רק להעמדת פרנס אבל להוציא ס"ל ג"כ דהוא בסוף שנים א"כ אין כאן שום פלוגתא בין ת"ק ור"י בענין ישראל אלא בכהנת פליגין דת"ק ס"ל בכהנת סוף שלשה דהוא ר"מ בתוספתא דהוא הת"ק ור"י ס"ל בכהנת תחלת שלשה יוציא ויתן כתובה והיינו דמסיק ובכהנת שנים יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה בתחלת שלש ותנא פליג בסוף שלשה דר"מ פי' דר"י קאמר בתחלת שלש ותנא פליג וס"ל בסוף שלשה דר"מ ומצינו דר"מ הת"ק פליג בכהנת ואי לאו דמצינו בתוספתא מפורש דר"מ ס"ל בכהנת סוף ג' לא היה בידינו לעשות פלוגתא בין ת"ק ור"י בכהנת אחרי שהת"ק לא מיירי כלל בכהנת במשנתינו והיינו אומרים אדרבה דלהת"ק שוין כהנת וישראל אבל מדמצינו בתוספתא דר"מ ס"ל בסוף שלשה בכהנת א"כ ר"י ס"ל בתחלת שלשה ואיכא פלוגתא בכהנת ע"ז א"ל ר' מנא מה דלא תניתא פליגין את עביד ליה פליגין אלא בישראל פליגין יותר מכאן יוציא ויתן כתובה בתחלת שנים ר' יהודה אומר בישראל חודש אחד יקיים ושנים יוציא ויתן כתובה בתחלת שנים וא"כ איכא בינייהו בין ל' יום לבין חודש חודש מלא וחודש חסר איכא בינייהו ובכהנת שנים יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה בסוף ג' ותני כן בסוף ג' ד"ה פי' דהא תנינן כן בתוספתא דהת"ק ס"ל בישראל עד שלשים יום ובכהנת סוף ג' ור"י פליג וס"ל בישראל חודש אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ותו

לא מידי א"כ ע"כ דבכהנת לא פליגי כלל רק בישראל אבל בכהנת בסוף ג' ד"ה א"כ קשה מה דלא תניתא פליגין את עביד ליה פליגין דהא בתוספתא מצינו בפירוש אדרבה דהת"ק מיירי מישראל ומכהנת ור"י מיירי רק בישראל א"כ כל עיקר מחלוקתם הוא בישראל אבל בכהנת סוף ג' ד"ה ודו"ק:

הלכה ג

ר"ה אמר כיני מתניתא בעניות שנא נתן קצבה עולא בר ישמעאל אמר בעניות שלא נתן קצבה אבל אם נתן קצבה אפילו עד עשר שנים מותר שאין שועל עפר פרין מת ע"כ. פי' דהנה במכלתין דף ע"א חשיב הנאת קישוט דברים שבינו לבינה לחד תנא דהוא מניעה לתשמיש דהוא קישוט הוא סם המשיר את השער ולחד מ"ד אין בו מניעה לתשמיש דלא מצינו שועל שמת בעפר פור ע"ש ור"ה ס"ל בבבלי דהבעל מיפר משום דחשיב מניעה מתשמיש וע"כ אזיל לטעמי' ומפרש כיני מתניתין בעניות שלא נתן קצבה וכיון דהוי מניעה מתשמיש על כרחך באינו נותן קצבה יוציא ויתן כתובה דהוא בסתם אבל אם היה קצבה לא יוציא עד זמן הקצבה וזמן הקצבה מפורש לב"ש שתי שבתות ולב"ה שבת אחת כיון דהוי משום מניעת תשמיש א"כ קצוב זמנו לעיל במשנה בפ' אע"פ ולא גרע מהמדיר את אשתו מתשמיש המטה דלב"ש ב' שבתות ולב"ה שבת אחת וס"ל כרב דס"ל דפלוגתא דב"ש וב"ה הוא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה וה"נ במתניתין דידן דקתני יוציא ויתן כתובה לאלתר ע"ז קאמר ר' יוסי בעניות שלא נתן קצבה דהוא בסתם שלא פירש זמן הקצבה [ולא פירש ר' יוסי כמה הוא הקצבה דהא זמן קצבתו כבר מבואר וידוע] ובעשירות שלשים יום דלא הוי בעשירה מניעה מתשמיש שכן אשה חשובה נהנית מריח קשוטיה עד ל' יום כפי' הק"ע והפ"מ ז"ל הרי דלר"ה הקצבה מבורר דס"ל דהוא מניעה לתשמיש א"כ דינו מבורר וה"פ כיני מתניתא בעניות שלא נתן קצבה הוא סתם קצבה אבל עולא בר ישמעאל ס"ל דאין זה מניעה לתשמיש דאין שועל מת בעפר פיר ע"כ מפרש בעניות שלא נתן קצבה אבל אם נתן קצבה אפי' עד י' שנים מותר ולא בעינן ב' שבתות לב"ש ושבת אחת לב"ה דאין זה הקצבה שלו שאין שועל מת בעפר פירו לב"ה אר"י חוץ מן הרגל ודו"ק:

הלכה ו

תני ר"ח בשם ר"ש נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה ל"ש אלא מנה מאתים אבל תוספת נוטלות ונשים שאמרו יוצאות שלא בכתובה ל"ש אלא מנה מאתים אלא אפילו היתה כתובה של אלף דינר מאבדת ונוטלת בליות כו'. כן גי' הר"נ ז"ל בס"פ אלמנה ניזונית כו' ר"ה ר"י רבב"כ מטי בה בשם ר"ח ב"ג נשים שאמרו יוצאות שלא בכתובה

לא שנו אלא כתובת מנה מאתים אלא אפילו היתה כתובתה של אלף דינר מאבדת וזהו מימרא אחריתי בשם ר"ה ג"כ כן ולא מסיק החילוק בין אין להם כתובה או יוצאות שלא בכתובה וגי' הספרים דידן דר"ח בשם ר"ש לא מחלק בין אין להם כתובה בין יוצאות שלא בכתובה ומחוורתא כגי' הר"נ ז"ל ר' סימון אמר ר' יוחנן כל המשניות מחוברות במשנה זו והיינו כההיא דאיתא בבבלי דף ק"א עוברת על דת וחברותיה היינו נמצא בה מומין או נדרים כדפירש רש"י ז"ל עיין שם ועל זה קאמר רבי סימון אמר רבי יוחנן כל המשניות מחוברות למשנה זו להך משנה דעוברת על דת מחוברין כל המשניות ולא קאמר באיזה דבר מחוברין כולם להך משנה על זה אמר רבי מנא קומי ר' יוסי בהיי דא מתניתא בר"ח דר"ש פי' באיזה ברייתא מחוברין כל המשניות למשנה זו דעוברת על דת באיזה דינא מאיזה ברייתא מחוברין הן אם במתניתא דתני רבי חנין בשם רבי שמואל א"ל דברי הכל היא דלאו דוקא ר"ח בשם רבי שמואל אלא דברי הכל היא ותני ר"ח כן העוברת ע"ד מאבדת הכל אם כן לאו ר"ח בשם ר"ש לחוד היא אלא ד"ה היא דעוברת ע"ד מאבדת הכל ע"ז קאמר ר"ס בשם ר"י דכל המשניות מחוברין למשנה זו דעוברת ע"ד וכההיא דאיתא בבבלי עוברת ע"ד וחברותיה וזהו לד"ה ולא דשמעינן לה מר"ח בשם ר"ש לחוד דעוברת ע"ד מאבדת הכל אלא ד"ה היא ודו"ק:

הלכה ח

ר"י בשם רב כיני מתניתא בשהיו בו אבל אם נולדו בו כופין אותו להוציא כו' ואתיא דרב בשאין בו ודרשב"ג בשנולדו בו א"ר זעירא אתיא דרשב"ג כר"מ היידין ר"מ בקדמייא באחרייא כו' עד סוף הסוגיא. והנה מה שהגיהו המפרשים ז"ל אתיא דרבנן בשיש בו היא גי' אמיתית וכן הגי' בנו"י ז"ל וגירסא מוכרחת היא בלא ספק לפי שיגרת הלשון אך פירושם לא הבנתי ונראה לפענ"ד דה"פ דהגמ' ס"ל דהך מתניתין ומתניתין שאחריה ואלו כופין אותן להוציא הוא חדא דהמשנה שאחריה שייך להמשנה הזאת והוא סיומא דדברי רשב"ג אבל במומין הגדולים כופין אותו להוציא ואלו שכופין אותן להוציא מוכי שחין כו' וכ"ז דברי רשב"ג דהיינו דמפרש איזהו מומין הגדולים הוא מוכה שחין ובעל פוליפוס כו' ורבנן בתרייתא פליגי עם ר"מ בהתנה ויש לפרש באופן אחר דהמשנה שאחריה הוא ענין חדש עד כאן נחלקו רבנן ורשב"ג במומין קטנים וגדולים ואח"כ אמרה המשנה שאחריה דבמוכה שחין ובעל פוליפוס כו' אפילו רבנן דקמייתא מודים וע"ז באו חכמים בתרייתא וקאמרי דמקבלת היא ע"כ ולפירוש הרמב"ם ז"ל והרמ"ה ז"ל אפילו בסתם נחלקו ונמצא דג' מחלוקות בדבר רבנן קמייתא דהוא ת"ק ורשב"ג ותנא בתרא ולחד שיטת הפוסקים ז"ל נחלקו רק בהתנה עמה ר"מ וחכמים [ומתורץ בזה קושית

הב"ש ז"ל בסי' קנ"ד ס"ק ב' דמקשה על מ"ד שהיו בו ממשנה שאחרי' מחכמים דס"ל מקבלת היא בע"כ] ולכאורה קשה באם נימא דהמשנה שאחריה הוא סיומא דרשב"ג א"כ קשה הא דמסיק בין שהיו עד שלא נישאו ובין משנשאו נולדו לרב דסבירא ליה כיני מתניתא בשהיו בו אבל בנולדו כופין אותו להוציא א"כ קשה הא בפירוש מסיק רשב"ג גבי מומין גדולים מוכה שחין ובעל פוליפוס בין שהיו עד שלא נישאו ובין משנשאו נולדו א"כ קשה למאן קתני לה בין משנשאו נולדו דהא בזה אף רבנן מודו דכופין דהא למ"ד דכיני מתניתא בשהיו בו אבל בנולדו גם הת"ק מודה וא"כ למה נקט בין משנשאו נולדו אם למימר דקאי אכולא מתניתין למימר דת"ק פליג עלה ז"א דהא הת"ק מודה בנולדו בשלמא למ"ד נולדו בו שפיר ניחא דקאמר הת"ק אף בנולדו אין כופין ואתא רשב"ג למימר דכופין אף בשהיו בו וע"כ מסיק בין שהיו בו עד שלא נישאו ובין משנשאו נולדו ואם כן קמחדש רבן שמעון בן גמלאל אף בשהיו בו גם כן כופין ורבנן מחדשי אף בשנולדו אין כופין אבל לרב דתני מתניתא מפירש לרבנן בשהיו בו א"כ מאי מחדש רשב"ג בהא דמסיים בין שהיו בו עד שלא נשאו ובין משנשאו נולדו מאי מחדש בזה ע"כ דמחדש נולדו בו דאי שהיו בו כבר נחלק עם הת"ק בזה וע"כ פריך אליבא דרב ואתיא דרבנן בשהיו בו ודרשב"ג בשנולדו בו בתמיה א"כ לרב דתני במתניתין היו בו א"כ קשיא דרבנן תנו היו בו דאין כופין ורשב"ג מוסיף דכופין אף בשנולדו בו וקשה הא בנולדו אף רבנן מודים אלא ע"כ דרבנן תנו בנולדו בו דאין כופין ורשב"ג תני דאף בשהיו בו כופין וע"ז משני אר"ז אתיא דרשב"ג כר"מ כך נשנית סתם בשם ר"ז דרשב"ג ס"ל כר"מ ע"ז שקיל וטרי בדעתא דר"ז אם זה המשנה דואלו כופין הוא סיומא דדברי רשב"ג או דברי ת"ק אחריתי ונ"מ אם הוא סיומא דדברי רשב"ג וע"כ ר"מ דמסיק במתניתן השני' ובכולן אמר ר"מ אף ע"פ שהתנה עמה וכו' ופשיטא דר"מ לפרש דברי הת"ק בא דהא לא קתני ר"מ אומר אלא ובכולן אמר ר"מ א"כ אם נימא דרשב"ג הוא דמסיק ואילו שכופין אותן להוציא א"כ ע"כ דרשב"ג ס"ל דאף בשהתנה יכולה היא שתאמר כסבורה הייתי שאני יכולה לקבל כו' אבל אם דרשב"ג ס"ל כר"מ בקדמייא גבי נמצא בה מומין דאף במומין שבגלוי יכול לטעון דהתם ע"כ בדהתנה שמוותר המומין אינו יכול לטעון כן ס"ל הכא גבי נמצא בו מומין דאם התנה עמה אינה יכולה לטעון א"כ ע"כ דהמתניתן דואלו שכופין אותן להוציא הוא לאו סיומא מדברי רשב"ג דהא ע"ז מפרש ר"מ ובכולן אע"פ שהתנה עמה יכולה היא שתאמר כו' א"כ מיבעיא לי' על מימרא דר"ז דקאמר אתיא דרשב"ג כר"מ היידין ר"מ אי דקדמייא או דאחרייא אין דקדמייא עד שיתנה אין דאחרייא אפילו התנה לא כלום פי' דקדמייא ס"ל כר"מ דאין טענה כסבורה הייתי אכן

התנאי מהני וכאחרייא ס"ל כר"מ דיש טענה כסבורה כו' ואפילו התנה לאו כלום ונ"מ בזה אם ס"ל לרשב"ג כר"מ קדמייא או כאחרייא בהא אם סלקת מתניתן כרשב"ג ואילו שכופין אותן להוציא כרבנן פירוש אם המשנה הראשונה מסוים בדברי רשב"ג ומשנה שאחרי' הוא ת"ק אחריתי או עדיין לא מסוים במשנה הראשונה דברי רשב"ג ומסוים דברי רשב"ג במשנה שאחרי' וכ"ז איבעיא לן במימרא דר"ז דקאמר דאתיא רשב"ג כר"מ ומסיק נשמעינה מן הדא רשב"ג אומר אם הי' מום גדול כגון סומא באחת מעיניו קיטע באחד מידיו חיגר באחד מרגליו כו' הדא אמרה סלקת מתניתן כרשב"ג ואילו שכופין אותן להוציא כרבנן פי' דמשנה דואילו כופין להוציא לאו סיומא מדברי רבן שמעון בן גמליאל הוא ואם כן לא קשה הא דפריך אתיא דרבנן בשהיו בו ודרשב"ג בנולדו בו דהא סיפא לאו רשב"ג הוא אלא ת"ק אחריתי הוא ורישא פליגי ת"ק ורשב"ג במומין גדולים בשהיו בו ות"ק ממשנה אחריתי מיירי מדין אחר במו"ש דכופין וקמ"ל בין בשהיו בו בין בשנולדו בו וכיון דת"ק אחריתי הוא ודין אחר הוא ע"כ נקט בין שהיו בו בין שנולדו ודו"ק:

פרק ח

הלכה ה

את אמר בכניסתה שלו מכרה אותן אינן מכורין נתנתן לאריס הוא משתפה ממנו עשתה אותן ביכורים לא קדשו. צ"ב מאי קמ"ל פשיטא כיון שהוא שלו פשיטא דאין במעשי' כלום וכן מאי דמסיק את אמר ביציאתה שלה מכר אותן אינן מכורין נתנן לאריס היא משתפה ממנו עשה אותן ביכורים תפלוגתא דר"י ודרשב"ל וכו' ע"ד דרשב"ל לא קידשו ע"ד דר"י קידשו ופקעה מינייהו קדושתן ע"כ וצ"ב גדול האיך נפקע קדושתן וכי קדושה שבהן להיכן הלכה הא קדושת הגוף לא פקע' בכדי ונראה לפענ"ד דברור הדבר הא דזכי הבעל לגמרי הפירות מחוברין היינו דווקא לבתר שנקצרו ובידו לקצור ועי"ז זוכה אותן בתלושין אבל כ"ז שהן מחוברין לא זכה בהם והוי שלה ועיקר דשייך לו לגמרי היינו דווקא לבתר שנתלשו ע"כ קמ"ל את אמר בכניסתה שלו מכרה אינן מכורין דאע"פ שמכרה אותן במחובר שעדיין לא זכה בהם הבעל אלא לאחר תלישה מ"מ לא אמרינן דקנינו של לוקח קדמה לתלישה של הבעל ז"א דכיון דאין בידה לתלוש אלא ביד הבעל לתלוש אין בכח מכירתה לעכב להבעל התלישה וכמו דגרסינן במס' גיטין דף מ"ד ע"א בשלוה ע"מ למשכנו ולא משכנו עי' בפירוש התוס' ז"ל ובמפרשים ז"ל וז"ל דכל עיקר הזכות שלו יהי' לאחר שימשכנו וקמ"ל דאפילו קודם שהשכינו יצא לחירות עי"ש וכן

פי' בס' גרש ירחים ז"ל עי"ש במס' גיטין שם וה"נ כיון דבידו לתלוש עומד ברשותו מעכשיו ולא חל המכירה וכשיבוא לתלוש מוציא מיד הלוקח נתנתן לאריס משתפה הוא ממנו אבל מחויב לשלם לאריס כדאיתא במס' כתובות דף פ' ע"א ארעא כי קיימא לאריסא קיימי עי"ש עשת אותן ביכורי' לא קידשו אע"פ שהיו עדיין שלה מ"מ לא חל ההקדש דביכורים ואפילו לשיטת רש"י ז"ל במס' פסחים דף ל"א דקדוה"ג מפקיע מידי שיעבוד אע"פ דבקדושת דמים לא חל כלל ההקדש אדבר דהוי שלו ואינו ברשותו ומ"מ קדוה"ג חל על דבר שלו ואינו ברשותו והכא אע"פ שהוי שלה עדיין ורק שמשועבד להבעל על לאחר התלישה והי' צריך לחול הקדוה"ג מ"מ בביכורים לא קדשו דהא אינן ראוין להבאה דכיון דכשיתלשו יהיו של הבעל ואנן בעינן בביכורים דיהא של המקדיש בשעת הלקיחה והבאה כדכתיב ולקחת והבאת והכא אינן שלה בשעת הלקיחה והבאה וכן ביציאה את אמר ביציאתה שלה מכרן אינן מכורין כיון דמכר קודם התלישה עדיין לא זכה בהם נתנן לאריס היא משתפה ממנו עשה אותן ביכורים תפלוגתא דר"י ודרשב"ל כו' ע"ד דרשב"ל לא קידשו דקנין פירות לאו כקה"ג דמי וכיון דהקרקע אינו שלו לא הוי ביכורים כלל לשיטת הירושלמי במס' גיטין ס"פ השולח [ולא כשיטת הש"ס דילן דמביא ואינו קורא] ע"ד דר"י קידשו והוי כההיא דגרסינן במס' קידושין דף ס"ב פירות ערוגה זו מחוברין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לכשיתלשו דבריו קיימין משום דבידו לתלוש והכ"נ כן דחל קדוה"ג אפילו על דבר שאינו שלו משום דבידו לתלוש ויהי' שלו וכמו שכתב הר"א ז"ל בשם הר"י ז"ל במס' נדרים דף ל"ד ע"א דחל ההקדש אפילו על דבר שאינו שלו הואיל ובידו לזכות בו כדאמר בפ' אע"פ שדה זו שמשכנתי לך לכש אפדנה ממך תיקדש ה"ז קדושה איל ובידו לפדותו אבל הנ"מ כשזכה בה אח"כ אבל אם לא זכה בה אח"כ פשיטא דנפקע ההקדש וה"נ כן כאשר בנתים קודם שזכה בהו גירש את אשתו ולא באו לרשותו נפקע ההקדש מעיקרא נמצא לפ"ז דהביכורים שהיא קרא' אותן לא קידשו אע"פ שהוי שלה מ"מ אינן ברשותה ובביכורים אע"פ שהוא קדוה"ג מ"מ לא חל משום דבעינן לקיחה והבאה כנ"ל וכשעשאן הוא ביכורים אם לא גירשה הוי ביכורים משום דבידו לזכות בו ויהי' שלו אבל הנ"מ לאחר שיזכה ויהי' שלו אבל אם לא זכה בהם לא קידשו ואף דהוי ברשותו והוא קדושת הגוף זה אינו דגבי שלו ואינו ברשותו מהני קדושת הגוף לשיטת רש"י ז"ל דלא קאי ואיש כי יקדיש את ביתו רק בקדו"ד אבל לא בקדוה"ג עי' בקצוה"ת ז"ל סי' קי"ז משא"כ בדבר שברשותו ואינו שלו לא מהני קדוה"ג כדמוכח במס' ב"ק דף ס"ח ע"ב עי"ש היטב ותמצא כן דמשני הוא דאמר כצנועין ע"כ מהני ההקדש דמים אפילו בדבר שאינו ברשותו ופריך והרי חזרה

קרן לבעלים ומשני כשעמד בדין ופריך היכי מיירי אי בצא תן לו כו' ולמה לא משני כיון דמוקי לה כצנועין דיכול להקדיש זה שהוא שלו אף שאינו ברשותו כמו כן יכול להקדיש זה שהוא ברשותו אע"פ שאין שלו וא"כ מיירי לעולם שהקדיש הגנב לפני יאוש ואלא ע"כ אפילו למ"ד דלא דריש כלל מאיש כי יקדיש כו' דבעינן שלו ורשותו רשותו לא בעינן אבל שלו בעינן וכן נראה לפענ"ד ברור הדין שמעתתא דהמחוברין הוי שלה עד תלישה ולאחר תלישה הוי שלו ובידו לתלוש ויזכה בהם ע"כ קדשו ונפקע קדושתן וכן עיקר ודוק:

הלכה ו

מתניתא בשאינן עושין כדי טיפולן כו'. מגי' הראשונים ז"ל משמע דהיו גורסין זאת לבתר הלכה ז' ודוק:

הלכה ז

ר' אבין בשם רבנן דתמן מתניתא בשנפלו לה זיתים ולא קרקען גפנים ולא קרקען אבל אם נפלו לה זיתים וקרקען גפנים וקרקען לא תקון שעדיין שבח בית אבי' קיים ורבנן דהכא אמרין אפילו נפלו לה זיתים וקרקען גפנים וקרקען לא דמי בית זיתים דנפלו ולא דמי בית כרמא דנפלו מתניתא מסייעא לרבנן דתמן כרמא אני מוכר לך. כו' שלא מכר לו אלא שמו. המפרשים ז"ל דחקו א"ע בפירוש זה והנו"י מגי' ולא אבין כי לפענ"ד נראה פשוט מאד דרבנן דהכא ס"ל שלא נקרא שבת בית אבי' עדיין קיים דהא אע"פ שאין בו גפנים נקרא ג"כ כרם מ"מ בדמים אינו דמי בית כרמא וא"כ האיך נימא ששבח בית אבי' קיים דנקרא דנפלו לה מבית אבי' הכרם הא לא דמי בית כרמא דנפל אע"פ שכרם זה נפל לה מאבי' אבל לא דמי כרמא דמתחלה הי' שוה דמים בשביל הכרם והי' עליו שם כרם ועכשיו אין עליו שם דמים מכרם והאיך הוי עליו שם כרם וא"כ אין כאן שבח בית אבי' עדיין קיים דהא נפל לה דמי כרם ועכשיו לא נשאר כרם בדמים דהא אין עליו שיווי דמים בעד הכרם והוי כשדה פשוטה לענין שיווי הממון וע"כ אין עליו שם כרם דס"ל דלא נקרא כרם רק כשנוטל דמים בעד זה ויש בו שיווי דמי כרם ולאו ההוא דמי בית כרם שנפלו לה ע"ז קאמר מתניתא מסייעא לרבנן דתמן כרמא אני מוכר לך אע"פ שאין בו גפנים הר"ז מכור שלא מכר לו אלא שמו ולא אמרינן גם שם כן לאו ההיא דמי בית כרם שמכר לו דכיון דאין בו שיווי דמי כרם לאו כרם איקרי ואין עלי' שם כרם אלא אמרינן דהיינו ההוא כרם שמכר לו והכ"נ דכוותי' דאמרינן היינו ההוא כרם שנפל לה אע"פ שאין עליו דמי כרם ולא תטול דמים בעד כרם אלא כמשדה פשוטה אעפ"כ שם

כרם עליו ושבח בית אבי' עדיין קיים וכן מסקנת הש"ס דילן דכיון דיש לה קרקע לכו"ע הוי שבח בית אבי' קיים ודוק:

הלכה י

ר' אבהו בשם ר' יוחנן לית כאן שלו אלא להיידא מילה שאם קדם היורש ותפס מוציאין מידו. פי' דלא תנינן במתני' מחוברין לקרקע שלו אלא שלה וכן גרס בבבלי ע"ז פריך ולהיידא מילה פי' כיון דתני שלה א"כ מאי קמ"ל בשלמא אי הוי תנינן שלו שפיר קמ"ל לאפוקי מת"ק אבל השתא כיון דתני שלה א"כ להיידא מילה קמ"ל ומשני דקמ"ל דאם קדם היורש ותפס מוציאין מידו אע"פ שלאחר שתפס חזרו למטלטלין ובמטלטלין מהני תפיסה מ"מ כיון דהיו מתחלה מחוברין וזכתה האשה בהן לכתובתה לא מהני תפיסה אף לאחר שחזרו למטלטלין והפ"מ מגי' אין מוציאין מידו והוא ללא צורך אלא דקמ"ל דמוציאין מיד היבם היורש והוי שלה אף לאחר תפיסה ע"ז שאל אם בבע"ח כן אם לנגד בע"ח נמי אמרינן כן כשנשאר מחוברין ונשתעבדו לבע"ח אם אח"כ כשנתלשו וחזרו למטלטלין אם מהני תפיסת היורש לנגד בע"ח או לא מהני כמו יורש לענין כתובה לא כן תני יורש ובע"ח שקדם אחד מהן ותפס אין מוציאין מידו [וכן מוכח לקמן בפ' הכותב ה"ג עי"ש] וכיון דהתם במטלטלין מהני תפיסה ותלי ג"כ בתפיסה כמו היבם וכתובת אשה לענין מטלטלין הכא ע"ז שאל אם לענין דין מחובר התם ג"כ ממש כמו הכא ביבם והאשה בכתובתה דהא בענין תלושין הוי התם ממש כמו הכא ע"ז שאל אם לענין מחובר נמי שוים הם לענין אם קדם ותפס היורש מוציאין מידו ע"ז קאמר נשמעיני' מן הדא הקדיש תשעים מנה כו' מה אנן קיימין כו' בקמה דאי במטלטלין חל ההקדש [עי' בתוס' ז"ל במס' ערכין דף כ"ג וברשב"א ז"ל בפרק השולח דף מ' עי"ש] אלא על כרחך דמיירי במחובר לקרקע דאז לא חל ההקדש משום דמשועבד לבע"ח אך לאחר שתפס הגיזבר לאחר שחזרו למטלטלין נפקע שיעבודא דבע"ח ואין מוציאין מידו הוא גיזבר הוא יורש וש"מ דיורש ובע"ח שתפס היורש המחובר לאחר שחזרו למטלטלין מהני התפיסה ולא דמי יורש וכתובה ליורש ובע"ח ר"ש ר' אבוה בשם ר"י אף בשור כן פי' דפליג על האוקימתא דלעיל דמוקי לה דווקא במחובר לקרקע משום דבמטלטלין לא משתעבד כ"כ לבע"ח דלא יחול ההקדש אלא דבמטלטלין הי' נפדה בשווה ע"ז פליג וס"ל דבמטלטלין נמי כן הדין דפודה בכ"ש ופריך ע"ז אמאי אית לך למימר שור קרקע בתמי' ולמה לא חל ההקדש ולא צריך לפדותה בשווה ע"ז משני ר' תנחום בר מרי בשם ר' יוסי שור עשאו אותו כהקדש שהזיל מתקנתא דרבנן אף שחל ההקדש מ"מ מתקנתא דרבנן נפדה בכ"ש דעשאו אותו כהקדש שהוזל ולא שוה אלא כ"ש [ומכאן מוכיח הרשב"א

ז"ל במס' גיטין דף מ' דמוכח מירושלמי בפ' האשה שנפלו דאף במטלטלין נפדה בכ"ש ומוכיח כן מהא דר' אבוה בשם ר' יוחנן דאף בשור כן וממסקנא מוכח זה] וע"ז פריך לפי האוקימתא דלעיל דמוקי בקמה ומאחר שאם עבר הגיזבר ותפס אין מוציאין מידו א"כ מוכח דיורש ובע"ח לא דמי ליורש וכתובה ע"ז פריך הכא את אמר מוציאין מידו והכא את אמר אין מוציאין מידו פי' מ"ש יורש [וכתובה מיורש ובע"ח ע"ז משני לפי שהורעה כחה של האשה כו' ייפיתה כוחה בדבר הזה וכו' ודוק:

מאחר שאילו עבר הגיזבר ותפס כו'. מה שיש לפלפל בזה בשיטת רש"י ז"ל ותוס' ז"ל בחילוק שבין קדושת הגוף לקדושת דמים לענין להפקיע מידי שיעבוד מבואר היטב בחיבורי רידב"ז בסי' כ"ד עי"ש ודוק:

הלכה יא

כיצד הוא עושה כונס ומגרש ומחזיר והיא שוברת לו כתובתה. משמע מזה דאם כנס ומגרש ומחזיר אז נשברה שיעבוד כתובתה מנכסי בעלה הראשון ע"ז אמר ר' יוסי דז"א אלא דלצדדין היא מתניתא דה"פ דכונס ומגרש ומשלם לה כתובתה ומחזירה או דשוברת לו כתובתה ברצונה אבל בשלא שילם את כתובתה בשעה שגירשה ומחזירה הרי כל נכסי אחיו משועבדין כמעיקרא ר"ז בשם רב המנונא כנסה וגירשה והחזירה אם חידש לה כתובה כתובתה על נכסיו ואם לאו כתובתה על נכסי בעלה הראשון ר"י בר"ב בשם ר"ח מתניתא אמרה כן המגרש את האשה והחזירה ע"מ כתובתה הראשונה החזירה וחוזר השיעבוד כמו שהי' וע"כ כתובתה על נכסי בעלה הראשון דחוזרת לתנאי הראשון כמו שהי' השיעבוד ממש מעיקרא וע"כ כתובתה על נכסי בעלה הראשון כמו שהי' וע"כ מתניתא מוכח ג"כ כר"ז בשם רב המנונא דכנסה וגירשה והחזירה ולא שילם כתובתה בשעת הגירושין כתובתה על נכסי בעלה הראשון ומשועבד כל נכסי אחיו לכתובה ומדייק הגמ' על הא דר"ז בשם רב המנונא דקאמר אם חידש לה כתובה כתובתה על נכסיו אי דווקא שחידש לה בשעה שגירשה והחזירה או אפילו בכניסה הראשונה נמי הכי דינא אם חידש לה בשעת כניסה הראשונה כתובתה על נכסיו או דווקא דמהני החידוש בשכנסה וגירשה והחזירה ע"ז מפרש הגמ' לא סוף דבר לאו דוקא עד שיכנוס ויגרש ויחזור דאז מהני החידוש דז"א דאפילו בכניסה הרחשונה נמי מהני והא דנקט כנסה וגירשה והחזירה הוא משום דרבותא דסיפא אתא לאשמועינן דרובא אתא מימר לך פי' דרבותא אתא לאשמעינן [וכן לשון הש"ס הזה] אפילו כנסה וגירשה והחזירה דווקא אם חידש לה כתובה כתובתה על נכסיו ואם לאו כתובתה על נכסי בעלה הראשון

אבל אם חידש לה מהני אפילו בכניסה ראשונה ולא ידעתי מדוע דחקו א"ע המפרשים ז"ל בזה ודוק:

פרק ט

הלכה א

אמר רבי אבין ב"ח קומי ר"ז מתניתא אמרה כן שאין אדם מאבד את זכותו בלשון הזה.
בתמי' דתנינן תמן מי שהי' נשוי ב' נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח כו' הא הראשונה לא א"ל כל גרמא אמרה שאין אדם מאבד את זכותו בלשון הזה אלא כן אפילו השני' לא תוציא מיד הראשונה או כגי' המפרשים ז"ל אילו כן או כמו שהוא לפנינו כאן וה"פ כמו שהראשונה אינה מוציאה מן הלוקח אפילו השני' ג"כ לא תוציא מיד הראשונה פי' דהאיך תוציא מן הלוקח הא הוי כמו שתוציא מן הראשונה כיון דהלוקח קנה השדה מן הראשונה א"כ כשהשני' מוציאה מן הלוקח הוי כמו שתוציא מן הראשונה דהא מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו א"כ למה לן דווקא דהראשונה אינה מוציאה מן הלוקח הא אפילו השני' ג"כ לא מוציאה מן הראשונה כיון דהראשונה אינה מוציאה מן הלוקח משום דנסתלק שיעבודה מן השדה א"כ קנה הלוקח שיעבודה דהראשונה א"כ האיך השני' מוציאה מן הלוקח הא הוי כמו שתוציא מן הראשונה דמה לן מן לוקח או מהראשונה דהא הלוקח קנה מן הראשונה שיעבודה אלא ע"כ דאין אדם מאבד זכותו בלשון הזה ולא מחלה שיעבודה להלוקח אלא דשיעבודה קיים על השדה ולמה אין הראשונה מוציאה מן הלוקח שכן היא כותבת לו כל עירער שיש לי בשדה זו אל יהי עמך כלום פי' דלאו למימרא דמסלקת עצמה משיעבודה שיש לה על השדה לגבי הלוקח ז"א אלא דכל עירער שיש לה בשדה זו להוציא מידו בזה היא מסלקת עצמה אבל שיעבודה קיים על השדה רק שלא תוכל להוציא מאתו והוי כמו שנתן המוכר אחריות להלוקח באם יטרפוהו והכא הלוקח גופי' משעבד את עצמו שלא יטרוף מהלוקח שני וכיון שכן לא קנה הלוקח שיעבודה של הראשונה שעל השדה אלא קנה רק כח הטירפא שיש לה להראשונה אלמא בפירוש דאין מאבד זכותו בלשון הזה ולא סילק מגוף השיעבוד אלא מכח הטירפא לבד אע"פ שיש לו שיעבוד על השדה מ"מ אין לו הכח להוציא מן הלוקח ודוק:
ר' ירמי' בעי קומי ר"ז כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ונפלו לה אח"כ מהו ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו אמר רבב"ח קומי ר"ז מזכותו את למד חיובו אלא לא כתב לה שניי' אין לו אכילת פירות הוי מזכותו את למד חיובו ע"כ. ופי' הרמב"ן ז"ל דה"פ

דהא דבעי ר' ירמי' קומי ר"ז הוא בנשואה וס"ל לבעל האיבעיא דאיפשר אפילו בנשואה כיון דעדיין לא נפלה לה הוי כמו בארוסה ומהני סילוק וקמהדר לי' דכיון דנשאת ידו כידה אפילו לנכסים שעדיין לא באו והו"ל כאומר מה שאירש מאבא מכור לך שלא אמר כלום עכ"ל ז"ל והק' במל"מ ז"ל בפכ"ג מה' אישות וז"ל דהפי' הוא דחוק דהעיקר חסר דהיינו ידו כידה ומה שהשיב ויש מתנה ע"ד שאינו ברשותו הוא הפך הכונה דאדרבה מטעם זה הי' ראוי שיועיל הסילוק עכ"ל ז"ל ולפענ"ד נראה לתרץ בפשיטות דהיינו ההיא דמסיק אמר רבב"ח קומי ר"ז מזכותו את למד חיובו אילו לא כתב לה שמא אין לו אכילת פירות כגי' הק"ע ז"ל א"נ גרסינן כמו שהוא לפנינו אילו לא כתב לה שניי' אין לו אכילת פירות וה"פ דכל עיקר הטעם דנ"מ בין ארוסה דמהני סילוק לנישואה שנפלה לה אח"כ הוא כפי' הר"ן ז"ל כמו בירושת אביו אע"פ שעדיין לא מת אביו דכיון דראוי לירש בכל שעה הרי הוא כאילו זכה בה לענין סילוק דלא מהני וירושת אשתו לאחר שנשאת כירושת אביו דמיא הילכך לא משכח"ל אלא בכותב ועודה ארוסה עכ"ל ז"ל ונמצא דהעיקר תלי בדינא דסילוק בזכותו אם ראוי הוא לזכות באותו שעה או לא וכדכתב המל"מ ז"ל גופי' וז"ל אם הוא ראוי לזכות בשעת הסילוק במה שנסתלק לא מהני הסילוק ואם בשעת הסילוק אינו ראוי לזכות במה שנסתלק מהני הסילוק עכ"ל ז"ל והיינו הא דמסיק רבב"ח קומי ר"ז מזכותו את למד חיובו פי' דהחיוב שלו שמסתלק מנכסי אשתו אם מהני תלי בזכותו אם ראוי לזכות בשעה שמסלק אם לא הי' מסלק אז לא מהני סילוק שלו ובנשואה אילו לא כתב לה שמא אין לו אכילת פירות וכיון דראוי לזכות ע"כ לא מהני הסילוק שלו א"נ לגי' שלפנינו וקאי על ארוסה לפיכך מהני הסילוק דהא לא שנייא בין כתב לה ללא כתב לה דאילו לא כתב לה שנייא היא ז"א דהא לא שנייא בין כתב לה ללא כתב לה דאפילו בשלא כתב לה נמי אין לו אכילת פירות בנכסי אשתו והא דלא מהני הסילוק הוא רק במקום דע"י הסילוק לא יהי' לו הזכות משא"כ כשלא כתב לה הי' לו הזכות אם הי' נופל השתא ירושה לאשתו אז לא מהני הסילוק משא"כ במקום דלא שנייא היא אפילו אילו לא כתב לה נמי אין לו אכילת פירות אבל מחוורתא כגי' הק"ע ז"ל ומוכח כן לפי שיגרת הלשון הרגיל בירושלמי ולפ"ז נמצא דמבואר גוף העיקר בירושלמי גופי' ולא קשה קושית המשנה למלך ז"ל:

ר"ז רבי יהודא בשם רב הכותב שדה מתנה לאשתו אינו אוכל פירות. כן גי' הרא"ש ז"ל אר"ז מתניתא לא אמרה כן כן גי' הרא"ש ז"ל. אילו הן פיר פירות מוכר פירות ולוקח קרקע והוא אוכל פירות פי' דתנינן בתוספתא אליבא דר' יהודא במתני' דס"ל דלעולם הוא אוכל פירי פירות אפילו כתב לה דו"ד אין לי בנכסיך ובפירותיהן אעפ"כ מוכר

הפירות ולוקח קרקע ואוכל פירות משום שהפירות הוי הגוף קרן דפירות שלו ולא לקנין פירות לחוד אלא הגופן של הפירות שלו ורק בהקרקע אין לו קנין גוף אלא קנין פירות אבל הפירות זכה בגוף הפירות וגופן הוי שלו ואמרינן דכשנתן לה הפירות לא נתן לה אלא גופן אבל קנין פירות שיש בהפירות שייר לעצמו ונתן לה רק קנין הגוף שיש לו בהפירות אבל שייר קנין פירות מפירות לעצמו א"כ כמו כן בנותן לה מתנה שדה שלו ששייך לו קנין הגוף אמרינן דלא נתן לה רק קנין הגוף אבל שייר קנין פירות לעצמו וא"כ קשה על רב דס"ל דנותן שדה מתנה לאשתו נתן לה הגוף והפירות לגמרי למה לא נאמר ג"כ דלא נתן לה רק הגוף ושייר פירות לעצמו כמו לר"י בנותן לה הפירות אמרינן דלא נתן לה רק הגוף ולא הפירות והכא בנותן שדה שלו מתנה דמי כאילו נתן לה פירות מ"ש שדה ומ"ש מטלטלין [וליכא נמימר דלא קאמר רב דאין לו אכילת פירות רק על פירות לחוד קאמר אבל לא על פירי פירות ופ"פ שייר לעצמו כמו לר"י דז"א דהא השדה הוי כמו הפירות בדר"י דהא ר"י ס"ל דהדבר דנותן מתנה לאשתו לא נתן רק הגוף ושייר הפירות והתם בנותן הפירות אמרינן דנתן רק הגוף ושייר קנין פירות של הדבר הניתן לעצמו ואזלינן בתר דבר הניתן למימר דדבר הניתן לה לא נתן רק לגוף ולא לפירות וזהו כל עיקר הנ"מ בין פירות לפ"פ דאמרינן דהדבר הנותן לאשתו לא נותן רק לגוף ולא לפירות א"כ קשה על רב דמ"ש בנותן מתנה שדה דאמרינן דנתן הגוף והפירות ע"ז פריך ר"א על הא דרב אילו אחר כותב לה יש לו אכילת פירות הוא שכתב לה לא כ"ש דהא כל מה שיש לאשה משועבד לאיש לאכילת פירות ומסיק לא אמר אלא כותב אבל מוכר לא פי' דווקא בכותב מתנה אבל מוכר לא ומשני דנ"מ בין מתנה למוכר דבמוכר עילה הי' רוצה להבריח מזונות מן האשה פי' דלגלויי זוזי הוא דבעי דרצה למימר לה צאי מע"י במזונותיך ותיזון ממע"י והיא טוענת דאינה מספיק הרוחה שלה למזונותי' ורוצה לגלויי זוזי מאתה למען שיראה שיש לה ממון ממע"י ומספיק למזונותי' כדאיתא בש"ס דילן במס' ב"ב דף נ"א האי סברא לגלויי זוזי הוא דבעי והשתא שאיל הגמ' ניחא ע"ד דר"י בשכתב דו"ד א"ל בנכסיך כו' אפילו כתב דו"ד אין לי בשדה זו ובפירותיה יש לו אכילת פירות ולקמן בדרבנן גרסינן ניחא ע"ד דרבנן [פי' פשיטא לן ע"ד דרבנן] בשכתב דו"ד אין לי בשדה זו ובפירותיה אין לו אכילת פירות כו' כן גי' המפרשים ז"ל וכן מוכח בפשיטות ומסיק דהא ר"ז קפריך על רב מר"י דמתני' ואי ס"ד דבשדה זו ופירותי' אף ר"י מודה דנתן הגוף והפירות א"כ מאי מקשה ר"ז על רב דהא ההיא דרב כשדה זו ופירותי' דמיא אלא ע"כ דלא שנייא לר"י בין בנכסיך ופירותיהן לשדה זו ופירותי' דבכולם יש לו הקנין פירות כמו כן לרבנן נמי לא שנייא דבכולן אין לו ודוק. ועיין בש"ך ז"ל דמקשה

על הרא"ש ז"ל והניח בצ"ע רב ולדברינו שמבואר הסוגיא אינו מובן כלל קושיתו ומובן שפיר כונת הראש ז"ל ומה שהק' דהרא"ש ז"ל סותר למ"ש בפ' חזקת עיי"ש ז"א דהתם בפ' חזקת כונתו על פ"פ בששיירה וז"פ עכ"פ שפיר כתב הרא"ש ז"ל דהירושלמי מי פליג על גמ' דילן בזה ודוק:

ר' הילל בר פזי בעי קומי ר"י מכר הוא ומתה היא א"ל מכרו בטל לבן שמכר בחיי אביו ומת אביו. פי' דהירושלמי אזיל לטעמי' דס"ל בעל בנכסי אשתו יורש הוי והא דמוציא מיד הלקוחות כשמתה היא משום תקנה שלא תהא מברחת נכסים משל בעלה אבל כשמכר הוא ומתה היא מכרו בטל משום דבעל יורש הוי דומה לבן שמכר נכסי אביו ורבינו יונה ז"ל כתב אפילו למ"ד לוקח הוא נמי דינא הכי מובא בהרא"ש ז"ל במס' ב"ב דף נ' עי"ש מכרה היא ומת הוא א"ל מכרה קיים לאב שמכר בחיי בנו והא דקי"ל האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות הנ"מ כשמתה היא אבל כשמת הבעל מכרה קיים ואין יורש הבעל מוציא מיד הלקוחות אפילו אי בעל לוקח הוי ומשועבד להבעל אחרי האשה ואפילו רשב"ג דסבר דכשמכר הראשון השני מוציא מיד הלוקח והכ"נ נימא כן דיורש הבעל יוציא מיד הלוקח ז"א דהא מת הבעל בחיי' ודמי להא דמביא בסמוך מת שני בחיי הראשון כיון שלא זכה בהם השני לא זכו בהם יורשין שלו והכ"נ כיון דלא זכה הבעל דהא אינו זוכה אלא לאחר מיתתה לא זכו בהם יורשיו דומה לאב שמכר בחיי בנו ומת בנו דאז בן בנו מכח אבוה דאבא קאתי אבל לא מכח אביו והכ"נ הכא ר"ח בר"מ בעי קומי ר' יונה מכרה לבעלה מהו כיון דקאמרת דאחריך דבעל לבתר האשה מהני מכירתה בשמת הבעל מחיים שלה אבל אם לא מת הבעל לא מהני משום התקנה שלא תבריח למכור נכסי בעלה אבל אם מכרה לבעל וקאי הכל על אחריך לפלוני אם יש לאשה מתנה שאחרי' לפלוני ומכרה פשיטא דלא חל המכירה משום התקנה אבל אם מכרה לבעל מהו דבמכרה לבעל לא שייך התקנה שלא תבריח אם השני מוציא מיד הבעל או לא א"ל מדאמר חזקי' הלכה כרבי פי' דס"ל דהראשון מוכר וקיים הדא אמרה מכרה מכר ומסיק תני האומר ינתנו נכסיי לפלוני מת פלוני לפלוני מת הראשון ינתנו לשני מת השני ינתנו לשלישי מת השני בחיי הראשון מכיון שלא זכה בהם השני לא זכה בהם השלישי א"ל כך פי' ר"ה אבי המשנה אחריו לפלוני ואחריו לפלוני ואחריו לפלוני פי' דווקא באמר אחריו דאז יורש השלישי מן כח השני אבל כשלא אמר אחריו דאז לא בא השלישי מכח השני אפילו מת שני בחיי ראשון שייך לשלישי אילו אמר מת השלישי בחיי השני מכיון שלא זכה בהן השני לא זכו בהן היורשין יאות פי' אם מת השלישי בחיי השני דאז כשמת השני בחיי הראשון מכיון

שלא זכה בהן השני דהא מת בחיי הראשון לא זכו היורשין שלו דהא יורשין מכחו והוא בעצמו לא זכה אבל השלישי אם חי הוא זוכה כו' תני הראשון מוכר הקרקע כו' דברי רבי רשב"ג אומר אין לו אלא אכילת פירות בלבד חזקי' אמר הלכה כרבי אר"מ מודה רבי שאין נותנן במתנת שכ"מ דהא לא זכה הראשון אלא בחייו לצרכו אבל כשהולך למות וא"צ אין לו זכי' בהם ופריך ר"מ קומי ר' יוסי והדא אשה מכיון שמזונותי' על בעלה לא כמתנת שכ"מ היא אפילו כשהיא בחיים דומה נמי למתנת שכ"מ דהא לא צריך לה ומשני על מיכל תרנגולין כו' ושיטת הירושלמי הוא לאו משום דקדמה אחריך אלא משום דלא צריך לי' וקאי האיבעיא דמכרה לבעלה בשיש לאשה נכסים בלאחריך לפלוני ואח"כ מביא הסוגיא דנכסי לך ואחריך לפלוני וכן מצוי בירושלמי כמה פעמים שמביא תחלה סוגיא סתומה ואח"כ מביא עוד סוגיא הפותחת פי' הסוגיא הראשונה ועי' בפ"י במס' יבמות ה"ז ודוק:

הלכה ה

ר"ז שאל לר' אבונא שאלוה הבעלים ומתה. פי' אם הבעלים חייבין לשלם להשוכר כיון דהוי שואל שלו א"ל כן אנן אמרין דחייב ואפילו אכלוה דהוי שליחות יד ע"ז אמר ר"י בר אבון אכלו שלהם אכלו דלא דמי למתה דהתם הוי עליו דין חיובא דשומר משא"כ אם שלח בה יד דאז אין עליו חיוב דשומר אלא חיובא דגזלן כדכתב בשטמ"ק ז"ל במס' ב"ק דף קי"א גבי סוגיא היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור דכתב בשטמ"ק ז"ל דכששלח יד נעשה עליו חיוב חדש חיובא דגזלן ולא חיובא דשומר עי"ש וכיון דהוי גזלן ולא חיוב דשומר א"כ הכא דהוי שלו לא הוי גזלן אלא שלהן אכלו וא"צ לשלם לו רק מה שקיבל ממנו על שכירות היום ולא גוף הבהמה משא"כ אם מתה כדרכה דהוי עליו תיובא דשומר דצריך לשלם להשוכר מתורת חיובא דשומר ודוק:

הלכה ז

ר"י. בשם ר' ינאי אין פורעין מנכסי יתומין אלא בשטר שהריבית אוכלת בו וי"א אף לכתובת אשה א"ר ינאי מפני מזונות א"ר מתני' מאן חש למזונות ר"ש היא דר"ש אומר במגבה הדבר תלוי ע"כ. הק"ע ז"ל מגי' במזונות הדבר תלוי והפ"מ ז"ל פי' ר"ש דפ' אלמנה ניזונת דמוכרת למזונות קאמר ר"ש דמשגבתה מקצת אין לה מזונות וכן הנו"י ז"ל מפלפל בזה ונראה לפענ"ד דה"פ דלכאורה צ"ב דפריך מאן תנא דחש למזונות פשיטא מהכ"ת נימא דלא יחוש למזונות מ"ש מזונות מריבית אבל יש להבין זאת בהקדם מה דגרסינן במס' גיטין דף ל"ה ההיא דאתיא לקמי' דרבה בר רב הונא א"ל מאי איעבד לך דרב לא מגבי כתובה לארמלתא א"ל הב לי מזוני א"ל מזונות נמי ל"ל דאר"י א"ש

התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות א"ל הפכוה לכורסי' כבי תרי עבדית לי אפכוה לכורסי' ותרצוה ואפ"ה לא איפרק מחולשי' ע"כ וצ"ב מאי דקאמר' כבי תרי עבדית לי מאי נ"מ אם הדינים אלו אמרו' רב ושמואל או רב או שמואל הוי אמר תרוויי' וגם צ"ב מאי הי' ירא מפני קללתה הא שפיר דינא קאמר ולפי הנראה האשה הזאת הבינה הדין דהא אמר לה מימרא דרב ומימרא דשמואל ע"כ נראה לפענ"ד דע"פ הירושלמי הזה מובן מאד דהנה גרסינן במס' כתובות דף נ"ד ע"א דאר"י א"ש התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות מתיבי מכרה כתובתה או מקצתה משכנה כתובתה או מקצתה או שעשתה כתובתה אפותיקי לאחר אין לה מזונות הני אין הא תובעת לא אמרי הני בין בב"ד בין שלא בב"ד תובעת בב"ד אין שלא בב"ד לא ע"כ וצריך ביאור להבין מאי טעם הוא זה דבעינן ב"ד גבי תובעת וגבי מכרה לא בעינן ב"ד וכי הלכה למ"מ הוא אכן האמת הוא כך דגרסינן לעיל בר"פ נערה שנתפתתה עמדה בדין עד שלא מת האב הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה ר"ש אומר אם לא הספיק לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה וגרסינן בגמ' בטעמא דר"ש ונתן האיש השוכב וגו' לא זכתה תורה לאב אלא בשעת נתינה וכתב הרמב"ן ז"ל דרבנן ס"ל נמי האי דר"ש דלא זכתה תורה לאב אלא בשעת נתינה ואך טעמיי' דהעמדה בדין חשוב כגבוי ור"ש ס"ל דבעינן גבי' ממש וע"כ לרבנן שפיר ניחא דהני בין בב"ד בין שלא בב"ד כיון דגבתה כתובתה כבר שמכרה אין לה מזונות אבל תובעת בב"ד אין שלא בב"ד לא דבעמדה בדין כמאן דגביא דמי והוי כמו מכרה כתובתה דגבי' אבל שלא בב"ד לא ונמצא דלר"ש דס"ל דהעמדה בדין לאו כגבוי דמי לא מהני תובעת כתובתה בב"ד להפסידה מזונות כי אם לרבנן דווקא דלר"ש העמדה בדין לא חשוב כגבוי ותלי רק בגבי' ממש ולא בהעמדה בדין ועכשיו מובן מאליו פירוש הירושלמי הזה ר"י בשם ר"י אין פורעין מנכסי יתומין אלא בשטר שהריבית אוכלת בהן והוא כמו דאיתא בש"ס דילן אין ב"ד נזקקין לנכסי יתומין אלא בשטר שהריבית אוכלת בהן וי"א אף לכתובת אשה אר"י משום מזונות פי' דאין ב"ד נזקקין אלא לכתובה משום מזוני וקשה הא כיון דתובעת כתובתה בב"ד דהא ב"ד נזקקין לה אם כן ממילא אין לה מזונות והיינו דמקשה ר' מתני' מאן חש למזונות דהא אליבא דמאן לחוש למזונות הא כיון דתובעת כתובתה בב"ד ממילא אין לה מזונות דהא כגבוי דמי כיון דהחיוב של כתובה יצא ע"פ ב"ד חשוב כגבוי כמו למ"ד שטר העומד לגבות כגבוי דמי חשוב כגבוי אפילו בתוך זמנו כיון דעומד לגבות כמו כן בב"ד דחשיב כגבוי אפילו גבי קטנים דצריך להמתין עד שיגדלו דהא אילו פסקו ב"ד בהעמדה בדין לפרוע לאחר שנה ושנתים לא כגבוי דמי בתמי' אלא ר"ש

היא דר"ש אמר במגבה הדבר תלוי והלכך התובעת כתובה בב"ד יש לה מזונות [וכן לעיל בר"פ ד' גבי ר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות גרסינן בירושלמי ג"כ שם ר"ש אומר במגבה הדבר תלוי] דהעמדה בדין לא חשוב כגבוי רק דבעינן גבי' ממש וע"כ מכרה כתובתה אין לה מזונות אבל תובעת אף בב"ד יש לה מזונות וז"ב ועפ"ז כיון דרב לא מגבי כתובה לארמלתא כיון דעבד כרב האיך עביד כשמואל דהתובעת בב"ד אין לה מזונות הא הכא אליבא דרב לכו"ע עמידת ב"ד לא מהני דלא הוי כגבוי כיון דרב לא מגבי כתובה לארמלתא ע"כ אמרה לי' כבי תרי עבדית לי ממ"נ כיון דפסקת כשמואל א"כ האיך פסקת כרב ואי כרב דלא מגבי כתובה לארמלתא האיך פסקת בתובעת בב"ד אין לה מזונות הא כיון דלא הוי כגבוי מאי מהני תובעת בבית דין ודוק:

וי"א אף לגזילה ולנזקין פי' דגבינן אף מקטנים ודווקא חוב בעינן שיהא הריבית אוכלת בו אבל גזילה ונזקין גובין מקטנים א"ר יוסי אף אנן תנינן תרתיהון לגזילה מן הדא אם הי' דבר שיש לו אחריות נכסים חייבים לשלם ומשמע אפילו קטנים לנזקין מן הדא אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית כיני מתניתא אין נפרעין מנכסי יתומין לנזקין אלא מן הזיבורית דס"ל דלא כאביי קשישא אלא יתומין דווקא קטנים ולא גדולים משום דתקנתא עביד רבנן גבי יתמי לגדולים לא עביד תקנתא כדאיתא במס' גיטין דף נ' ע"א עי"ש וא"כ האיך משכח"ל אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית ע"כ בנזקין הרי דנזקין גובין מן הקטנים ופריך והרי תני עמד הבן תחת האב הנזקין בעדית כו' אר"י בר"ב כאן ביתום גדול כאן בקטן דל"ל דאביי קשישא ולגדולים לא עביד רבנן תקנתא ויש לתרץ עפ"ז קושית התוס' ז"ל במס' גיטין דף נ' ע"ב ובמס' כתובות דף צ"ד דלמאן דלית ליה דאביי קשישא האיך משכח"ל הא דאין נפרעין מנכסי יתומין אלא בשבועה הא אין נזקקין לנכסי קטן עי"ש ויש לתרץ דמיירי בגזילה ונזקין ודוק:

פרק י

הלכה ב

ר"י בר פזי כו' מת אחד מן האחין כולם חולקין בשוה א"ר מנא לכן צריכה בשלא חלקו שלא תאמר יעשה כמי שאינו כאן ותירשנו כתו. פי' דס"ל דכתובת בנין דכרין לא נתקן רק כשהוא חי אבל כשמת לא זכה בכתובת בנין דכרין וע"כ קאמר שלא תימר יעשה כמי שאינו כאן ותירשנו כתו ע"כ קמ"ל דכיון דמת נתבטל תקנת כתובת בנין דכרין בחלקו וחלק המת שייך לכל האחין דחלק השלישי שיש בהכתובה הזאת לא שייך לכת אחת אלא חוזר לירושת האב וכולן שוין בו וע"כ מיבעיא לי' בבכור האיך דינו האיך נוטל

ב' חלקים בכורה מי נימא הא הבכור זכה בחלק אתיו השלישי חלק בכורה דהוא חלק רביעי בעודו בחייו וע"כ השתא אפילו כשמת ונתבטל תקנת בנין דכרך ולא שייך חלק הזה להאם וחוזרת לירושת אביהם אבל עכ"פ הבכור זכה בעודו בחייו דאז הי' שייך לו חלק השלישי בכח האם וזכה אז הבכור חלק בכורה והי' לו חלק רביעית בחלק אחיו השתא נמי שייך לו חלק הזה דהוא חלק רביעי מהחלק הזה אע"פ דהשתא הוא חולק עם עשרה אחין או דילמא כיון דאין לבכור קודם חלוקה חשוב חלק בכורה שלו רק לפי שעת החלוקה והשתא הוא חולק עם עשרה אחין וכן בההיא דתני ר"ה הי' לו ב' כתי בנות כולהון חולקות בשוה פי' אם יש ב' כתי בנות בנכסין מועטין לא תיקנו בנין דכרין אלא שייך להבנות [דלא אלימא מירושה דאורייתא] והמותר מן מזונות י"ב חודש יחלקו בשוה ע"כ מיבעיא לן בחלק בכורה משום דהא דנכסים מועטין שייך להבנות היינו דהבנים יורשין רק דמוציאין מהבנים להבנות אח"כ עי' במס' כתובות דף נ"א. עי"ש א"כ כיון דזכו מתחלה הבנים רק דמוציאין מהבנים אח"כ להבנות וע"כ מוציאין מכל אחד מחלקו והשאר נשאר עבורם וא"כ ממילא זכה בתחלה הבכור חלקו ורק שהוציאו מאתו על הבנות ממילא בהשאר נוטל חלקו חלק בכורה וע"כ מיבעיא לן אם נוטל חלקו ממילא בכתו דהא זכה פי שנים לפי כתו או דילמא כיון דנתבטל החלוקה דכתותם ונוטלין בשוה ממילא כיון דאין ב' כיתות ע"כ גם חלק בכורה אינו נחשב לפי כתות כיתות אלא לפי כל האחין ונשאר בהאיבעיא ודוק:

הלכה ג

ר"מ אמר בעיקר ב' כתובות פליגין כו'. עי' בהרא"ש ז"ל בסוגיא הזאת וצ"ב שלא הביא זה הירושלמי ודוק:

הלכה ו

או שאמר לו אל יהא לך פירעון אלא מזו. עד סוף הסוגיא מבואר היטב בחיבורי שו"ת רידב"ז סי' ט"ו וסי' כ"ג עי"ש ופי' כמ"ד לכתובה ולתנאין. הוא גבי המגרש את אשתו והחזירה ע"מ כתובתה הראשונה מחזירה פליגי בזה אמוראי אם גם לתנאי כתובה חוזרת וחוזרת לכמו שהיתה מתחלה או לא דאינה חוזרת רק לכתובה גופה אבל לא לתנאי כתובה וה"פ בירושלמי הכא פישר מן הראשון אין בע"ח מאוחר יכול לטרוף ממנו דהוי כמו שקנה מבע"ח ראשון ופירש הרמב"ן ז"ל במס' כתובות אע"ג דבע"ח מכאן ולהבא הוא גובה מ"מ כשמסלקו מן השיעבוד הוי כמו שקנה ממנו דהו"ל כמו שהגבה אותו וחזר ולקחה ממנו עכ"ל ז"ל על זה פריך ר"י ולא כתב דאקני הא אף דיקנה ג"כ קני ולו יהא חשוב כאילו לקח ממנו מאי הוי הא דאקני ג"כ שפיר דמי ע"ז משני דאירי

ביורש א"נ דאפילו בלוקח בההיא דלא כתב דאקני וס"ל להירושלמי דאקני לאו ט"א הוא א"נ אפילו דאקני הי' ט"ס מיירי שכתב לבע"ח שני אין לך פירעון אלא מזו וכיון שכן אין לו שיעבוד על דאקני דהא אין לו פירעון אלא מזו וע"ז א"ר מתני' אתיא כמאן דאמר לכתובה ולא לתנאין אבל כמאן דאמר לכתובה ולתנאין הא חזירה כיון דסבירא ליה כשחוזרת לבעלה חוזרת כמו בראשונה עם כל התנאין אם כן פשיטא כשחוזרת השדה להלוה אינו נופל השיעבוד דהא חוזרת לאיתנו הראשון כמו שהי' קודם הטירפא. ופי' המפרשים זכרונם לברכה בהא דלכתובה ולתנאין אינו מובן ובאמת הוא כדפירשנו וכן איתא במסכת דמאי פ"ו גבי בן לוי שמכר שדה לישראל על מנת שהמעשרות שלו כ"ז שהשדה זו בידיו מכרה וחזר ולקחה ממנו תלי הירושלמי גם כן בלכתובה ולתנאין או לכתובה ולא לתנאין דלמאן דאמר לכתובה ולתנאין חוזרת בידו כמו שהיתה קודם המכירה וכן ראיתי בנו"י ז"ל שפירש כן וכן האמת לאמיתה ודוק:

פרק יא

הלכה ד

פדה שוה מאתים במנה ר"י אמר אינו פדוי רשב"ל אמר פדוי מתניתא פליגא על ר' יוחנן אמר טלית זה תחת חמור זה יצא לחולין וסופא פליגא על רשב"ל צריך להיעשות דמים אמר ר' יוסי כל גרמא אמרה שהוא צריך להיעשות דמים מה פליגין להביא מעילה ר' יוחנן אמר מביא מעילה רשב"ל אמר אינו מביא מעילה ע"כ. פי' דלר"י צריך להיעשות דמים מד"ת ולרשב"ל מדרבנן אבל מדאורייתא פדוי ואינו מועל והק' הק"ע ז"ל מדוע פריך מברייתא ולא ממתני' דפ"ה דתמורה ואם הי' הקדש בע"מ יוצא לחולין וצריך להיעשות לו דמים ונראה לפענ"ד דממתני' לא מצי למיפרך דהרי כתב הר"י ז"ל במס' ב"מ דף נ"ז ע"א מובא בשטמ"ק ז"ל דלמ"ד צריך לעשות דמים ד"ת לא יצא לחולין כלל וכמ"ד ב"מ יש להם והיינו דאמרינן ל"ל דשמואל ומתני' דקתני יצא לחולין ה"פ יצא לחולין ובלבד שיעשה לו דמים כראוי שלא יהא בו טעות לאפוקי מרישא דהקדש תמים שאפילו עשה להם דמים לא אמר כלום עכ"ל ז"ל וא"כ ממתני' לא קשה כלום דמשום דתני ברישא דמתני' דבתם לא מהני פדיון וע"כ מסיק אבל אם הי' בע"מ מהני פדיון ויוצא לחולין ורק צריך להעשות דמים ובעינן תנאי הזה דלעשות דמים לאפוקי מרישא דלא מהני אף התנאי הזה ולא משכח"ל דיוצא לחולין ע"כ לא קשה לר"י דס"ל דאינו פדוי מהך מתני' וע"כ מקשה מהברייתא דהתם לא תני ברישא דבתם לא מהני הפדיון ולאיזה צורך נקט דיוצא לחולין כלל אם נימא דהוא תנאי בלבד שיעשה לו דמים הו"ל

למינקט לא יצא לחולין עד שיעשה דמים או יעשה דמים סתם ומאי קמ"ל בהא דקתני יוצא לחולין ע"כ דיוצא לחולין אפילו קודם שעשאו דמים ע"כ נשאר מהברייתא קושיא על ר' יוחנן ולא מהמתני' וז"ב ודוק: